

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

УДК: **378.4-057.87:005.336.2**

ПОГОДЖЕНО

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету

Інна САВИЦЬКА

“___” листопада 2024 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри
педагогіки

Руслан СОПІВНИК

“___” листопада 2024 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**На тему: «ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»
Освітня програма: «Педагогіка вищої школи»
Орієнтація освітньої програми: «Освітньо-професійна»

Гарант освітньої програми

к. пед. н.

(науковий ступінь та вчене звання)

Лідія ЧЕРЕДНИК

(підпис)

(ПІБ)

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

д. пед. н., професор

(науковий ступінь та вчене звання)

Оксана ВАСЮК

(підпис)

(ПІБ)

Виконав

Оксана БЕЛЯК

КИЇВ – 2024

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Гуманітарно-педагогічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри педагогіки

Д-р пед. наук, проф. _____ **Руслан СОПІВНИК**
«10» жовтня 2023 року

**З А В Д А Н Н Я
ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТУ**

Беляк Оксані Миколаївні

Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»

Освітня програма: «Педагогіка вищої школи»

Орієнтація освітньої програми: «Освітньо-професійна»

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: «Формування у студентів закладів вищої освіти мотивації до навчальної діяльності».

Затверджена наказом ректора НУБіП України від 12.12. 2023 р. № 2253 «С».

Термін подання завершеної роботи на кафедру «10» листопада 2024 року.

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти XXI ст., Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття); Стратегія розвитку освіти в Україні на 2021–2031 роки; посібники, словники, довідники, методична, наукова література щодо теми дослідження.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Формування мотивації до навчальної діяльності в студентів закладів вищої освіти як психолого-педагогічна проблема.

2. Організаційно-методичні засади формування в студентів закладів вищої освіти мотивації до навчальної діяльності.

3. Методика формування мотивації до навчальної діяльності у студентів закладів вищої освіти.

Дата видачі завдання: 10. 10. 2023 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____ Оксана ВАСЮК
(підпис) (прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до виконання _____ Оксана БЕЛЯК
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Магістерська кваліфікаційна робота за темою «Формування у студентів закладів вищої освіти мотивації до навчальної діяльності» написана на актуальну тему, адже важливим сьогодні є оновлення методів, засобів, технологій навчання майбутніх викладачів для досягнення високих освітніх стандартів професійної діяльності. Результативність та якість роботи майбутніх викладачів залежить від їх готовності до професійної діяльності.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури загальною кількістю 100 найменування; додатків. Повний обсяг роботи – 115 сторінок. Ілюстрована 8 рисунками, містить 3 таблиці.

Розділ перший «Формування мотивації до навчальної діяльності у студентів закладів вищої освіти як психолого-педагогічна проблема» розкриває основні аспекти формування мотивації у студентів, а також чинники, які впливають на їхню навчальну активність. У цьому розділі аналізуються психологічні теорії мотивації, які допомагають зрозуміти, чому студенти обирають ті чи інші шляхи в навчанні. Окрім того, розглядаються методи та прийоми, які можуть підвищити мотивацію до навчання, враховуючи індивідуальні особливості студентів. Зокрема, акцентується увага на ролі викладача в процесі мотивації, на важливості створення позитивного навчального середовища та на можливостях інтеграції активних навчальних технологій, які спонукають до самостійної роботи та розвитку критичного мислення. Наприкінці розділу підкреслюється значення взаємодії між студентами та викладачами як ключового фактора у формуванні внутрішньої мотивації до навчання.

У розділі другому «Організаційно-методичні засади формування у студентів закладів вищої освіти мотивації до навчальної діяльності» проаналізовано ключові організаційні та методичні підходи, які сприяють розвитку мотивації у навчальному процесі. Розглядаються різні моделі навчання, включаючи активні та інтерактивні методи, що стимулюють

зацікавленість студентів і підвищують їхню залученість. Окрім того, акцентується увага на важливості індивідуалізації навчання, яке дозволяє враховувати різні стилі навчання та потреби студентів. Обговорюються також ролі навчальних планів, програм та їхнього впливу на формування мотивації. Завершується розділ розглядом прикладів успішної реалізації організаційно-методичних стратегій у закладах вищої освіти, що демонструє їхню ефективність у підвищенні мотивації до навчання серед студентів.

У розділі третьому «Методика формування мотивації до навчальної діяльності у студентів закладів вищої освіти» наведено результати емпіричного дослідження щодо формування мотивації у студентів. Розглядаються методи збору даних, такі як анкетування, інтерв'ю та спостереження, що дозволили виявити основні чинники, які впливають на мотивацію до навчання. Аналізуються отримані результати, які демонструють зв'язок між рівнем мотивації та успішністю навчання, а також визначаються специфічні потреби студентів у контексті їхньої мотиваційної готовності. Окрім того, акцентується увага на ефективних практиках та методичних рекомендаціях, які можуть бути впроваджені у навчальний процес для підвищення мотивації.

Вивчення стану розробленості проблеми формування в студентів закладів вищої освіти мотивації до навчальної діяльності дозволило зробити такі висновки.

Узагальнено психолого-педагогічні дослідження сучасних закордонних та українських науковців, зазначено, що в науковій літературі мотивація до навчальної діяльності є важливим аспектом успішного освітнього процесу, який визначає рівень залученості здобувача освіти, його інтерес до навчальних дисциплін і здатність до самостійного навчання. Сучасною педагогічною наукою запропоновано різні підходи до розуміння мотивації, які можна адаптувати до освітніх реалій з метою підвищення ефективності навчання. Особливо актуальними є інтеграція внутрішньої мотивації та

застосування інноваційних методів навчання, котрі сприяють розвитку студентів як самостійних і відповідальних особистостей.

Наголошено, що з огляду на здійснений аналіз у нашому дослідженні будемо використовувати термін «мотивація» як процес внутрішнього спонукання до дії, який обумовлює вибір цілей та визначає поведінкові стратегії особистості. Мотивація до навчальної діяльності в студентів, на нашу думку, є складною сукупністю психологічних процесів, що включає потреби, мотиви, інтереси, цілі, а також когнітивні й емоційні компоненти. В основі цього поняття лежить питання про те, що спонукає студентів брати активну участь у навчанні, розвиватися інтелектуально та досягати успіху в академічній діяльності.

Підсумовано, що варто виділити мотивацію педагогічної діяльності викладача. Основні типи мотивації в цій сфері можна поділити на зовнішню та внутрішню мотивацію викладача до провадження навчальної діяльності. Зовнішня мотивація ґрунтується на факторах, що виходять за межі самої педагогічної роботи, таких як фінансові винагороди, страх осуду або прагнення до престижу. Внутрішня ж мотивація пов'язана з усвідомленням суспільної корисності своєї праці та отриманням задоволення від неї.

Зазначено, що особливості навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти визначаються багатьма факторами, серед яких ключову роль відіграють мотивація, організація освітнього процесу, вплив освітньо-наукового середовища, індивідуальні особливості студентів та замученість викладачів. Сучасна вища освіта потребує інноваційних підходів до викладання та навчання, спрямованих на активізацію самостійної діяльності студентів та розвиток їхніх професійних компетенцій. Педагоги повинні враховувати різноманітні потреби та можливості студентів, створюючи умови для їхнього всебічного розвитку та успішної інтеграції у професійну діяльність.

Тож навчальна діяльність студентів у закладах вищої освіти є складним і багатогранним процесом, що включає мотиваційні, когнітивні та соціальні

аспекти, залежить від індивідуальних особливостей студентів, якості навчального середовища та ефективності використання сучасних освітніх технологій. Для успішної реалізації навчальної діяльності необхідно створювати сприятливі умови, що стимулюють розвиток самостійності, мотивації до навчання та професійного зростання. Визначено структуру навчальної діяльності студентів у закладах вищої освіти, яка, на нашу думку, охоплює такі компоненти: мотиваційний, цільовий, змістовий і процесуальний.

Установлено критерії мотивації до навчальної діяльності в студентів закладів вищої освіти: наявність домінуючих мотивів, рівень самоусвідомленості мотивів, готовність до реалізування виокремлених мотивів, деталізовано їхню сутність.

Доведено важливість створення позитивної навчальної атмосфери, використання інтерактивних та інноваційних методів навчання, інтеграції професійно-орієнтованих завдань в освітній процес, стимулювання самооцінки та рефлексії як ключових педагогічних умов, які сприяють формуванню мотивації до навчальної діяльності у студентів закладів вищої освіти. Підсумовано, що ці умови створюють цілісну систему підтримки, яка сприяє формуванню внутрішньої мотивації до навчання і в результаті підвищує його ефективність.

Проведено емпіричне дослідження щодо визначення рівня сформованості в студентів закладів вищої освіти мотивації до навчальної діяльності. Використано розроблену авторську анкету «Опитувальник для оцінки мотивації до навчальної діяльності» з 8 запитань, які поділено за блоками: когнітивним, емоційно-оціночним, соціальним, вольовим. Використання перерахованих методичних засобів дозволило порівняти рівень розвитку кожного структурного компонента сформованості мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти.

Таким чином, виконання всіх поставлених завдань дослідження дозволило підтвердити висунуту гіпотезу.

Застосування практичних рекомендацій, розроблених нами на основі емпіричних досліджень, дозволить викладачам і адміністрації закладів вищої освіти підвищити ефективність навчання, залучити студентів до активної діяльності та забезпечити їхній майбутній професійний розвиток.

За результатами досліджень для формування мотивації до навчальної діяльності в студентів закладів вищої освіти розроблено практичні рекомендації «Формування в студентів закладів вищої освіти мотивації до навчальної діяльності». Студенти високо оцінили практичні рекомендації, які дозволили їм поглибити усвідомлення сутності й ролі мотивації до навчальної діяльності в нинішньому освітньому процесі та майбутній професійній діяльності.

Ключові слова: мотивація, мотивація до навчальної діяльності, заклад вищої освіти, студент, освітній процес, педагогічні умови.

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	13
1.1. Мотивація до навчальної діяльності в педагогічній теорії.....	13
1.2. Сутність та структура поняття «мотивація до навчальної діяльності в студентів закладів вищої освіти».....	233
Висновки до розділу першого.....	399
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ В СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	42
2.1. Особливості навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти ..	42
2.2. Обґрунтування педагогічних умов формування мотивації до навчальної діяльності в студентів закладів вищої освіти	50
Висновки до розділу другого	62
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	64
3.1. Організація та методи емпіричного дослідження щодо формування мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти	64
3.2. Дослідження сформованості мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти.....	67
3.3. Практичні рекомендації щодо формування мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти на основі результатів емпіричного дослідження	79
Висновки до розділу третього.....	89
ВИСНОВКИ.....	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	96
ДОДАТКИ.....	107

ВСТУП

Формування мотивації до навчальної діяльності є одним із ключових аспектів сучасної освіти, оскільки від цього залежать успішність студентів та їхня готовність до професійної діяльності в майбутньому. У контексті закладів вищої освіти, де студенти стають незалежними особистостями, важливим є не лише передавання знань, а й стимулювання внутрішньої мотивації до навчання.

Сучасний світ характеризується швидкими змінами в технологіях, економіці й суспільстві, що зумовлює необхідність адаптації освітніх процесів до нових реалій. Студенти стикаються з безліччю викликів включно з інформаційними перевантаженнями, конкуренцією на ринку праці та потребою в безперервному професійному розвитку. У таких умовах мотивація стає важливим фактором, що впливає на якість навчання та успішність здобувачів освіти.

Дослідження показують, що внутрішня мотивація, що походить з інтересу до предмета, потреби в самореалізації та особистісного зростання, є більш стійкою, ніж зовнішня мотивація, що базується на винагородах або тиску з боку оточення. Отже, заклади вищої освіти повинні не лише забезпечувати якісний навчальний контент, але й створювати умови для розвитку студентської автономії, креативності та критичного мислення.

Важливими чинниками, які сприяють формуванню мотивації, є: педагогічна майстерність викладачів, використання сучасних технологій, інтерактивні методи навчання, а також підтримка з боку університетської спільноти. Підвищення рівня мотивації студентів вимагає комплексного підходу, що включає розроблення індивідуальних навчальних планів, надання можливостей для практичної діяльності, а також залучення здобувачів освіти до дослідницької роботи.

Тож формування мотивації до навчальної діяльності є складним і багатогранним процесом, що потребує уваги з боку викладачів, адміністрації та самих студентів. У представленій роботі буде розглянуто основні аспекти цього процесу, а також запропоновано рекомендації щодо підвищення мотивації студентів у закладах вищої освіти.

У результаті розуміння мотиваційних чинників може суттєво поліпшити якість освітнього процесу та підготувати майбутніх фахівців до викликів, які чекають на них у професійному житті.

Проблемі мотивації навчання в педагогіці, психології та педагогічній психології надається значна увага, що підкреслює її актуальність і важливість. Низка закордонних науковців: В. Skinner, Ж. Piaget, А. Maslow, Е. Deci, Р. Ryan, В. Vroom, А. Bandura – представляють декілька світових теоретичних підходів до розуміння мотивації, які є основою сучасної педагогічної практики. Серед українських науковців питання мотивації в освітньому процесі та відповідно навчальній діяльності розробляли С. Занюк, В. Климчук, І. Козова, І. Красногорова, Ф. Подшивайлов, Ю. Чебакова тощо. Однак аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив, що проблеми формування мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти вивчені ще недостатньо, що й зумовило вибір теми магістерської роботи «**Формування у студентів закладів вищої освіти мотивації до навчальної діяльності**».

Об'єктом дослідження є навчальна діяльність студентів закладів вищої освіти.

Предмет дослідження – процес формування мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти.

Мета дослідження: удосконалити методику формування мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти, особливо у формальних умовах.

Завдання дослідження.

1. Вивчити стан розробленості проблеми мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти.

2. На основі аналізу науково-педагогічної літератури визначити сутність поняття «мотивація до навчальної діяльності» та уточнити його структуру.

3. Розкрити особливості навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти та педагогічні умови ефективного формування в них мотивації до навчальної діяльності.

4. Провести емпіричне дослідження формування мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти.

5. Розробити практичні рекомендації з формування мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти.

Методи дослідження: *теоретичні*: вивчення, теоретичний аналіз та узагальнення наукових ідей педагогічної, психологічної та філософської літератури з проблеми формування мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти, виявлення різних поглядів на цю проблему. *Емпіричні* методи – діагностики, адаптовані відповідно до завдань дослідження, методи збирання емпіричного матеріалу (анкетування, бесіда, інтерв'ювання, спостереження, усне опитування). Методи *педагогічного експерименту* – констатувального етапу – для виокремлення педагогічних умов формування у студентів закладів вищої освіти мотивації до навчальної діяльності та сформованості її структурних компонентів. *Статистичні* – методи статистики для оброблення й аналізу експериментальних даних.

Також у роботі використано «Опитувальник для оцінки мотивації до навчальної діяльності», розроблений за методичного супроводу керівника.

Експериментальна база дослідження. У дослідженні взяли участь студенти магістратури першого курсу, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Педагогіка вищої школи» в Національному університеті біоресурсів і природокористування України, у кількості 27 осіб.

Наукова новизна: уточнено сутність та структуру поняття «мотивація до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти».

Практичне значення нашого дослідження полягає в створенні новаторських підходів до формування мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти та вдосконалення методів означеного процесу. Зокрема, нами розроблено комплекс практичних рекомендацій, які націлені на активізацію мотивації студентів до навчальної діяльності. Ці рекомендації містять різноманітні інтерактивні техніки, проєкти та діяльності, що стимулюють зацікавленість і залученість студентів у процес навчання, а також підтримують їхнє прагнення до саморозвитку та майбутнього професійного зростання.

Апробація результатів дослідження. Беляк О. М., Сироечко О. В. Фактори, що впливають на мотивацію студентів в умовах війни. *Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників: зб. доповідей учасників Всеукр. студентсько-учнівської наук.-практ. онлайн конф.* (Київ, 28 березня 2024 року). Київ, 2024. С. 32–33.

Структура і обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури загальною кількістю 100 найменування; додатків. Повний обсяг роботи – 115 сторінок. Ілюстрована 8 рисунками, містить 3 таблиці.

РОЗДІЛ 1.

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1. Мотивація до навчальної діяльності в педагогічній теорії

Проблемі мотивації навчання в педагогіці, психології та педагогічній психології надається значна увага, що підкреслює її актуальність і важливість. Дослідження в цій галузі виявляють специфічну неоднорідність і складність понять, пов'язаних із мотивом, мотивацією та мотиваційною сферою. Мотиви навчання можуть варіюватися від внутрішніх, які походять із власних інтересів і бажань студента, до зовнішніх, що визначаються соціальними та економічними умовами. Ця багатогранність ускладнює формування єдиного визначення мотивації, оскільки вона включає в себе не лише емоційні й когнітивні аспекти, а й соціальні впливи.

Дослідження також указують на динамічність мотиваційної сфери, що може змінюватися в залежності від зовнішніх обставин, таких як навчальне середовище, відносини з викладачами і однокурсниками, а також від індивідуальних особливостей студентів, таких як їхні цілі, цінності та самооцінка. Ці фактори взаємодіють між собою, що робить вивчення мотивації в навчальному процесі складним, але необхідним для покращення навчальних стратегій і підходів. Тож глибоке дослідження проблеми мотивації навчання є ключовим для розроблення ефективних методів викладання, що відповідають потребам і інтересам студентів, а також для створення підтримувального освітнього середовища, яке сприяє їхньому розвитку і успіху.

Безперечно, мотивація до навчальної діяльності є одним із ключових чинників, що визначає успішність освітнього процесу, рівень залученості здобувачів освіти в навчання та їхній загальний розвиток. У педагогічній теорії мотивація розглядається як багатогранний процес, який включає

сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів, що спонукають особу до активної навчальної діяльності. Вивчення мотиваційних аспектів стало особливо актуальним у світлі переходу сучасної освіти до компетентнісного підходу, який вимагає більшої автономії учня, індивідуалізації навчання та розвитку навичок саморегуляції.

У науковій літературі мотивація до навчальної діяльності визначається як один із ключових психолого-педагогічних аспектів, що сприяє успішному засвоєнню знань і розвитку особистості. Існує декілька світових теоретичних підходів до розуміння мотивації, які є основою сучасної педагогічної практики.

Першим із них є біхевіористичний підхід. Основоположник цього підходу В. Skinner [95] стверджував, що мотивація є результатом зовнішніх стимулів і наслідків. Згідно з його поглядом навчальна поведінка здобувача освіти може бути визначена позитивними або негативними підкріпленнями, що впливає на його бажання продовжувати навчання. У педагогічній практиці цей підхід знаходить застосування у вигляді системи заохочень і покарань, що мотивують здобувачів освіти до виконання завдань.

Представник когнітивної психології, зокрема J. Piaget [90] зосереджувався на внутрішніх когнітивних процесах здобувача освіти включно з його інтересом до нових знань, прагненням до самовдосконалення та розвитком розумових здібностей. Цей підхід підкреслює важливість самостійного вибору здобувача освіти, його залучення в процес пізнання та можливість брати участь у власному освітньому процесі.

Наступним розглянемо гуманістичний підхід. Один із провідних представників цього підходу – А. Maslow [88], який розробив теорію ієрархії потреб. Він вважав, що людина мотивується різними потребами, починаючи від базових фізіологічних і завершуючи потребами в самоактуалізації. З точки зору педагогіки, мотивація здобувача освіти до навчальної діяльності виникає, коли освітній процес сприяє задоволенню його потреб у розвитку,

визнанні та особистісному рості. Тож, щоб здобувач освіти був готовий до навчання, необхідно спочатку задовольнити його базові потреби.

Далі зупинимося на аналізі теорії самоідентифікації. Згідно із цією теорією, запропонованою Е. Деці та Р. Раян [84], мотивація до навчання поділяється на зовнішню та внутрішню. Внутрішня мотивація виникає, коли здобувач освіти самостійно прагне до навчання, отримуючи задоволення від самого процесу пізнання. Зовнішня мотивація, навпаки, обумовлена необхідністю отримати певну винагороду чи уникнути покарання. Для сучасної освіти важливим є розвиток внутрішньої мотивації, яка сприяє глибокому та тривалому засвоєнню знань.

Доцільним, на нашу думку, є розгляд теорії очікування-винагороди V. Vroom [98], яка також відіграє важливу роль у розумінні мотивації. Згідно із цією теорією, здобувачі освіти навчаються, якщо вважають, що їхні зусилля приведуть до успіху, а досягнуті результати принесуть винагороду. Це підкреслює важливість установлення чітких цілей і системи оцінювання, які мотивують замовників освітніх послуг.

Соціально-когнітивна теорія А. Бандура [81] підкреслює значення самооцінки та самостійності. Віра здобувачів освіти у власні здібності (самоефективність) має великий вплив на їхню мотивацію. Якщо вони відчувають, що можуть досягти успіху в навчанні, їхня зацікавленість і активність зростають.

Мотивація здобувачів освіти є динамічним процесом, який може змінюватися залежно від різних обставин. У працях вищезазначених учених виокремлено кілька груп факторів, що впливають на мотивацію до навчальної діяльності [81, 84, 88, 90, 95, 98]. Зупинимося на їхньому визначенні та потрактуванні.

1. Особистісні фактори. Включають індивідуальні особливості здобувача освіти: його вік, рівень інтелектуального розвитку, інтереси, здібності, особистісні цінності та цілі. Замовники освітніх послуг з високим

рівнем саморегуляції й самооцінки, як правило, більш мотивовані до навчання.

2. Соціальні фактори. Взаємодія здобувача освіти з оточенням, сімейна підтримка, вплив однолітків і соціокультурні умови відіграють значну роль у формуванні мотивації. Позитивний вплив на мотивацію мають батьки, які активно підтримують освітні ініціативи здобувача освіти, а також педагоги, які сприяють розвитку співпраці та взаємодії.

3. Освітні фактори. До них належать методи й засоби навчання, рівень зацікавленості та компетентності педагога, зміст навчальних програм, освітнє середовище тощо. Використання інноваційних методів навчання, таких як інтерактивні технології, проєктне навчання або ділові ігри, сприяє підвищенню мотивації.

4. Мотиваційний клімат. Це сукупність педагогічних умов, створених для сприяння навчальній діяльності здобувачів освіти. До таких умов належать підтримка педагога, можливості для прояву самостійності, заохочення успіхів, організація зворотного зв'язку та позитивна емоційна атмосфера в навчальному колективі.

Дослідженню мотивації до навчальної діяльності присвячено праці низки українських науковців. Так ціннісним аспектам освітнього процесу приділили увагу В. Алексєєв [1], О. Безлюдний та І. Демченко [4], І. Бех [5]. Розроблено концепцію виховання творчої особистості В. Моляко [49], досліджено інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти І. Зязюн [26], зокрема і під час навчання у вищій школі М. Фіцула [73].

Актуальними в контексті дослідження вважаємо навчальні праці С. Занюк щодо вивчення психології мотивації [24], Л. Проколієнко та Д. Ніколенко з розроблення педагогічної психології [61], М. Артюшиної, О. Котикової та Г. Романової щодо психолого-педагогічних аспектів реалізації сучасних методів навчання у вищій школі [62].

Комплекс дисертаційних досліджень присвячено різним аспектам вивчення проблеми мотивації в освітньому процесі з підготовки майбутніх фахівців. Так, В. Климчук проаналізовано психологічні детермінанти розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності [29]; І. Козовою – психолого-педагогічні чинники розвитку мотивації учіння студентів вищих медичних навчальних закладів [33]; І. Красноголовою – формування мотивів учіння студентів у процесі викладання англійської мови [40]; Ф. Подшивайловим – психологічні чинники розвитку мотиваційної сфери особистості майбутнього психолога [58]. Окрім того, Ю. Чебаковою розглянуто педагогічні умови формування мотивації до вивчення психолого-педагогічних дисциплін у студентів вищих технічних навчальних закладів [75].

Дослідження навчальної мотивації у студентів першого курсу здійснили Н. Бурмас, Л. Бойко, І. Бекус та М. Кирилів [12], В. Староста та О. Попадич [69]. Андрагогічні засади вдосконалення навчальної мотивації майбутніх фахівців у процесі магістерської підготовки дослідили Т. Шанскова, О. Мірошниченко та Ж. Кушева [77]. Дослідження особливостей навчальної мотивації курсантів випускного курсу провели Л. Захаренко, О. Малогорова та Т. Юрченко-Шеховцова [25].

Цікавими є наукові розвідки значення мотивації студентів до навчальної діяльності в розрізі їхнього майбутнього фаху. Так, О. Браславська та Л. Озерова проаналізували теоретичні основи формування професійної мотивації майбутнього вчителя [10], Л. Гриценюк – студентів-правознавців [18], І. Козова – студентів вищих медичних навчальних закладів [33], В. Клочко та А. Коломієць – студентів технічних спеціальностей [31].

Широко проаналізовано формування мотивації студентів до навчальної діяльності в закладах освіти різних рівнів і форм власності. Так, Т. Гребеник дослідила особливості мотивації до навчання студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації [19], М. Мороз та Б. Брилін – педагогічного

коледжу [50], закладів вищої освіти – С. Кузікова та С. Пухно [41], М. Морозова [51], О. Соляненко та Д. Дземешкевич [68].

Низка досліджень присвячена специфіці провадження навчальної діяльності в нинішніх умовах війни в Україні. Так, А. Квятковська, К. Андросович, О. Ковальова та О. Прокоф'єва проаналізували особливості навчальної мотивації студентів передвищих фахових та вищих навчальних закладів в умовах сучасних військових конфліктів [28]. О. Піменова та О. Гапончук – мотивацію до навчання студентів в умовах воєнного стану [55]. М. Тимофієва та В. Осипенко дослідили стан мотивації до навчання під час війни для викладачів та студентів [71].

Здійснимо аналіз праць науковців, актуальних для нашого дослідження.

Результати численних досліджень указують на те, що ефективність навчальної діяльності студентів значною мірою залежить від балансу між різними типами мотивів у їхній мотиваційній сфері. Це підтверджують роботи таких науковців, як Р. Борківська [9] та інші. Важливо зазначити, що навчальна мотивація формується під впливом кількох специфічних чинників.

По-перше, освітня система загалом, яка визначає організаційні та методичні аспекти навчання. По-друге, заклад освіти, що впливає на середовище, в якому відбувається навчання, а також на рівень підтримки та ресурсів, доступних студентам. По-третє, організація освітнього процесу, що включає структуру навчальних занять, методи викладання та способи взаємодії між викладачами та студентами. Важливу роль відіграють і суб'єктні особливості тих, хто навчається, такі як їхні інтереси, цінності та попередній досвід, а також характеристики викладачів, які можуть впливати на мотивацію студентів.

Окрім того, специфіка навчальних дисциплін також може суттєво впливати на мотивацію, адже деякі з них можуть бути більш або менш цікавими для студентів, що зі свого боку позначається на їхній навчальній діяльності, активності та успішності [15].

Це стимулює розвиток когнітивних, індивідуально-психологічних та емоційно-вольових складників психіки людини, сприяючи формуванню працездатності. Сучасні дослідження показують, що розвиток мотивації до навчання у студентів вищих навчальних закладів пов'язаний з актуалізацією цінності вищої освіти. Здобувачі, у яких недостатньо розвинута внутрішня мотивація, переважно орієнтуються на зовнішні чинники під час навчання, не усвідомлюючи важливість дисциплін для своєї професійної діяльності, що призводить до втрати інтересу до вивчених предметів. Пізнавальний інтерес, як складник позитивної мотивації до навчання, пов'язаний із змістом матеріалу та його зв'язком із системою особистісних цінностей студентів, а також з упровадженням ефективних інноваційних педагогічних технологій і специфікою викладання навчального матеріалу.

Згідно з дослідженнями А. Колчигіної, мотивація навчання здобувачів вищої освіти залежить від кількох чинників. Серед них – особливості організації освітньої системи закладу, структури педагогічного процесу, а також вікові, особистісні, когнітивні, емоційні та індивідуально-психологічні характеристики студентів. Важливими є також особистісні якості викладачів та специфіка навчальних предметів. Дослідниця підкреслює, що пріоритет у формуванні професійних компетентностей студентів належить рівню розвитку їх мотивації досягнень [33, с. 47].

Дослідниці С. Кузікова та С. Пухно стверджують, що період навчання в закладах вищої освіти супроводжується змінами в мотивації студентів. На початковому етапі навчання для багатьох здобувачів вищої освіти пріоритетними є внутрішні мотиви, такі як система сформованих пізнавальних інтересів і бажання здобути знання, пов'язані з інтересом до обраної професії. Надалі формується інтерес до процесу навчання та результатів, що проявляється в набутті знань, умінь і навичок, а також у розвитку особистісних та професійних якостей, характерних для студентів старших курсів. Дослідження, проведені науковцями, показали, що студенти, які обрали професію та заклад освіти за порадою близьких (друзів, родичів,

авторитетних дорослих), мають менш виражені мотиви досягнень і здобуття знань у порівнянні з тими, хто має внутрішню пізнавальну мотивацію. Перші студенти часто стикаються з труднощами соціально-психологічної адаптації, не демонструють зацікавленості, пропускають заняття, не виконують завдання й можуть покинути навчання [41, с. 92].

Домінування зовнішньої мотивації, зокрема бажання отримати високі бали, диплом, стипендію або соціальне визнання, вказує на те, що зміст навчання не є для них особистісною цінністю. На різних етапах освітнього процесу особливості мотивації змінюються відповідно до завдань професійної діяльності. Соціальні чинники, пов'язані з потребами суспільства, формують зовнішню мотивацію, а мотивація досягнення успіху відіграє важливу роль. Зовнішня мотивація визначає успішність навчання як спосіб самоствердження та шлях до особистісного благополуччя. Можливість досягнення значних результатів під час навчання в ЗВО сприяє соціальній активності студентів.

Колектив дослідників на чолі з Л. Беш, проаналізувавши сучасні можливості підвищення мотивації студентів до навчання, стверджують, що «в основі формування позитивної мотивації до отримання фахових знань студентів лежать дві основні мотиваційні складові – мотивація студента до оволодіння знаннями та мотивація педагогічної діяльності викладача. Власне у гармонійному поєднанні всіх мотивів і умов кожної з зазначених мотивацій можливий позитивний результат. Співпраця викладача і студента в аудиторній та позааудиторній роботі, високий фаховий рівень викладання з використанням інноваційних методів навчання становить резерв для підвищення мотивації студентів до навчання» [6, с. 62].

На ролі викладача в процесі формування мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти звертають увагу науковців А. Квятковська, К. Андросович, О. Ковальова та О. Прокоф'єва. Дослідниці стверджують: «Разом з тим, саме на викладача, педагога покладається відповідальна частина, а саме змотивувати, зацікавити саме своїм предметом

– це може бути інтерактив, правильний фідбек, цікаві практичні заняття, на базах різних симуляторів, більш асинхронні навчальні заняття, адже слухати лише лекцію студентам може бути нудно 45 хвилин, а в поєднанні з практичними заняттями, з тестовими, сприятиме активуванню їх уваги навіть в такий тяжкий час, як війна в Україні» [28, с. 182].

Дослідниці Т. Савицька, Н. Маджар та І. Іотова зі свого боку [66, с.228] стверджують, що роль викладача визначається не лише його професійними знаннями, але й здатністю ефективно застосовувати методики викладання та враховувати психологічні аспекти освітнього процесу. Важливою умовою успішної діяльності педагога є його висока кваліфікація. Викладач закладу вищої освіти має відповідати певним критеріям, які формують його як особистість. До них належать: широка ерудиція, чутливість до педагогічних нюансів, розвинений інтелект, високий рівень культури та моральності, а також вміння використовувати сучасні педагогічні технології. Ці характеристики формують педагогічний імідж викладача, який сприймається як емоційно забарвлений образ, що відповідає соціальним очікуванням оточуючих. Викладач передає свої знання та досвід студентам, які не лише засвоюють фахову інформацію, але й вбирають життєві уроки, моральні цінності, погляди та манери поведінки. Саме щире, захоплене ставлення викладача до предмета суттєво підвищує його вплив на студентів, викликаючи в них справжній інтерес та бажання глибше досліджувати матеріал. У сучасних умовах, коли освітні системи світу орієнтуються на розвиток автономії здобувачів освіти, мотивація стає ключовим елементом ефективного навчання.

Мотиваційні технології спрямовані на розвиток самостійності учнів, їхньої здатності самостійно планувати й контролювати власний освітній процес. Сучасні педагогічні дослідження також підкреслюють значення інтеграції мотиваційних стратегій у навчальні програми, що забезпечує активну участь студентів у навчальній діяльності та їхню довготривалу зацікавленість у навчанні.

Подібної думки притримується дослідник М. Кот, який стверджує: «Перед викладачами стоїть головне завдання – розвинути у студентів бажання і вміння вчитися, формувати свідоме ставлення до навчання. Для цього треба розширити професійну мотивацію студентів, їхній кругозір. Викладачі прагнуть, щоб навчання студентів стало дієвим засобом пізнання і залучення студентів до різних сфер людської діяльності» [38, с. 132].

Р. Кириченко та А. Колодяжна у здійсненому психологічному дослідженні навчально-професійної мотивації майбутніх педагогів звертають увагу на розвиток навичок у майбутніх спеціалістів, таких як креативне та нестандартне мислення, аналітичні здібності, рефлексія власних дій, зіставлення їх з метою діяльності, а також уміння знаходити оптимальні рішення і використовувати глибокі, стійкі знання у професійній сфері, значною мірою залежить від високого рівня мотивації до навчання. Підвищення якості підготовки фахівців та формування у них позитивної мотивації до обраної професії є ключовими завданнями вищої освіти, що сприяє забезпеченню конкурентоспроможності країни на міжнародній арені. Досягти розвитку позитивної мотивації до майбутньої професії можливо лише за умов наявності стійкої мотивації до навчальної та пізнавальної діяльності, які безпосередньо пов'язані з цією професійною діяльністю [34].

Особливого значення набуває використання технологій формувального оцінювання, що дозволяє здобувачам освіти відслідковувати власний прогрес, а також отримувати зворотний зв'язок від викладача, що зі свого боку посилює їхню мотивацію до подальшого навчання. Використання цифрових технологій та інтерактивних засобів також сприяє зростанню мотивації, адже дозволяє зробити освітній процес більш захопливим та індивідуалізованим. Деякі дослідники вважають, що найбільш релевантними для навчальної діяльності є пізнавальні мотиви, такі як широкі пізнавальні, навчально-пізнавальні та мотиви самоосвіти.

Особливо варто виділити мотивацію педагогічної діяльності викладача. Основні типи мотивації в цій сфері можна поділити на зовнішню та

внутрішню мотивацію викладача до провадження навчальної діяльності. Зовнішня мотивація ґрунтується на факторах, що виходять за межі самої педагогічної роботи, таких як фінансові винагороди, страх осуду або прагнення до престижу. Внутрішня ж мотивація пов'язана з усвідомленням суспільної корисності своєї праці та отриманням задоволення від неї.

Зважаючи на вищесказане, доходимо висновку, що мотивація до навчальної діяльності є важливим аспектом успішного освітнього процесу, який визначає рівень залученості здобувача освіти, його інтерес до навчальних дисциплін і здатність до самостійного навчання. Сучасна педагогічна наука пропонує різні підходи до розуміння мотивації, які можна адаптувати до освітніх реалій з метою підвищення ефективності навчання. Особливо актуальними є інтеграція внутрішньої мотивації та застосування інноваційних методів навчання, котрі сприяють розвиткові студентів як самостійних і відповідальних особистостей.

1.2. Сутність та структура поняття «мотивація до навчальної діяльності в студентів закладів вищої освіти»

Мотивація до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти є однією з найважливіших складових, що впливають на академічну успішність та особистісний розвиток. Це багатовимірне поняття, яке включає низку психологічних, соціальних і педагогічних чинників. Розуміння мотивації у студентів вищих навчальних закладів потребує врахування як внутрішніх потреб особистості, так і зовнішніх стимулів, що створюються в освітньому середовищі.

Розпочнемо аналіз із визначення сутності мотивації до навчальної діяльності. Учений-психолог В. Шапар у «Сучасному тлумачному психологічному словнику» подає термін «мотив», під яким розуміє «1. Спонування до діяльності, пов'язані із задоволенням потреб суб'єкта; сукупність зовнішніх або внутрішніх умов, що викликають активність суб'єкта і визначають її спрямованість (мотивація). 2. Предмет, матеріальний

або ідеальний, що спонукає і визначає вибір спрямованості діяльності, заради якого вона і здійснюється. 3. Усвідомлювана причина, що лежить в основі вибору дій та вчинків особистості» [76, с. 264].

У психологічному словнику В. Синявського, О. Сергєєнкової зазначається, що «мотив – це спонукальна причина дій та вчинків людини, зумовлених об'єктивними потребами» [63]. А. Maslow стверджує, що мотив, як підстава до дії, вчинку чи наміру, починається з виникнення потреби особистості і закінчується виникненням конкретного наміру [88].

С. Гончаренко у «Тлумачному словнику української мови» так пояснює значення слова «мотив»: «Спонукальна причина, обґрунтування чогонебудь» [72, с. 145], а похідне від нього дієслово «мотивувати» як «Наводити докази, мотиви на користь чогось, обґрунтовувати щось» [72, с. 145–146].

Науковці В. Клочко та А. Коломієць розглядають мотив як потребу, мету, формулювання, стан, стійкі властивості особистості, інтегральне психологічне утворення, який, як складне інтегральне психологічне утворення, повинен давати відповіді на запитання: «для чого?», «чому?», «навіщо?», «як?», «яким способом?». Виділено основні функції мотиву – «збуджувальну, напрямну, стимулювальну, керівну, організаційну, структурувальну, контролювальну, смислотворчу, відображальну» [31, с. 17].

Науковець О. Васюк вважає, що «мотив – складне інтегральне психологічне, соціально зумовлене утворення. Мотивування діяльності людини зумовлене діалектикою потреби та мотиву. Потреби визначають мотиви, які під дією потреб постійно розвиваються й перетворюються з окремих, нестійких мотивів у стійкі та складні. Мотив у системі з потребами особистості спонукає людину до активної творчої діяльності» [14].

Термін «мотивація» науковець-психолог В. Шапар пояснює як «спонукування, що викликають активність організму і визначають її спрямованість. Усвідомлювані або неусвідомлювані психічні фактори, що спонукають індивіда до здійснення певних дій і визначають їхню спрямованість та цілі. У широкому змісті термін використовується у всіх

сферах психології, що досліджують причини та механізми цілеспрямованої поведінки людини і тварин» [76, с. 265].

У психології поняття мотивації вживається у двох значеннях. По-перше, мотивація розглядається як система факторів, що обумовлюють поведінку, зокрема цілі, інтереси, потреби, мотиви та наміри. По-друге, вона може характеризувати процес, який підтримує поведінкову активність. Мотиви поділяються на три групи: перша група – прості мотиви, до яких належать потяги, бажання та хотіння; друга група – складні мотиви, що включають інтереси, схильності та ідеали; третя група – випадкові мотиви, до яких відносяться почуття, звички та афекти [24].

Учені-педагоги, зокрема С. Гончаренко пропонує таке пояснення означеного терміна: «*Мотивація* – система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки. Як мотиви можуть виступати: уявлення й ідеї, почуття й переживання, що виражають матеріальні або духовні потреби людини. Одна й та сама діяльність може здійснюватися з різних мотивів. Значення мотивів для поведінки, діяльності й формування особистості дитини дуже велике. Завдання педагога – виховання правильної мотивації в дітей» [17, с. 217].

Існує безліч наукових і практичних публікацій, які аналізують методи та підходи до підвищення навчальної мотивації учнів і студентів. У них здебільшого розглядається діяльність педагогів і викладачів освітніх установ різного рівня. Проте важливо усвідомити, що відповідальність за підвищення мотивації навчання не лежить лише на плечах викладачів. Педагог Й. Догнал пропонує неординарну точку зору на цю проблему. Він стверджує, що мотивація є внутрішнім процесом, що формується на основі особистих мотивів, так званих імпульсів, які спонукають особу докладати зусиль, щоб досягти певних цілей або задовольнити свої потреби. Це відбувається завдяки власній енергії, зусиллям і волі людини. Отже, мотивація, зважаючи на її внутрішні психологічні аспекти, не може бути нав'язана іззовні іншими особами [21].

Слід зазначити, що спектр можливих чинників, які впливають на мотивацію навчання студентів у закладах вищої освіти, є надзвичайно різноманітним. Як зазначає S. Edgar [85], мотивації студентів до навчання часто не надається належної уваги, хоча цей фактор має суттєвий вплив на їх успішність та бажання навчатися в університетах або коледжах. Формування та розвиток навчальних мотивів студентів є складним і багатограним процесом, який повинен враховувати вікові та індивідуальні особливості кожного студента. Крім того, важливо спиратися на вже існуючий рівень розвитку та зміст мотиваційної сфери. Створення та підтримка мотивації — це не просте завдання, оскільки існуючі мотиви можуть трансформуватися в залежності від поставлених цілей, часу, а також психологічних і фізіологічних особливостей особи. Таким чином, ефективне управління мотивацією студентів вимагає комплексного підходу, що включає розуміння різних чинників та динаміки мотиваційних процесів.

Дослідники В. Ключко та А. Коломієць, звертаючись до терміна «мотиваційна сфера» доходять висновку, що «під мотиваційною сферою ми розуміємо ту частину психіки людини, в якій відбувається формування мотивації (усвідомлення потреб, перехід потреб в мотиви – активізування спонукальних сил поведінки і діяння, динамічна та гнучка ієрархізація мотивів). Для мотиваційної сфери характерна її усталеність та стійкість. Стійкість – характеристика мотиваційної сфери – виявляється у збереженні дієвості та функціональності тих мотивів, які вже сформовані» [31, с. 23–24].

О. Поляк та Ж. Довбик мотиваційною сферою вважають «складне психологічне явище, в якому домінують мотиви визначають спрямованість особистості. У педагогічній психології виокремлюють три основні види спрямованості: особисту (ставлення до себе, феномен «Я»), колективістську і ділову. Мотиваційно-особистісний аспект пов'язаний із формуванням позитивних навчальних мотивів та особистих якостей майбутнього спеціаліста, дійових цілей, оскільки мотиви й цілі є важливими детермінантами діяльності» [59, с. 57]

Дослідники Р. Коробкіна та О. Невоєнна в результаті аналізу мотиви навчання поділяють на зовнішні та внутрішні. Зовнішні мотиви, на їхню думку, включають престиж професії, досягнення успіху та можливості для розширення соціальної взаємодії. Внутрішні мотиви зі свого боку пов'язані з пізнавальною потребою та емоційним задоволенням, яке виникає під час процесу пізнання [33, с. 31].

Науковець Р. Борківська, аналізуючи формування мотивації навчальної діяльності студентів коледжу економіки та права, подає два підходи до визначення поняття мотивації. Перший акцентує увагу на мотивації зі структурних позицій, розглядаючи її як сукупність спонукальних факторів або мотивів. Другий напрям підходить до мотивації не як до статичного утворення, а як до динамічного процесу, у якому формуються спонукання до діяльності, здійснюється вибір між різними можливими діями та регулюється цілеспрямована активність. Дослідниця стверджує, що внутрішні мотиви відіграють ключову роль у формуванні мотивації до навчальної діяльності. Вони забезпечують задоволення від самого процесу навчання та його результатів. До таких мотивів належать пізнавальний мотив, що полягає у прагненні здобувати нові знання та освоювати нові методи пізнання; мотив самодетермінації, який відображає бажання відчувати себе активним учасником освітнього процесу та взаємодії з оточенням; мотив самовдосконалення, що передбачає прагнення підвищувати свою компетентність, ефективність і професійну майстерність. Не менш важливу роль у мотивації відіграють зовнішні мотиви, які, хоча й опосередковані, істотно стимулюють навчальну діяльність студентів. Серед них професійний мотив, який відображає прагнення майстерно оволодіти обраною професією та стати конкурентоспроможним фахівцем; мотив досягнення, що виявляється в бажанні досягти успіху в навчанні та перевершувати власні попередні результати; мотив обов'язку, який передбачає почуття відповідальності перед товаришами за результати власної навчальної діяльності; комунікативний мотив, що виражається в прагненні до

ефективної співпраці та продуктивної взаємодії з іншими учасниками навчального процесу; мотив самоутвердження, який відображає бажання зайняти престижне місце в колективі та отримати визнання від викладачів, батьків і друзів; а також прагматичний мотив, що фокусується на практичній цінності навчання та його значенні для майбутнього життя [9].

М. Мороз та Б. Брилін до основних складових мотивації навчальної діяльності студента відносять установку на важливість змісту навчання для майбутнього фахівця в конкретній галузі. Важливою є також установка на активну взаємодію студента з викладачами різних дисциплін, яка здійснюється не лише під час аудиторних занять, а й у позаурочний час через участь у професійно орієнтованих формах виховної роботи. Активний інтерес студента до навчально-виховного процесу у діалогічній взаємодії з викладачами також має значення. Крім того, прагнення викладача творчо та неординарно проєктувати різноманітні форми навчально-виховної роботи в студентській групі є важливим фактором, що впливає на мотивацію студентів [50].

Аналіз тлумачення терміна «мотивація» дозволив укласти таблицю 1.1 «Контент-аналіз термінів «мотивація», «мотивація навчальної діяльності» та представити в нашому дослідженні.

Дослідник М. Кот здійснив класифікацію видів мотивації. Так, автором виділено три види: пряму, непряму і спонукальну мотивацію. На його думку, «пряма мотивація заснована на змістовності праці, усвідомленні своїх досягнень та їх визначенні суспільством, почутті відповідальності і самореалізації особистості у процесі праці; непряма мотивація заснована на матеріальній зацікавленості, ґрунтується на формах оплати праці, рівні напруженості праці; спонукальна мотивація заснована на страху та обов'язках, невпевненості в завтрашньому дні. Класифікаційні ознаки мотивації: вплив часу (перспективна мотивація, поточна мотивація, професійна мотивація); вплив на свідомість людини (соціально-психологічна мотивація, соціально-економічна мотивація)» [38, с. 131].

Таблиця 1.1

**Контент-аналіз термінів «мотивація»,
«мотивація навчальної діяльності»**

Автор	Дефініція терміна
Л. Бондар, Н. Литвинчук	<i>Мотивація</i> – це складний психологічний феномен, що включає в себе систему мотивів, стимулів і детермінантів діяльності та поведінки людини. Вона складається з домінуючих потреб, інтересів і цілей особистості, з емоційним компонентом, пов'язаним із особливостями реалізації конкретних завдань [8, с. 71].
Н. Головка, А. Черепаха	« <i>Мотивація</i> – це така рушійна сила, що ґрунтується на задоволенні певних потреб, спонукаючи людину діяти з максимальними зусиллями для досягнення цілей» [16, с. 16].
Г. Лещенко, О. Шевченко	« <i>Мотивація</i> постає як показник, так і критерій успішності та ефективності професійного становлення майбутнього фахівця... виступає як основа формування пізнавальної активності, сприяє розвитку мислення, набуття знань та практичних умінь, які необхідні для успішної професійної діяльності особистості» [45, с.246].
Г. Савицька, Н. Маджар, І. Ютова	« <i>Мотивація</i> визначається як орієнтація на цілі. Ця орієнтація може бути позитивною, негативною або амбівалентною (двоїстою). Можна сказати, що мотивація – це джерело позитивної енергії, яке має велике значення для остаточного успіху у вивченні іноземної мови» [66, с. 227]
В. Ключко, А. Коломієць	« <i>Мотивація</i> – це сукупність, система взаємопов'язаних і підпорядкованих мотивів діяльності особистості в процесі пошуку та здобуття знань студентами/учнями, результатом чого є формування в них умінь, знань і навичок» [31, с. 10].
Н. Арістова	« <i>Мотивація</i> учіння – це певна система зовнішніх і внутрішніх мотивів учіння, ієрархія і взаємодія яких складається під впливом психолого-педагогічних умов; має багаторівневу структуру, рівні сформованості якої можна оцінити за критеріями та показниками, що відображають ставлення суб'єктів навчання до предмету і формування якої проходить послідовні етапи» [2, с. 9].
О. Васюк, С. Виговська, А. Виговський	« <i>Навчальна мотивація</i> визначається як вид мотивації, що включена в діяльність учіння, навчальну діяльність. Мотивація навчання складається з спонукань (потреби, сенс навчання, його мотиви, цілі, емоції, інтереси), що постійно змінюються і вступають у нові відносини один із одним. Формування навчальної мотивації є не простим зростанням позитивного або посиленням негативного ставлення до навчання» [13, с. 86].
Г. Гладиш	«Мотивація навчання» – це сукупність спонукальних чинників, що визначають активність особистості, її систему мотивів, потреб, інтересів, спрямованих на отримання, перетворення й збереження нового досвіду в процесі навчальної діяльності» [16].
М. Мороз, Б. Брилін	« <i>Мотивація навчальної діяльності студента</i> – націленість на якість здобутих знань, умінь і навичок через активну участь у різних формах навчально-виховної роботи, що характеризується наявністю у суб'єкта відповідної морально-психологічної позиції, яка інтегрує професійний інтерес, обов'язок виконувати завдання та цілі, принципову особистісну оцінку ... форм навчально-виховної роботи та відповідних системоутворюючих особистісних якостей студента: громадянської відповідальності, самостійності, активності, розважливості, об'єктивності, вимогливості, рефлексивності тощо» [50].

Джерело: створено автором

Формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності науковці В. Ключко, А. Коломієць «визначили як процес зовнішнього цілеспрямованого впливу на мотиваційну сферу особистості спеціальними прийомами, методами, засобами, в результаті чого утворюється стійкий інтерес до навчальної дисципліни, навчального процесу (навчання в цілому), внутрішнє бажання до саморозвитку, до опанування нових знань» [31, с. 10].

Колектив науковців на чолі з О. Васюк стверджують: «Формування навчальної мотивації студентів є однією з важливих проблем сучасної вищої школи, що обумовлене оновленням змісту навчання, завданнями формування у майбутніх фахівців умінь самостійного набуття знань і здійснення самоконтролю. Процес формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів розглядається дослідниками як поетапний, динамічний і керований процес, що веде до формування стійкого позитивного ставлення до навчання в цілому» [13, с. 117].

Процес формування мотивів навчально-професійної діяльності є інтерналізацією норм, цілей і цінностей, притаманних професійній діяльності. Критерієм успішності цього процесу є прийняття професії особистістю, що відбувається через поетапне формування мотивів, де кожен етап сприяє глибшому усвідомленню значення навчання та майбутньої професійної діяльності

Група авторів, зокрема Т. Шанскова, О. Мірошниченко та Ж. Кушева, стверджує, що під час вивчення мотивації важливо виявити її реальний рівень і можливі перспективи для кожного студента та групи загалом. Основні етапи становлення мотивів включають такі кроки: по-перше, актуалізацію звичних мотивів і постановку нових цілей на цій основі; по-друге, позитивне підкріплення мотиву в процесі реалізації визначених цілей; по-третє, виявлення нових мотивів на основі досягнутого; і, нарешті, появу у мотивів нових якостей, зокрема їхньої стійкості [77].

Педагоги Л. Дзюбко та Л. Гриценю класифікують методи, які стимулюють навчально-пізнавальну діяльність, на дві основні групи. Перша

група включає методи, що сприяють формуванню пізнавального інтересу. Ці методи допомагають студентам розвивати зацікавленість у змісті навчального матеріалу, активізують їхній інтелектуальний потенціал та сприяють бажанню глибше вивчати навчальну дисципліну. Друга група методів орієнтована на стимулювання відчуття обов'язку та відповідальності в навчальному процесі. Ці методи акцентують увагу на важливості навчання як особистісної та соціальної цінності, підкреслюючи відповідальність студентів за свої результати і дії. Вони допомагають формувати у студентів розуміння, що навчання – це не лише особистий інтерес, а й важлива складова їхнього майбутнього [20].

Важливою для нашого дослідження є думка колективу науковців на чолі з О. Єфімовою про роль самих студентів у формуванні мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти. «Приймаючи рішення про свою майбутню професійну діяльність, студенти насамперед визначають для себе сенс подальшого професійного самовизначення: відповідають на питання, заради яких значущих цілей слід розвиватися в професії та наскільки їх спеціальність сприяє досягненню конкретних результатів, пов'язаних із цими цілями. Тому, на нашу думку, мотиваційна готовність студента не тільки впливає на їхнє ставлення до обраної спеціальності, а й спрямовує на вивчення її змісту» [22, с. 141].

З огляду на здійснений аналіз у нашому дослідженні будемо використовувати термін «мотивація» як процес внутрішнього спонукання до дії, який обумовлює вибір цілей та визначає поведінкові стратегії особистості. *Мотивація до навчальної діяльності в студентів*, на нашу думку, є складною сукупністю психологічних процесів, що включає потреби, мотиви, інтереси, цілі, а також когнітивні й емоційні компоненти. В основі цього поняття лежить питання про те, що спонукає студентів брати активну участь у навчанні, розвиватися інтелектуально та досягати успіху в академічній діяльності.

Дослідження В. Ключко, А. Коломієць стосується і тези про те, що формування мотиваційної сфери особистості підлягає впливу багатьох чинників, які можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми. З одного боку, це внутрішній стан людини, що включає вже сформовані ідеали, цінності та переконання. З іншого боку, важливе значення мають зовнішні умови та соціальне оточення, які можуть підтримувати або нівелювати ці внутрішні аспекти. У цьому контексті особливо значущою є ієрархічна структура мотиваційної сфери. Мотиви особистості можуть займати різні позиції у цій структурі, що означає, що вони можуть підвищуватися або знижуватися в ієрархії значущості. Це приводить до змін у пріоритетах, що безпосередньо впливають на поведінку особи.

Варто зазначити, що формування мотивації у будь-якій діяльності, зокрема навчально-пізнавальної, є складним і динамічним процесом. У ньому беруть участь не лише особи, які впливають на емоційно-вольову складову мотивації, але й сама особистість, яка є носієм цих мотивацій. Взаємодія між цими компонентами створює багатогранну картину мотиваційної діяльності [31, с. 24].

У наукових джерелах мотивація до навчальної діяльності поділяється на дві основні форми. Здійснений нами аналіз наукових джерел [11, 29, 30, 31] дозволив детально їх розкрити.

1. Внутрішня мотивація. Ця форма мотивації ґрунтується на інтересах та потребах студента. Вона проявляється у прагненні до самостійного пізнання, отримання нових знань, задоволення від самого процесу навчання. Внутрішня мотивація виникає, коли студент бачить особисту цінність у навчанні, задоволення від досягнення цілей та вирішення пізнавальних завдань. Вона є потужним стимулом до тривалого та глибокого засвоєння знань, самостійного пошуку інформації та розвитку критичного мислення. Внутрішні мотиви навчальної або навчально-пізнавальної діяльності можна розділити на дві основні групи. Перша група складається з пізнавальних мотивів, які безпосередньо пов'язані з самою суттю

навчального процесу. Ці мотиви базуються на зацікавленості студентів у змісті матеріалу, що вивчається, а також у перспективах їхньої майбутньої професійної діяльності. Пізнавальні мотиви також включають бажання здійснювати пізнавальні дії, які допомагають студентам відчувати своє місце і значущість у соціальному середовищі, сприяючи їхньому самоутвердженню. Друга група містить мотиви досягнення, які ґрунтуються на прагненні до успіху та уникненні невдач. Серед цих мотивів можна виділити декілька підкатегорій. По-перше, це широкі соціальні мотиви, які включають обов'язок перед суспільством, народом України, товаришами та батьками. По-друге, мотиви самовизначення, які підкреслюють важливість професійних знань та навичок для успішного виконання майбутніх професійних обов'язків. По-третє, мотиви вдосконалення, що спонукають студентів постійно підвищувати свою кваліфікацію. Також важливими є корисливі мотиви, наприклад, прагнення отримати заохочення або високі оцінки, що характеризує мотивацію благополуччя, а також бажання бути лідером у колективі, що пов'язано з мотивацією престижу. Не слід забувати і про негативні мотиви, які можуть проявлятися в бажанні уникнути конфліктів або неприємних стосунків з педагогами та товаришами, що свідчить про мотивацію уникнення неприємностей.

2. Зовнішня мотивація. До зовнішніх мотивів відносяться різноманітні прагнення, що стимулюють студентів до навчання. Це включає бажання досягти певного розвитку в процесі навчання, здобути нові знання, навички та уміння, а також можливість взаємодіяти з однолітками, що створює сприятливе середовище для спільного навчання. Проте, крім цих позитивних аспектів, існують також нейтральні, а іноді й негативні зовнішні мотиви. Наприклад, навчання може бути сприйняте як вимушена діяльність, коли студенти відчувають тиск виконати вимоги без особливого інтересу до предмета. Деякі здобувачі освіти можуть мати прагнення стати лідерами або отримати престиж у навчальному середовищі, що також може бути мотивом для навчання. Інші ж можуть хотіти привернути до себе увагу, що може

спонукати їх до навчання лише для отримання заохочень або позитивних оцінок, не маючи справжнього інтересу до матеріалу.

«Складність цієї проблеми, – стверджують С.Єрохін, Ю.Нікітін, І.Нікітіна, – полягає у тому, що на студента діє водночас комплекс зовнішніх і внутрішніх мотивів, які не лише доповнюють один одного, але й вступають у суперечності. Мотивація може проявлятися як стійке утворення особистості і, як компонент діяльності. Розвиток і формування мотивації відбувається через відповідну організацію і зміст діяльності молодого людини» [23, с. 21]. Індивідуальні якості студента можуть як сприяти успіху, так і призводити до невдач у його діяльності. Це зі свого боку може формувати новий рівень мотивації або знижувати ту, що вже склалася на основі попереднього досвіду. Професійна мотивація, що активно формується на 3-4 курсах навчання, являє собою комплекс чинників і процесів, які, відображаючись у свідомості, спонукають особистість до освоєння та ефективного виконання професійних обов'язків. Вона є внутрішнім каталізатором, що стимулює розвиток професіоналізму та продуктивність діяльності фахівця. «Її структурними компонентами є: мотивація ініціації (спонукає до діяльності); мотивація селекції (вибір мети); мотивація реалізації (регулює, контролює реалізацію виконання відповідної дії); мотивація постреалізації (завершує виконання дії і спонукає до іншої)» [23, с. 21].

Вибір методу навчання вважається одним із найважливіших чинників, що формують ефективні мотиви навчання, згідно з думкою науковців А. Квятковської, К. Андросович, О. Ковальнової та О. Прокоф'євої. Правильний метод має не лише організувати інтенсивну внутрішню активність учнів, але й створювати сприятливі умови для розвитку та зміцнення їхніх навчальних мотивів. Для того щоб визначити, який метод навчання буде найефективнішим для студентів під час воєнних дій, необхідно провести комплексне експериментальне дослідження. Це дослідження дозволить виявити як позитивні, так і негативні чинники, що впливають на мотивацію студентів до навчання. Значний вплив на

ефективність навчального процесу та мотивацію студентів має їх активна участь у різноманітних формах взаємодії, таких як дискусійні форуми, електронні обговорення навчального матеріалу та телеконференції. Завдяки новим навчальним середовищам студенти відчують себе частиною колективу та віртуального простору, що створює умови для навчання у зручний для них час і в індивідуальному темпі, відповідно до їхніх потреб та можливостей [28, с. 179].

Методи, які сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності, можна поділити на два основні види: ті, що формують пізнавальний інтерес, та ті, що стимулюють почуття обов'язку і відповідальності у навчанні. До методів, що сприяють формуванню пізнавального інтересу, належать різноманітні техніки активізації навчального процесу. Сюди входять роботи в малих групах, колективні обговорення, дискусії, метод «мозкової атаки», аналіз конкретних ситуацій, інсценізації та презентації. Серед цих методів також варто виділити проєктне навчання, яке заохочує студентів до самостійного дослідження теми. Метод випереджаючого навчання є особливим підходом, де викладач не обмежується поточним рівнем знань студентів, а прагне вести їх до вищих цілей, враховуючи їх зону найближчого розвитку. Цей підхід допомагає студентам розширювати свої можливості та зростати інтелектуально. Кооперативне навчання зі свого боку акцентує увагу на роботі в парах та малих групах, де студенти активно співпрацюють для вирішення завдань. У такому форматі вони можуть брати участь у рольових іграх, створювати кейси, готувати проєкти та обговорювати теми, що сприяють розвитку критичного мислення. Ці методи сприяють більш глибокому зануренню у навчальний процес, дозволяючи студентам шукати та аналізувати інформацію самостійно.

Можливість обирати послідовність вивчення навчального матеріалу відповідно до власних інтересів та можливостей, а також акцент на особистісний, креативний і телекомунікативний характер освіти є основними рисами навчання в умовах інформатизації. Це сприяє більш гнучкому і

адаптивному підходу до освітнього процесу, що зі свого боку підвищує мотивацію студентів.

Окрім мотивації конкретної діяльності, також важливо розрізнати мотивацію поведінки загалом. Серед неї виділяють мотивацію успіху, яка має позитивний характер і спрямована на досягнення конструктивних цілей. Це прагнення до досягнення високих результатів і реалізації своїх амбіцій. Водночас існує мотивація остраху невдачі, яка має негативний аспект. Ця мотивація орієнтована на уникнення можливих зривів, осуду або покарань, що може призводити до обережної поведінки і уникнення ризиків.

Важливим у нашому дослідженні щодо майбутнього фахового становлення замовників освітніх послуг стає термін «професійна мотивація». Так, дослідники В. Марків та І. Онищенко вважають: «На нашу думку, мотивація до професійної діяльності – це сукупність спонукальних чинників, які визначають активність особистості, її систему мотивів, потреб, інтересів, прагнень, стимулів, настанов, ціннісних орієнтацій, спрямованих на свідомий вибір професії і тривале виконання обов'язків, пов'язаних з цією професією» [46, с. 140]. Окрім цього, автори вважають, що розвиток системи вищої педагогічної освіти на основі особистісно орієнтованої педагогіки вимагає пошуку навчальних засобів, які дозволяють максимально реалізувати різні форми самостійної діяльності майбутніх фахівців. Це має забезпечити індивідуалізацію та диференціацію навчального процесу, підвищити ефективність засвоєння матеріалу і сприяти формуванню мотивації до професійної діяльності. На нашу думку, одним з ефективних інструментів для формування мотивації до професійної діяльності у майбутніх вчителів початкової школи є технологія BYOD (Bring Your Own Device) [46, с. 141].

Навчально-професійна мотивація є ключовим чинником у розвитку професіоналізму та особистості. Суть формування у майбутнього фахівця мотивів навчально-професійної діяльності полягає в створенні умов, які максимально наближені до реальних професійних ситуацій. Це дозволяє впливати на мотиваційні аспекти формування фахівця, розширюючи їхню

структуру новими компонентами, що відображають глибше сприйняття навчально-професійної діяльності. Основними з цих компонентів є: розвиток мотивів професійної діяльності, підкріплення позитивного ставлення до обраної професії та вдосконалення власної ідентичності як суб'єкта праці у визначеній сфері.

Науковці Т. Поясок, О. Беспарточна та Г. Москалик у результаті здійсненого дослідження доходять висновку про те, що «Показниками сформованості позитивної навчально-професійної мотивації майбутнього педагога є переважання оптимальних мотиваційних комплексів над неоптимальними; перевага внутрішньої і зовнішньої позитивної мотивації над зовнішньою негативною; перевага мотивації успіху над мотивацією уникнення невдач; переважання у структурі чинників, які виражають ставлення до професії як творчої, що вимагає самовдосконалення. Розмаїття на заняттях цікавих творчих і розвивальних вправ, завдань, рольових ігор, дискусійних методів навчання не лише підсилює навчально-професійну мотивацію студентів до саморозвитку, але й має реальний результат у вигляді прирощення відповідних здібностей до здійснення даного процесу» [60, с 189].

Дослідники О. Піменова та О. Гапончук в аналізі мотивації до навчання студентів в умовах воєнного стану наводять невтішні дані щодо впливу війни на студентів. В умовах воєнного стану, стверджують автори, провідними мотивами навчальної діяльності сучасних студентів є пізнавальний та професійно-ціннісний. Пізнавальний мотив виявляється в бажанні отримувати нові знання, уміння та навички, тоді як професійно-ціннісний мотив проявляється у прагненні стати висококваліфікованим спеціалістом і досягти успіху в обраній професії. Дослідження свідчать, що воєнний стан в Україні негативно впливає на мотивацію до активної участі в навчальному процесі [55, с. 39].

Продовжимо аналіз дослідженням структури мотивації до навчальної діяльності.

Структура мотивації до навчання включає кілька компонентів, які взаємодіють між собою та формують загальну спрямованість навчальної діяльності студента, а саме: когнітивний, емоційно-оціночний, соціальний, вольовий.

1. Когнітивний компонент. Це складова мотивації, що визначає пізнавальну спрямованість особистості студента. Вона включає інтерес до знань, прагнення до самовдосконалення, здатність усвідомлювати значущість навчальної діяльності для професійного та особистісного розвитку.

2. Емоційно-оціночний компонент. Важливою частиною мотиваційної структури є емоції, які супроводжують процес навчання. Позитивні емоції, що виникають у процесі пізнання, можуть сприяти посиленню мотивації, тоді як негативні емоції, такі як страх перед невдачами або навчальними труднощами, можуть її послаблювати. Цей компонент пов'язаний також із самооцінкою та рівнем саморефлексії студента. Здобувачі освіти, які здатні адекватно оцінювати свої можливості, досягнення та прогрес у навчанні, більш мотивовані до подальшого розвитку та покращення своїх результатів.

3. Соціальний компонент. Вплив оточення (викладачів, однолітків, батьків) та соціально-культурних умов є важливим фактором у формуванні мотивації. Студенти, які отримують підтримку та заохочення з боку свого соціального середовища, частіше виявляють високу мотивацію до навчання.

4. Вольовий компонент. Вольовий аспект мотивації включає здатність до контролю власної навчальної діяльності, зосередження на досягненні поставлених цілей, подолання труднощів та перешкод. Цей компонент є визначальним для досягнення успіху, оскільки навіть за умов сильних когнітивних та емоційних мотивів, слабка воля може призвести до низької результативності.

Рівень мотивації у студентів може варіювати залежно від багатьох факторів, до яких нами віднесено індивідуальні особливості здобувачів освіти, освітньо-наукове середовище, зміст навчання.

1. *Індивідуальні особливості.* Психологічні риси особистості, такі як самооцінка, рівень саморегуляції та впевненість у собі, впливають на мотивацію до навчання. Наприклад, студенти з високою самооцінкою, як правило, мають сильну внутрішню мотивацію.

2. *Освітньо-наукове середовище.* Методики викладання, рівень підтримки з боку викладачів та якість зворотного зв'язку також впливають на мотивацію студентів. Викладачі, які використовують інтерактивні методи навчання та залучають студентів до активної участі в освітньому й науковому процесі, сприяють розвитку їхньої внутрішньої мотивації.

3. *Зміст навчання.* Студенти більш мотивовані, коли навчальний матеріал є релевантним та цікавим для них, а також коли вони розуміють його значущість для подальшої професійної діяльності.

Мотивація до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти є складним і багатовимірним процесом, що включає когнітивні, емоційні, вольові, соціальні й оціночні компоненти. Вона може бути як внутрішньою, що базується на інтересах та потребах особистості, так і зовнішньою, що обумовлена зовнішніми стимулами. Важливою умовою розвитку ефективної мотивації є створення педагогічних умов, що сприяють активній участі студентів у навчальному процесі, формуванню їхньої самостійності та розвитку інтересу до знань.

Висновки до розділу першого

У результаті здійсненого аналізу досліджено, що мотивація до навчальної діяльності є важливим аспектом успішного освітнього процесу, який визначає рівень залученості здобувача освіти, зокрема студента, його інтерес до навчальної дисципліни та здатність до самостійного навчання. Сучасна педагогічна наука пропонує різні підходи до розуміння мотивації, які можна адаптувати до освітніх реалій з метою підвищення ефективності навчання. Особливо актуальними є інтеграція внутрішньої мотивації та

застосування інноваційних методів навчання, що сприяють розвитку здобувача освіти як самостійної та відповідальної особистості.

Установлено, що дослідженню мотивації до навчальної діяльності присвячено праці низки закордонних та українських науковців. Доведено, що сучасна педагогічна наука пропонує різні підходи до розуміння мотивації, які можна адаптувати до освітніх реалій з метою підвищення ефективності навчання. Особливо актуальними є інтеграція внутрішньої мотивації та застосування інноваційних методів навчання, котрі сприяють розвитку студентів як самостійних і відповідальних особистостей.

Зазначено, що сучасні дослідження свідчать, що мотивація до навчання у студентів вищих навчальних закладів тісно пов'язана з усвідомленням цінності вищої освіти. Студенти, у яких внутрішня мотивація розвинена недостатньо, здебільшого орієнтуються на зовнішні чинники під час навчання. Це призводить до того, що вони не усвідомлюють значущість дисциплін для своєї професійної кар'єри, внаслідок чого втрачають інтерес до предметів. Пізнавальний інтерес, що є важливою складовою позитивної мотивації до навчання, залежить від змісту навчального матеріалу, його зв'язку з особистісними цінностями студентів, а також від впровадження інноваційних педагогічних технологій і специфіки викладання.

Наголошено, що з огляду на здійснений аналіз у нашому дослідженні будемо використовувати термін «мотивація» як процес внутрішнього спонукання до дії, який обумовлює вибір цілей та визначає поведінкові стратегії особистості. Мотивація до навчальної діяльності в студентів, на нашу думку, є складною сукупністю психологічних процесів, що включає потреби, мотиви, інтереси, цілі, а також когнітивні й емоційні компоненти. В основі цього поняття лежить питання про те, що спонукає студентів брати активну участь у навчанні, розвиватися інтелектуально та досягати успіху в академічній діяльності.

Підсумовано, що варто виділити мотивацію педагогічної діяльності викладача. Основні типи мотивації в цій сфері можна поділити на зовнішню

та внутрішню мотивацію викладача до провадження навчальної діяльності. Зовнішня мотивація ґрунтується на факторах, що виходять за межі самої педагогічної роботи, таких як фінансові винагороди, страх осуду або прагнення до престижу. Внутрішня ж мотивація пов'язана з усвідомленням суспільної корисності своєї праці та отриманням задоволення від неї.

РОЗДІЛ 2.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ В СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Особливості навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти

Навчальна діяльність студентів закладів вищої освіти є основою їхнього майбутнього професійного становлення та розвитку особистості. Цей процес охоплює не лише здобуття знань, а й формування умінь, навичок, професійної компетентності та самостійності. Водночас навчальна діяльність студентів характеризується певними особливостями, що відрізняють її від інших видів освітньої активності.

Навчальна діяльність студентів закладів вищої освіти є багатовимірним і складним процесом, який охоплює низку інтелектуальних, психоемоційних і соціальних аспектів. Вона спрямована на розвиток критичного мислення, самостійності та здатності до подальшого саморозвитку. Особливості навчальної діяльності студентів визначаються специфікою навчального середовища, методами викладання, індивідуальними особливостями самих студентів, а також їхньою взаємодією з оточенням. Важливістю набувають такі чинники, як-от: мотиваційні аспекти, індивідуальні відмінності студентів, умови навчального середовища та вплив сучасних технологій на освітній процес.

Нині в контексті постійних повітряних тривог, обстрілів, проблем з комунікацією та проведення занять в укриттях, заклади вищої освіти України стикаються з великими труднощами у підтримці високого рівня мотивації до навчання серед студентів. Аналіз наявних публікацій демонструє, що однією з найгостріших проблем, яка сприяє зниженню мотивації студентів, є недостатнє впровадження сучасних освітніх технологій. Це обмежує

можливості для залучення студентів і їх активної участі в навчальному процесі.

Крім того, відчувається значний брак індивідуалізованих підходів до навчання, які б відповідали різноманітним потребам та інтересам студентів. Цей аспект є вкрай важливим для розвитку їхньої внутрішньої мотивації. Відсутність персоналізованих стратегій навчання не лише знижує рівень залучення, але й ускладнює формування глибоких знань і навичок, що є необхідними для майбутньої професійної діяльності. В умовах сучасних викликів особливо важливо створити освітнє середовище, яке б підтримувало активну участь і відповідало потребам кожного студента.

Навчальна діяльність базується на стимуляції пізнавальних мотивів, таких як цікавість, захоплення навчанням, потреба в інтелектуальному розвитку, отримання емоційного задоволення від виконання завдань, прагнення розширити свій світогляд та бажання оволодіти професією. Важливим є усвідомлення значення професійної діяльності для суспільства [44, с. 248]. Це сприяє розвитку когнітивних, індивідуально-психологічних та емоційно-вольових аспектів психіки людини, а також формує працездатність.

Науковці Т. Лещенко та О. Шевченко стверджують, що навчальна діяльність базується на активізації пізнавальних мотивів, таких як цікавість, інтерес до навчання, потреба в інтелектуальній діяльності, емоційне задоволення від виконання завдань освітнього процесу, бажання розширити свій світогляд, прагнення оволодіти професією та усвідомлення важливості фахової діяльності для суспільства [45, с. 248].

Дослідниці С. Кузікової та С. Пухно стверджують: «Згідно із сучасним дослідженням, розвиток мотивації до навчання студентів ЗВО пов'язується з актуалізацією цінності вищої освіти. Здобувачі вищої освіти з недостатньо сформованою внутрішньою мотивацією орієнтуються переважно на зовнішні чинники в процесі навчання, не достатньо розуміють значення дисциплін освітнього процесу для обраної професійної діяльності і, відповідно,

втрачають інтерес до предметів, які вивчають» [40, с. 92]. Пізнавальний інтерес як важливий елемент позитивної мотивації до навчання тісно пов'язаний із змістом навчального матеріалу та його зв'язком із особистісними цінностями учнів. Крім того, він залежить від впровадження ефективних інноваційних педагогічних технологій і специфіки викладання.

Навчання в закладах вищої освіти супроводжується змінами в мотивації студентів. На початкових етапах навчання для багатьох здобувачів пріоритетними є внутрішні мотиви, зокрема сформовані пізнавальні інтереси та бажання отримати знання, що пов'язані з їхньою зацікавленістю в обраній професії. Поступово розвивається інтерес до навчального процесу і результатів, таких як здобуття знань, формування навичок і особистісних якостей, що є характерним для студентів старших курсів.

Дослідження науковців показують, що студенти, які обрали свою професію під впливом порад близьких (друзів, родичів, авторитетних осіб), демонструють менш виражену мотивацію досягнень та здобуття знань у порівнянні зі студентами, які мають внутрішню пізнавальну мотивацію. Ці перші групи часто стикаються з труднощами соціально-психологічної адаптації до навчання у вищих навчальних закладах: вони можуть не виявляти зацікавленості, пропускати заняття та не виконувати завдання, що може призвести до покинення навчання. Значна роль зовнішньої мотивації, зосередженої на отриманні високих балів, диплома, стипендії чи соціального схвалення, часто призводить до того, що навчальний зміст не сприймається як особиста цінність

Науковці О. Піменова та О. Гапончук, підкреслюючи важливість навчальної діяльності студента, визначають її як складний комплекс мотивів, який ототожнено із цілями, інтересами, прагненнями, пізнавальними потребами, ідеалами та мотиваційними установками. Цей комплекс, на думку авторів, формує навчальну мотивацію, що відрізняється як стійкістю, так і динамічністю. Одніє з ключових функцій навчальної мотивації названо

сприяння конструктивному ставленню студента до навчання, що включає усвідомленість і відповідальність в освітньому процесі [55, с. 37].

О. Поляк та Ж. Довбик, досліджуючи мотивацію навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти, доходять висновку: «Більшість вітчизняних психологів сходяться на думці, що результативність навчальної діяльності студентів залежить не тільки від природних здібностей, а й значною мірою від розвитку мотивації. Як показує практика, ці два чинники мають складні системні зв'язки. При певних умовах (зокрема, при значному інтересі особистості до виконуваної роботи) може починати діяти так званий компенсаторний механізм. Розвиток мотиваційної сфери (інтерес до певної діяльності, усвідомленість вибору професії тощо) компенсує недостатні особистісні здібності і студент досягає значних успіхів» [59, с. 58–59].

П. Сікорський та Н. Красильников здійснили аналіз проблеми формування мотивації студентів до навчання у закладах професійної освіти під час дистанційного навчання. Автори стверджують, що вимушене дистанційне навчання постало перед науко-педагогічними працівниками з низкою нових викликів, від успішного вирішення яких залежить ефективність процесу. Кожен викладач стикається з необхідністю знайти способи мотивувати студентів спочатку відвідувати заняття, а згодом – активно включатися в розумову діяльність, особливо під час лекцій. Мотивація в цьому контексті, на думку авторів, виступає як ключовий фактор успіху дистанційного навчання. Запропоновано інноваційну навчальну технологію, яка надає студентам потужний стимул для участі в заняттях та активної роботи під час них через правильно сформульовані стратегічні та тактичні цілі, які здатні суттєво підвищити мотивацію студентів до систематичного навчання [67, с. 182].

Традиційна система навчання характеризується кількома основними складовими: метою та завданнями, когнітивним аспектом (навчальний матеріал), процесуальною складовою (передача знань, умінь і навичок) та

суб'єктами навчання (студентами і викладачами). Вона переважно має репродуктивний і продуктивний характер навчальної діяльності.

В умовах дистанційного навчання ці освітні компоненти набувають більш практичного спрямування: мета освіти орієнтована на самовизначення та самореалізацію студентів; навчальний матеріал стає більш стислим і узагальненим; навчальні технології заохочують студентів до активної участі; студенти виступають як активні суб'єкти пізнавальної діяльності.

Досліджуючи мотивацію студентів, нами виокремлено кілька важливих аспектів, що впливають на їхню готовність до навчання та активність. Установлено, що проблема мотивації є багатогранною, і її ефективно вирішення потребує комплексного підходу.

Навчальна діяльність студентів у закладах вищої освіти має певну структуру, яка, на нашу думку, охоплює такі компоненти: мотиваційний, цільовий, змістовий і процесуальний, контрольний-оцінний. Детальніше пояснимо сутність кожного з них.

1. Мотиваційний компонент. Мотивація є рушійною силою навчальної діяльності. Вона визначає прагнення студентів до засвоєння знань, виконання завдань та досягнення академічних цілей. На мотивацію впливають як внутрішні чинники (інтерес до професії, бажання досягти успіху, особисті амбіції), так і зовнішні (оцінки, вимоги викладачів, соціальний вплив). Згідно з концепцією самодетермінації Е. Десі та Р. Рюан [83, 84], внутрішня мотивація є найбільш ефективною для досягнення високих результатів, оскільки вона ґрунтується на інтересі та особистій цінності освітнього процесу.

2. Цільовий компонент. Важливим аспектом навчальної діяльності є постановка студентом чітких і реалістичних навчальних цілей. Чітка постановка цілей навчання є необхідною умовою успішної діяльності студентів. Вона сприяє організації їхнього освітнього процесу, підвищує концентрацію на виконанні завдань та полегшує подолання труднощів. Цілі можуть бути різними за тривалістю та рівнем складності: короткострокові

(наприклад, підготовка до іспиту) та довгострокові (закінчення університету або здобуття кваліфікації).

3. Змістовий компонент. Студенти мають працювати з великими обсягами навчальної інформації, яка включає як теоретичні знання, так і практичні навички. Важливо, щоб зміст навчального матеріалу був релевантним до їхньої майбутньої професійної діяльності. Він повинен бути структурованим та відповідати як освітній програмі, так і вимогам професійної діяльності. Заклади вищої освіти постійно оновлюють програми, аби забезпечити відповідність сучасним вимогам ринку праці. Інноваційні методи викладання, такі як інтерактивні лекції та проєктні роботи, сприяють більш ефективному засвоєнню матеріалу. Міст навчального матеріалу є ключовим фактором, який впливає на результативність навчання. Використання інноваційних технологій та інтерактивних методів викладання, за твердженням М. Prince [92], допомагає підвищити зацікавленість студентів у навчанні та залучити їх до активної роботи на заняттях.

4. Процесуальний компонент. Навчальна діяльність студентів вимагає високого рівня організації та самодисципліни. Студенти повинні оволодіти методами ефективної роботи з навчальними матеріалами, планування свого часу, виконання завдань та підготовки до іспитів. Навчальна діяльність здобувачів освіти включає планування, організацію навчального часу, роботу з навчальними матеріалами, підготовку до занять та виконання самостійних робіт. Важливими є навички саморегуляції та вміння працювати в умовах високої академічної навантаженості. Як зазначає Р. Pintrich [91], саморегуляція є визначальним фактором академічної успішності, оскільки дозволяє студентам ефективно управляти своїм навчальним процесом та зосереджуватися на досягненні цілей.

5. Контрольно-оцінювальний компонент. Оцінювання знань та умінь студентів є невід'ємною частиною навчальної діяльності. Зворотний зв'язок та оцінка досягнень є важливими для регуляції навчальної діяльності. Окрім зовнішнього оцінювання, яке здійснюють викладачі, важливим є

процес самооцінки та рефлексії. Самооцінка допомагає здобувачам вищої освіти коригувати власні стратегії навчання та розуміти свої сильні і слабкі сторони. Студенти, які здатні критично оцінити свої досягнення та слабкі сторони, мають кращі шанси на успішне завершення навчання та подальший професійний розвиток.

Освітнє середовище є одним з ключових факторів, що впливає на навчальну діяльність студентів. Це середовище включає як матеріально-технічну базу (навчальні аудиторії, бібліотеки, доступ до інтернету), так і людський ресурс (викладачі, однокурсники, адміністрація закладу). Якість навчального процесу значною мірою залежить від методів викладання, стилю педагогічної взаємодії, залученості студентів до активних форм навчання, таких як проектна робота, обговорення та симуляції. За даними досліджень J. Savery [94], проблемно-орієнтоване навчання дозволяє студентам більш ефективно засвоювати знання та розвивати свої практичні навички.

Окрім того, сучасні технології створюють нові можливості для навчання. Використання онлайн-платформ, електронних бібліотек та інтерактивних навчальних засобів дозволяє студентам мати доступ до навчальних матеріалів у будь-який час, що підвищує їхню автономність та сприяє розвитку самостійності. В. Collis та J. Moonen [82] відзначають, що технологічно розвинуте середовище сприяє підвищенню мотивації студентів та полегшує процес засвоєння матеріалу.

Навчальна діяльність студентів також залежить від їхніх індивідуальних психологічних та когнітивних характеристик. Студенти з високим рівнем академічної мотивації зазвичай демонструють кращі результати в навчанні та активніше залучаються до освітнього процесу. На мотивацію та успішність впливають такі фактори, як самооцінка, рівень тривожності, стилі навчання та вміння саморегуляції (В. Zimmerman [100]).

Сучасні дослідження також указують на те, що студенти, які вміють управляти своїм часом та навчальними ресурсами, краще адаптуються до

вимог вищої освіти (Р. Pintrich [91]). Окрім того, важливими є соціальні навички, такі як здатність до роботи в команді та ефективне спілкування.

Сучасні студенти стикаються із численними викликами у своїй навчальній діяльності. Зростання інформаційного навантаження, необхідність поєднання навчання з роботою, стреси, пов'язані з навчальним процесом, можуть негативно впливати на їхню успішність. На думку J. Savery, завдяки розвинутим навичкам саморегуляції, підтримці з боку викладачів та використанню сучасних технологій, студенти можуть подолати ці труднощі та досягти академічних цілей [94].

За твердженням П. Сікорського та Н. Красильникова, «Мотивація студентів супроводжується такими діями: визначаються стратегічні і тактичні цілі, прикладаються максимальні зусилля для їх реалізації; завдяки високій зацікавленості студентів до вивчення професійних дисциплін навчальний матеріал засвоюється на оптимальному рівні; спеціальними прийомами і методами задіюється внутрішня самодисципліна та здатність студента контролювати свої навчальні досягнення, критично оцінювати їх і, якщо є потреба, подвоювати свої навчальні зусилля; формується психологічний комфорт, що забезпечує позитивний емоційний фон в освітньому процесі; студенти характеризуються високою волею, стійкістю перед труднощами та готовністю подолати виклики навчання» [67, с. 179].

На основі вище здійсненого аналізу літератури щодо проблеми дослідження були визначені критерії мотивації до навчальної діяльності в студентів закладів вищої освіти. До цих критеріїв належать: наявність домінуючих мотивів, рівень самоусвідомленості мотивів, готовність до реалізування виокремлених мотивів. Деталізуємо сутність означених критеріїв.

1. Наявність домінуючих мотивів: це стосується співвідношення різних типів мотивів, як зовнішніх, так і внутрішніх, які впливають на навчальну діяльність студентів.

2. Рівень самоусвідомленості мотивів. Цей критерій стосується рівня розуміння та осмислення студентами своїх особистих спонукань, що є важливим для формування цілеспрямованого освітнього процесу.

3. Готовність до реалізування виокремлених мотивів під час навчальної діяльності. Цей аспект охоплює такі якості, як самостійність, старанність, наполегливість, ініціативність і здатність до самоорганізації студентів.

З огляду на здійснений нами в цій частині роботи аналіз можна зробити проміжний висновок, що особливості навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти визначаються багатьма факторами, серед яких ключову роль відіграють мотивація, організація освітнього процесу, вплив освітньо-наукового середовища, індивідуальні особливості студентів та замученість викладачів. Сучасна вища освіта потребує інноваційних підходів до викладання та навчання, спрямованих на активізацію самостійної діяльності студентів та розвиток їхніх професійних компетенцій. Педагоги повинні враховувати різноманітні потреби та можливості студентів, створюючи умови для їхнього всебічного розвитку та успішної інтеграції у професійну діяльність.

Тож навчальна діяльність студентів у закладах вищої освіти є складним і багатогранним процесом, що включає мотиваційні, когнітивні та соціальні аспекти, залежить від індивідуальних особливостей студентів, якості навчального середовища та ефективності використання сучасних освітніх технологій. Для успішної реалізації навчальної діяльності необхідно створювати сприятливі умови, що стимулюють розвиток самостійності, мотивації до навчання та професійного зростання.

2.2. Обґрунтування педагогічних умов формування мотивації до навчальної діяльності в студентів закладів вищої освіти

Сучасна система освіти стикається із численними викликами, пов'язаними з якістю підготовки фахівців. Одним із ключових аспектів цієї

проблеми є мотивація студентів до навчальної діяльності. Мотивація є основним двигуном освітнього процесу, адже саме вона визначає ступінь залученості студентів у навчання, їхню готовність долати труднощі та прагнення до саморозвитку. Від рівня мотивації залежить не лише якість засвоєння знань, а й активність студентів у навчанні, їхня самостійність та прагнення до професійного розвитку. Обґрунтування педагогічних умов, які сприяють формуванню мотивації, є актуальним завданням для педагогічної науки і практики. Тому важливою задачею педагогів є створення таких умов, які сприятимуть підвищенню мотивації до навчальної діяльності.

Науково-аналітична доповідь «Вища освіта України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення: виклики і відповіді» містить глибокий аналіз ключових проблем, що постають перед системою вищої освіти в Україні в умовах війни та в період відновлення. Виділяється низка основних викликів, які розгорнемо в наступній частині дослідження.

1. *Загроза життю та здоров'ю.* Війна безпосередньо ставить під загрозу безпеку здобувачів вищої освіти та викладачів, що ускладнює освітній процес та впливає на психологічний стан учасників освітнього процесу.

2. *Руйнування інфраструктури.* Масштабні пошкодження закладів освіти, лабораторій та інших об'єктів інфраструктури створюють серйозні перешкоди для проведення навчання та наукової роботи.

3. *Вимушене переміщення закладів.* Багато закладів вищої освіти змушені переміщуватися в безпечніші регіони, що призводить до втрати контингенту студентів та складності у відновленні нормального освітнього процесу.

4. *Вплив війни на контингент здобувачів.* Війна суттєво змінює структуру контингенту студентів та науково-педагогічних працівників, викликаючи нестабільність в освітньо-науковому середовищі.

5. *Проблема забезпечення рівного доступу.* Зростання нерівності в доступі до якісної вищої освіти стає критичним, адже війна поглиблює соціально-економічні розриви.

6. *Труднощі в науковій діяльності.* Продовження наукової та інноваційної діяльності стикається із численними перешкодами включно з відсутністю фінансування й ресурсів.

7. *Обмеження міжнародної співпраці.* Війна негативно вплинула на можливості для співпраці з міжнародними партнерами, що ускладнює доступ до новітніх технологій і методик.

8. *Відповідність кваліфікацій випускників.* Невідповідність знань та навичок випускників закладів вищої освіти потребам ринку праці залишається нагальною проблемою, що потребує термінового вирішення.

9. *Фінансування освіти.* Недостатнє фінансування вищої освіти призводить до кризових явищ у системі, що негативно позначається на якості навчання.

Ці виклики вимагають комплексних стратегій та ефективних рішень для відновлення та розвитку вищої освіти в Україні в умовах сучасної реальності [14].

У дослідженні міжпредметної інтеграції з метою розвитку пізнавальної діяльності студентів М. Мороз та Б. Брилін визначають актуальність для формування мотивації навчальної діяльності особливо таких аспектів. По-перше, важливо сприяти посиленню інтересу до майбутньої професії під час реалізації змісту кожної дисципліни, що входить до навчального плану підготовки фахівця. По-друге, вибір методів навчання має враховувати специфіку факультету та особливості викладання курсів. По-третє, слід віддавати перевагу методам особистісно орієнтованого навчання, які активізують розвиток розумової і розмірковувальної діяльності студентів, їхню самодіяльність, а також роботу всієї академічної групи в цілому, гарантуючи свідоме, систематичне сприйняття та міцне засвоєння знань. Крім того, необхідна постійна, планомірна робота над підвищенням

професійної культури студентів. Нарешті, важливим є впровадження інноваційних індивідуально орієнтованих інтегративних методик, які спрямовані на досягнення кінцевого результату – підвищення рівня знань як основної умови набуття професійної компетентності [50].

У науковій літературі виділяються різні підходи до визначення педагогічних умов, які забезпечують формування мотивації студентів. Тлумачний словник української мови за редакцією Д. Гринчишина поняття «умова» трактує так: «1. Необхідна, обов'язкова обставина, передумова, що визначає, зумовлює існування, здійснення чого-небудь. 2. Обстановка, в якій щось проходить, обставини, при яких щось здійснюється. 3. Домовленість, порозуміння двох або більше осіб про щось. 4. Вимоги, зобов'язання, пропозиції, висунуті в договорі по відношенню до договірних сторін» [72, с. 278].

Умови педагогічні (Pedagogical conditions), на думку В. Стасюка, – це «обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей» [70].

На основі визначень науковців під *педагогічними умовами формування мотивації до навчальної діяльності в студентів закладів вищої освіти* будемо розуміти сукупність факторів, які забезпечують позитивну атмосферу, індивідуалізацію навчання та активне залучення студентів в освітній процес, що сприяє їхній зацікавленості та прагненню до знань.

Дослідження українських науковців щодо виокремлення факторів, чинників, умов формування мотивації студентів до навчальної діяльності в закладах вищої освіти представлені численними працями.

Дослідниці С. Кузікова та С. Пухно, аналізуючи особливості мотивації навчання студентів педагогічних спеціальностей закладу вищої освіти, доходять висновку: «На динаміку мотивації навчання студентів у ЗВО на різних етапах впливає значна кількість факторів: усвідомлення здобувачами освіти близьких і віддалених цілей навчання; забезпечення науковим і методичним матеріалом для дистанційної форми навчання (за умови такого формату в ЗВО);

впровадження інноваційних методів навчання; організація і здійснення індивідуальної роботи; сприятлива психологічна атмосфера взаємодії, входження в професійну діяльність. Серед основних завдань ЗВО – формування у здобувача вищої освіти навичок самоорганізації, відчуття самоефективності, впевненості у власних інтелектуальних можливостях завдяки орієнтації представників професорсько-викладацького складу й адміністрації ЗВО на «суб'єкт-суб'єкту» взаємодію і співпрацю зі студентом, що сприяє створенню ситуації успіху в освітньому процесі» [41, с. 93].

Колектив авторів, зокрема Т. Поясок, О. Беспарточна та Г. Москалик, аналізуючи педагогічні умови забезпечення навчально-професійної мотивації майбутнього педагога, виокремлюють такі умови означеного процесу: зміна навчального процесу з метою наближення навчальної діяльності до предметних і соціальних умов майбутньої професійної діяльності; організація активної проби сил студентів у професійній діяльності і професійній галузі на підґрунті накопичення досвіду вирішення виробничих проблем ще на етапі підготовки; перебудова системи відносин в освітньому процесі за моделлю «суб'єкт-суб'єкт», «студент-студент», «вчитель-професіонал-студент»; введення у якості значущого технологічного елемента спеціально організованої рефлексії у навчально-пізнавальну діяльність і управління нею; системна корекція діяльності педагогів закладу вищої педагогічної освіти з проектування навчальних занять, встановлення взаємодії між педагогами при організації аудиторної, позааудиторної діяльності студентів, а також професійної діяльності під час педагогічних практик» [60, с. 187–188].

Цитуючи за В. Марків та І. Онищенко О. Бухтєєву, О. Кравець «однією з умов успішного формування мотивації до професійної діяльності студентів є професійна компетентність самого викладача, який повинен володіти інноваційними формами і методами організації аудиторної та позааудиторної роботи з впровадженням сучасних технологій, що, у свою чергу, формуватиме в майбутніх спеціалістів позитивне емоційне ставлення до процесу пізнання, мотивацію учіння, критичне мислення» [46, с. 138].

Науковці О. Піменова та О. Гапончук вважають, що «розвиток мотивації студентів до навчання залежить від багатьох чинників, серед яких можна виділити такі: особистість студента: інтереси, цінності, потреби, здібності, характер, самооцінка й інші психологічні характеристики; структура та зміст навчальної програми: важливість і цікавість матеріалу, доступність і зрозумілість, можливість вибору предметів; викладачі: професіоналізм, зацікавленість у навчанні студентів, якість лекцій і практичних занять; соціальне оточення: підтримка з боку батьків, друзів, співробітників, колег, менторів; технічне оснащення та можливості навчального закладу: наявність сучасної техніки, доступ до бібліотек, лабораторій та інших ресурсів; можливість взаємодії із практичними заняттями та роботою в команді; рівень розвитку мотивації до навчання від інших студентів і загальної атмосфери у групі; висока вимогливість студентів до своїх досягнень і підвищення рівня навчання; система винагород і мотиваційних заходів з боку закладу освіти» [55, с. 37].

О. Поляк та Ж. Довбик основні фактори, вплив яких спрямований на позитивну стійку мотивацію до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти, пов'язує зі змістом навчального матеріалу, зокрема організацією освітнього процесу, колективними формами навчальної діяльності; оцінюванням навчальної діяльності та стилем педагогічної діяльності викладача [59, с. 59].

Дефінітивний аналіз визначень педагогічних умов формування мотивації студентів до навчальної діяльності в закладах вищої освіти, запропонованих науковцями, дозволив дійти висновку про їхню значну розгалуженість. Це пов'язано з тим, що педагогічна діяльність належить до соціономічних видів людської діяльності (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Визначення видів педагогічних умов формування мотивації студентів до навчальної діяльності в закладах вищої освіти

<i>Виокремлені умови</i>	<i>Автор</i>
<p>«Педагогічними умовами формування позитивної мотивації вивчення іноземної мови в студентів вищих нелінгвістичних закладів освіти є:</p> <ul style="list-style-type: none"> – оптимальне структурування змісту навчальної дисципліни та планування організації її вивчення; – врахування психолого-педагогічних факторів, що впливають на формування мотивації навчання; – застосування технології формування позитивної мотивації вивчення іноземної мови, що передбачає етапи, методи, принципи, засоби та форми навчання» [2] 	Н. Арістова
<p>«До педагогічних умов формування навчальної мотивації студентів відносимо:</p> <ul style="list-style-type: none"> – професіоналізм викладача (бажання та вміння навчити); – оптимальне структурування змісту навчальних дисциплін у аспекті збагачення його особистісно зорієнтованим матеріалом; – застосування ефективних методів, форм, педагогічних технологій, що стимулюють навчально-пізнавальну діяльність студентів та враховують їхню професійну спрямованість; – розвиток у процесі навчання творчих та комунікативних здібностей, креативного мислення студентів; – постійне створення «ситуації успіху»; – стимулювання мотивів саморозвитку, самореалізації та самовдосконалення; – застосування ефективної системи заохочення та стимулювання кожного студента; – виховання відповідального ставлення до навчання, почуття обов'язку» [13, с. 129–130]. 	О. Васюк, С. Виговська, А. Виговський
<p>«Умовами мотивації педагогічної діяльності можуть бути: зовнішні чинники – соціальна ситуація, професійна діяльність, основні способи педагогічної діяльності; внутрішні чинники – усвідомлення провідних мотивів власної поведінки, діяльності та необхідності їх зміни; риси особистості як основа формування мотивації педагогічної діяльності; знаходження педагогом адекватного особистісного змісту професійної діяльності» [14]</p>	О.Гавриленко
<p>«Психолого-педагогічні умови забезпечення стійкої професійної мотивації студентів. 1. Формування (і підтримування) прагнень студентів виявити і ствердити себе через навчально-професійну діяльність. Як наслідок, у студента формується життєвочасова перспектива, самоідентифікація з успішним професіоналом, ставлення до себе як до відповідального управлінця фахової діяльності. 2. Мінімізація високої особистісної і ситуативної тривожності окремих студентів, їхньої невпевненості щодо майбутньої професійної діяльності, шляхом активізації розвитку професійних якостей, здібностей до саморегуляції. 3. Створення для студентів ситуацій успіху на високому рівні реалізації здібностей, а не на рівні зниження вимог і домагань».</p>	С.Єрохін, Ю.Нікітін, І.Нікітіна

Продовження таблиці 2.1

<i>Виокремлені умови</i>	<i>Автор</i>
«Навчання набуває життєвого сенсу, якщо приносить задоволення, переживання успіху, усвідомлення свого особистісного зростання. 4. Підпорядковування процесу формування у студентів високого рівня мотивації професійного досягнення таким критеріям: успішне навчання на оптимальному рівні складності, який визначається вимогами навчального курсу, а також можливостями зони актуального й найближчого розвитку кожного студента; індивідуалізація процесу навчання; об'єктивність педагогічної й моральної оцінок як показника особистісних досягнень студента, а не засобу його заохочення або покарання» [23, с. 25–26].	С.Єрохін, Ю.Нікітін, І.Нікітіна
«Для формування мотивації навчальної діяльності студентів необхідно дотримання умов: формування пізнавальної активності, інтелектуальної ініціативи і самостійності у прийнятті рішень щодо вибору шляхів і змісту самоосвіти; розвиток практичних почуттів через включення студентів у різні форми позааудиторної виховної роботи; розвиток тісних міжпредметних зв'язків та зв'язків між засвоєнням знань і збагаченням власного досвіду та вимогами й функціями майбутньої професійної діяльності; розвиток самооцінки, самокритичності у розв'язанні навчальних цілей з різних навчальних дисциплін; створення особистісно орієнтованого освітнього середовища, сприятливого для формування мотивації навчальної діяльності; розробка заходів для стимулювання поглибленого вивчення вибіркового навчальних дисциплін, молодіжних наукових товариств тощо; стимулювання науково-дослідної, експериментальної, дослідницької, самоосвітньої діяльності у процесі реалізації змісту освіти на основі міжпредметної взаємодії; проведення серед студентів інтегрованих професійних конкурсів, олімпіад» [50].	М. Мороз, Б. Брилін
«Педагогічні умови формування мотивації вивчення психолого-педагогічних дисциплін (реалізація особистісно орієнтованих технологій інноваційного навчання майбутніх інженерів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін на основі педагогічної співпраці студента з викладачем та модульного навчання; забезпечення професійної спрямованості навчання психолого-педагогічних дисциплін; використання в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін інтерактивних методів навчання)» [74]	Ю. Чебакова
«Ефективні умови формування позитивних мотивів навчально-пізнавальної діяльності студентів: – професіоналізм викладача (бажання та вміння навчити); – ставлення до студента як до компетентної особистості; – сприяння самовизначенню студента, розвиток його позитивних емоцій; – організація навчання як процесу пізнання; – використання методів, що стимулюють навчально-пізнавальну діяльність студентів; – усвідомлення найближчої та кінцевої мети навчання; – професійна спрямованість навчальної діяльності; – доступність змісту навчального матеріалу, що вивчається; – постійне створення та «утримання» «ситуації успіху» для студентів, що невпевнені у своїх силах» [75]	Н. Черняк

Джерело: створено автором

У нашому дослідженні педагогічні умови визначалися за допомогою оцінювання ваги пропонованих студентам – учасникам опитування – пропозицій з 15 можливих, виокремлених на основі опрацювання психолого-педагогічних досліджень українських та закордонних науковців. Так, було запропоновано такі ймовірні умови: визначення чітких цілей і результатів навчання, використання інтерактивних та інноваційних методів навчання, використання кейсів з реального життя, емоційне залучення викладачів у навчальну діяльність, заохочення самостійної діяльності, інтеграція міждисциплінарних знань, інтеграція професійно-орієнтованих завдань в освітній процес, мотиваційні програми та стимулювання, підтримка соціальних зв'язків, реалізування професійної орієнтації, розвиток критичного мислення, систематичний зворотний зв'язок з викладачами, створення позитивної навчальної атмосфери, стимулювання самооцінки та рефлексії, створення реальних умов навчання.

В опитуванні взяло участь 27 студентів магістратури, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Педагогіка вищої школи» в Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

У результаті проведеного опитування був здійснений такий вибір:

- створення позитивної навчальної атмосфери – 5 осіб,
- використання інтерактивних та інноваційних методів навчання – 5 опитаних,
- інтеграція професійно-орієнтованих завдань в освітній процес – 4 студенти,
- стимулювання самооцінки та рефлексії – респондентів – 3 особи,
- визначення чітких цілей і результатів навчання – 1 опитаний,
- використання кейсів з реального життя – 1 студент,
- емоційне залучення викладачів у навчальну діяльність – 1 респондент,
- заохочення самостійної діяльності – 1 особа,

- інтеграція міждисциплінарних знань – 1 опитаний,
- мотиваційні програми та стимулювання – 1 студент,
- підтримка соціальних зв'язків – 1 респондент,
- реалізування професійної орієнтації – 1 опитаний,
- розвиток критичного мислення – 0 осіб,
- систематичний зворотний зв'язок з викладачами – 1 студент,
- створення реальних умов навчання – 1 опитаний.

На основі здійсненого аналізу та проведеного опитування нами виокремлено та потрактовано педагогічні умови як чинники підвищення мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти.

1. Створення позитивної навчальної атмосфери. Психологічний комфорт студентів під час навчання є ключовим фактором їхньої мотивації до навчальної діяльності. Навчальна атмосфера, яка підтримує самостійність, дозволяє студентам відчувати себе впевнено та залучено до освітнього процесу. Позитивне ставлення викладачів, їхня підтримка та взаємодія на рівні «рівний-рівному» створюють сприятливе середовище для самовираження студентів та зниження тривожності. За дослідженнями Е. Десі та Р. Рюан [83, 84], саме автономія та позитивна взаємодія у навчанні сприяють зростанню внутрішньої мотивації.

2. Використання інтерактивних та інноваційних методів навчання. Педагогічні технології, що базуються на активних методах навчання, сприяють підвищенню мотивації студентів до самостійного пошуку знань. Проблемно-орієнтоване навчання, навчання у співпраці, кейс-методи та бізнес-ігри допомагають студентам бачити практичну користь від засвоєних знань та розвивають критичне мислення М. Рінсе [92]. Залучення студентів до обговорень та дискусій робить навчальний процес більш цікавим та насиченим.

3. Інтеграція професійно-орієнтованих завдань в освітній процес. Одна з важливих педагогічних умов підвищення мотивації студентів – це

забезпечення тісного зв'язку навчального матеріалу з їхньою майбутньою професійною діяльністю. Завдання, що моделюють реальні професійні ситуації, дають студентам можливість розуміти практичне значення знань і формувати навички, необхідні для майбутньої роботи. J. Savery [94] наголошує, що проблемно-орієнтоване навчання сприяє розвитку професійної компетентності та підвищенню інтересу до навчання.

4. Стимулювання самооцінки та рефлексії. Самооцінка є важливою складовою мотиваційного процесу. За В. Zimmerman [100], студенти, які мають можливість оцінювати власні досягнення, більш успішно справляються із завданнями, оскільки критично оцінюють свої сильні та слабкі сторони. Організація регулярних рефлексивних сесій, обговорення результатів навчання та підтримка студентів у визначенні власних навчальних цілей сприяють зростанню їхньої мотивації.

Індивідуальні особливості студентів відіграють важливу роль у формуванні їхньої мотивації. Для створення оптимальних педагогічних умов важливо враховувати когнітивні, мотиваційні та особистісні характеристики кожного студента. Це дозволяє застосовувати диференційовані підходи до організації навчального процесу. Наприклад, студенти з високим рівнем внутрішньої мотивації потребують більше самостійності та можливостей для творчості, тоді як студенти з низькою мотивацією можуть потребувати додаткової підтримки, контролю та стимулів.

Поряд із внутрішньою мотивацією важливу роль в освітньому процесі відіграє зовнішня мотивація. Винагороди, оцінки, визнання досягнень студентів також можуть стимулювати їхню активність у навчанні. Однак, як зазначають Е. Deci та Р. Ryan [83, 84], зовнішні стимули можуть бути ефективними лише у поєднанні з внутрішньою мотивацією, оскільки самі по собі вони не забезпечують довготривалого ефекту.

Ефективна педагогічна взаємодія є однією з основних умов формування мотивації студентів. Викладачі повинні не лише передавати знання, а й бути наставниками, мотиваторами та керівниками освітнього

процесу. Підтримка, зворотний зв'язок, спільне обговорення проблем та викликів створюють атмосферу довіри та стимулюють студентів до активного включення у навчальний процес.

Сучасні умови навчання, особливо у зв'язку з широким використанням цифрових технологій, відкривають нові можливості для формування мотивації. Онлайн-курси, дистанційне навчання та інтерактивні платформи дозволяють студентам самостійно управляти своїм навчальним процесом, розвивати автономію та відповідальність за власні результати. В. Collis та J. Moonen [82] відзначають, що гнучкі форми навчання сприяють зростанню мотивації завдяки можливості індивідуалізації процесу засвоєння знань.

Тож формування мотивації до навчальної діяльності в студентів є складним і багатофакторним процесом. Для підвищення мотивації необхідно створити сприятливі педагогічні умови, що включають позитивну атмосферу, інтерактивні методи навчання, зв'язок з професійною діяльністю, підтримку самооцінки та рефлексії, диференційований підхід до навчання. Застосування сучасних цифрових технологій також дозволяє зробити освітній процес більш гнучким і стимулювати розвиток автономії студентів. Важливою є роль викладача, який має бути не лише джерелом знань, а й наставником та мотиватором для студентів.

Необхідно враховувати систему інтегрованих факторів, що включає адаптацію навчального змісту до потреб і інтересів студентів, створення позитивного емоційного клімату в освітньому середовищі, використання інтерактивних методів навчання, забезпечення індивідуального підходу до кожного студента, надання регулярного зворотного зв'язку, стимулювання самостійної діяльності та залучення до наукових досліджень, що в сукупності підвищує їхню зацікавленість, активність і прагнення до навчання.

Так, виокремлені нами педагогічні умови формування мотивації до навчальної діяльності в студентів закладів вищої освіти, а саме: створення позитивної навчальної атмосфери, використання інтерактивних та інноваційних методів навчання, інтеграція професійно-орієнтованих завдань

в освітній процес, стимулювання самооцінки та рефлексії – забезпечать результативність освітнього процесу.

Забезпечення комфортного та підтримувального середовища допомагає студентам відчутти себе впевнено та відкрито, що зі свого боку підвищує їхню активність і залученість в освітній процес. Використання інтерактивних методів, таких як групові обговорення, кейс-методи та проєкти, робить навчання більш цікавим і залучає студентів до активної участі.

Інтеграція професійно-орієнтованих завдань не лише підвищує практичну значущість навчання, а й стимулює студентів бачити реальний зв'язок між теорією та практикою, що є надзвичайно важливим для їхньої майбутньої професійної діяльності.

Окрім цього, стимулювання самооцінки та рефлексії дозволяє студентам усвідомити власні досягнення та зони для покращення, що підвищує їхню відповідальність за освітній процес. Таким чином, ці умови створюють цілісну систему підтримки, яка сприяє формуванню внутрішньої мотивації до навчання і в результаті підвищує його ефективність.

Висновки до розділу другого

У результаті здійсненого дослідження доведено, що навчальна діяльність студентів закладів вищої освіти є багатовимірним і складним процесом, який охоплює низку інтелектуальних, психоемоційних і соціальних аспектів. Вона спрямована на розвиток критичного мислення, самостійності та здатності до подальшого саморозвитку.

Підтверджено, що особливості навчальної діяльності студентів визначаються специфікою освітнього середовища, методами викладання, індивідуальними особливостями самих студентів, а також їхньою взаємодією з оточенням. Важливості набувають такі чинники, як-от: мотиваційні аспекти, індивідуальні відмінності студентів, умови навчального середовища та вплив сучасних технологій на освітній процес.

Установлено, що традиційна система навчання характеризується кількома основними складовими: метою та завданнями, когнітивним аспектом (навчальний матеріал), процесуальною складовою (передача знань, умінь і навичок) та суб'єктами навчання (студентами і викладачами). Вона переважно має репродуктивний і продуктивний характер навчальної діяльності. Доведено, що в умовах дистанційного навчання ці освітні компоненти набувають більш практичного спрямування: мета освіти орієнтована на самовизначення та самореалізацію студентів; навчальний матеріал стає більш стислим і узагальненим; навчальні технології заохочують студентів до активної участі; студенти виступають як активні суб'єкти пізнавальної діяльності.

Виокремлено в результаті здійсненого дослідження мотивації студентів кілька важливих аспектів, що впливають на їхню готовність до навчання та активність. Установлено, що проблема мотивації є багатогранною, і її ефективне вирішення потребує комплексного підходу.

Визначено структуру навчальної діяльності студентів у закладах вищої освіти, яка, на нашу думку, охоплює такі компоненти: мотиваційний, цільовий, змістовий і процесуальний.

Установлено критерії мотивації до навчальної діяльності в студентів закладів вищої освіти: наявність домінуючих мотивів, рівень самоусвідомленості мотивів, готовність до реалізування виокремлених мотивів, деталізовано їхню сутність.

Доведено важливість створення позитивної навчальної атмосфери, використання інтерактивних та інноваційних методів навчання, інтеграції професійно-орієнтованих завдань в освітній процес, стимулювання самооцінки та рефлексії як ключових педагогічних умов, які сприяють формуванню мотивації до навчальної діяльності у студентів закладів вищої освіти. Підсумовано, що ці умови створюють цілісну систему підтримки, яка сприяє формуванню внутрішньої мотивації до навчання і в результаті підвищує його ефективність.

РОЗДІЛ 3.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

3.1. Організація та методи емпіричного дослідження щодо формування мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти

Метою емпіричної частини дослідження є вивчення нерівномірного розвитку структурних компонентів мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти: а саме рівень розвитку когнітивного компонента буде вищим, ніж рівень розвитку емоційно-оціночного, соціального, вольового компонентів.

Для досягнення мети було поставлено такі завдання власне експериментальної роботи:

1. Вивчити рівень сформованості когнітивного компонента.
2. Вивчити рівень сформованості емоційно-оціночного компонента.
3. Вивчити рівень сформованості соціального компонента.
4. Вивчити рівень сформованості вольового компонента.
5. Порівняти рівень розвитку кожного структурного компонента.

Уважаємо, що такий підхід створює умови для виявлення критеріїв формування структури мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти.

У дослідженні взяли участь студенти магістратури першого курсу, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Педагогіка вищої школи» в Національному університеті біоресурсів і природокористування України, у кількості 27 осіб.

Варто сказати, що склад респондентів був обраний з урахуванням специфіки завдання нашого дослідження – виявлення особливостей

структури компонентів мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти. Відповідно до цього завдання, вибір досліджуваної групи студентів-магістрів з різними рівнями професійної підготовки дозволяє провести глибокий аналіз стану сформованості мотивації до навчальної діяльності. Цей аналіз охоплює розуміння та внутрішнє прийняття студентами таких важливих аспектів, як потреби, мотиви, інтереси й цілі навчальної діяльності.

З огляду на обґрунтування цієї проблеми, яке ми детально розглянули в теоретичній частині дослідження, можемо стверджувати, що для адекватної перевірки сформованості мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти важливо врахувати кілька ключових компонентів, таких як:

– *когнітивний компонент* мотивації, який визначає пізнавальну спрямованість студента, охоплює інтерес до знань, прагнення до самовдосконалення та усвідомлення значущості навчальної діяльності для його професійного і особистісного розвитку;

– *емоційно-оціночний компонент* мотивації пов'язаний із самооцінкою та рівнем саморефлексії студента, адже ті, хто адекватно оцінює свої можливості та досягнення, більш мотивовані до подальшого розвитку;

– *соціальний компонент мотивації* визначається впливом оточення (викладачів, однолітків, батьків) і соціально-культурних умов, де підтримка та заохочення з боку соціального середовища сприяють підвищенню мотивації студентів до навчання;

– *вольовий компонент* мотивації охоплює здатність контролювати власну навчальну діяльність, зосереджуватися на досягненні цілей і подолати труднощі, що є визначальним для успіху, оскільки навіть за сильних когнітивних та емоційних мотивів слабка воля може призвести до низької результативності.

У межах методології дослідження було вироблено конкретну методичку та техніку педагогічного дослідження, представлену авторською анкетною «Опитувальник для оцінки мотивації до навчальної діяльності» з урахуванням сучасних воєнних реалій.

Діагностичний інструментарій щодо сформованості мотивації студентів закладів вищої освіти до навчальної діяльності є важливим засобом, який дозволяє оцінити рівень знань, мотивації та навичок, необхідних для успішного виконання навчальних проєктів. Такий інструментарій допомагає викладачам визначити, наскільки студенти готові до активної участі в освітньому процесі, виявити можливі труднощі та спланувати додаткову підтримку. Діагностичний інструментарій дозволяє: виявити рівень інтересу та мотивації студентів до навчальної діяльності; оцінити ступінь базових знань з предмета, необхідних для успішного навчання; визначити рівень володіння практичними навичками, такими як проведення досліджень, аналіз даних та використання наукових методів; виявити ступінь готовності студентів до командної роботи, уміння організувати свою діяльність, розподіляти обов'язки та ефективно комунікувати з іншими учасниками навчального процесу, використовуючи різноманітні методи, такі як інтерв'ю, рефлексивні есе, обговорення виконаних завдань і проєктів.

Розроблена авторська анкета містить 8 запитань, які поділені за блоками: когнітивним, емоційно-оціночним, соціальним, вольовим. Використання перерахованих методичних засобів дозволяє порівняти рівень розвитку кожного структурного компонента сформованості мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти.

Таблиця 3.1

Перелік запитань відповідно до сформованих блоків

Когнітивний	1, 6
Емоційно-оціночний	2,5
Соціальний	4, 7
Вольовий	3, 8

Загалом розподіл запитань за блоками є добре продуманим та достовірно відображає різні аспекти сформованості мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти. Такий підхід дозволяє всебічно оцінити знання, практичні навички та здатність здобувачів освіти застосовувати отримані знання в навчальній діяльності. Це забезпечує комплексну оцінку, що сприяє формуванню мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти.

Упровадження діагностичного інструментарію дозволяє глибше зрозуміти готовність студентів закладів вищої освіти до навчальної діяльності. Цей інструмент не тільки оцінює базовий рівень знань студентів, але й допомагає планувати цілеспрямовану навчальну діяльність, що сприяє їхній успішності. Завдяки цьому викладачі можуть ефективніше підтримувати студентів у розвиткові необхідних навичок та активізувати їхню участь у освітньому процесі.

3.2. Дослідження сформованості мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти

Грунтуючись на теоретичних передумовах, викладених нами в теоретичній частині нашого дослідження, ми припускаємо, що мотивація до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти може бути виявлена в процесі дослідження взаємозв'язку умов формування її структурних компонентів, на різних етапах навчання у закладі вищої освіти. Виходячи з теоретичних обґрунтувань, викладених раніше, ми можемо стверджувати, що структура мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти представлена когнітивним, емоційно-оціночним, соціальним і вольовим компонентами. Рівень сформованості цих компонентів визначає рівень сформованості мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти.

Ранжування оцінки мотивації до навчальної діяльності в умовах війни здійснювалося через оцінювання відповідей 27 учасників. Перше запитання

стосувалося ставлення здобувачів вищої освіти до навчальних цілей в умовах невизначеності із ранжуванням балів від 1 (найменш значуще) до 8 (найбільш значуще).

Відповіді розподілилися таким чином: найбільше опитаних – 9/39 % – вибрали відповідь «Визначаю конкретні цілі, вони допомагають мені зберігати мотивацію та рухатися вперед»; 6/21,5% – «Незважаючи на труднощі, ставлю перед собою чіткі навчальні цілі»; 5/14% – «Планую навчальні завдання так, щоб можна було адаптуватися до обставин». Натомість лише 1 студент (3,5%) вибрав варіант відповіді «Намагав/лася б ставити цілі, але стрес і ситуація постійно змінюються» (рис. 3.1).

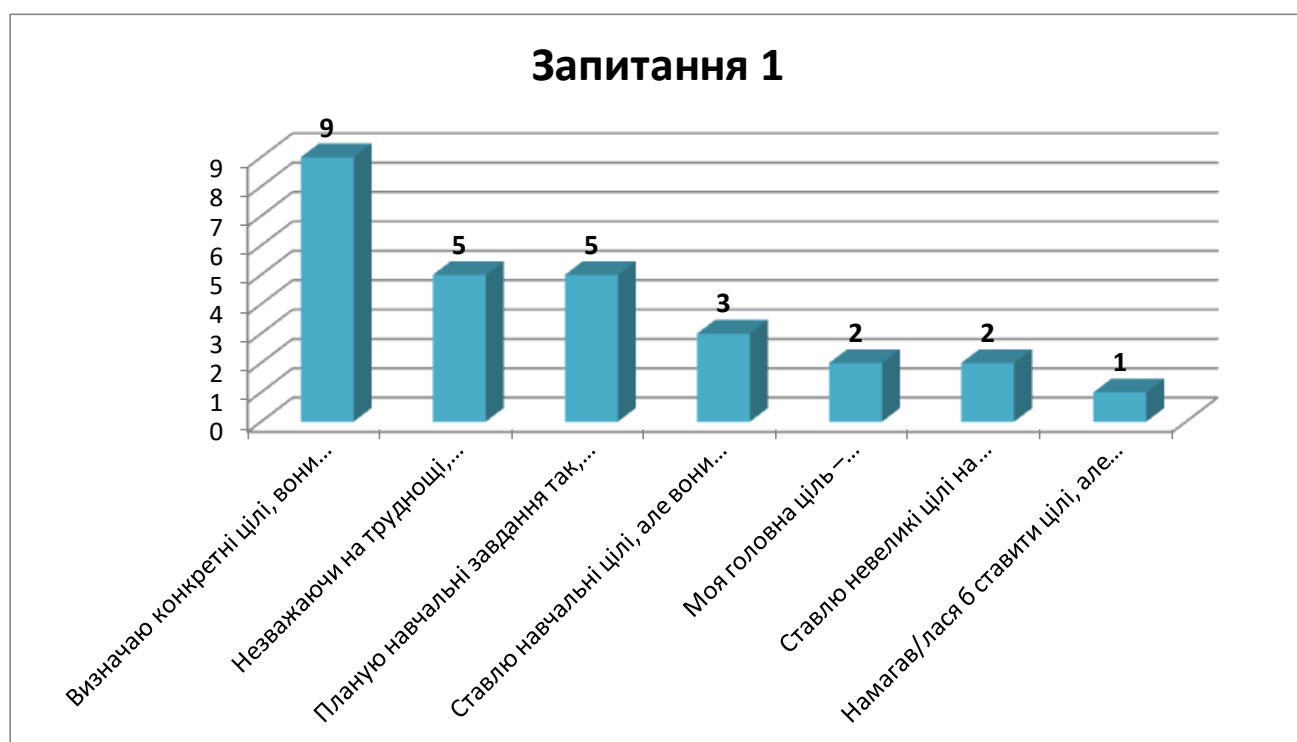

Рис.3.1. Ранжування ставлення студентів до навчальних цілей в умовах невизначеності за відповідями на 1 запитання анкети

Респондентам було запропоновано додати свій варіант відповіді. На думку опитаних, важливо ставити цілі, які можуть змінюватися залежно від обставин. Це спрямовує увагу на розвиток навичок, які допоможуть адаптуватися до нових умов, а також уміння коригувати свої плани. Також

важливо мати короткострокові цілі, які допомагають підтримувати мотивацію, навіть коли великі цілі здаються недосяжними.

Під час відповіді на друге запитання пропонувалося розставити бали від 1 (найменш значуще) до 8 (найбільш значуще) характеристикам, що відображають пошук способів віднайдення мотивації для продовження навчальної діяльності. Здобувачі вищої освіти таким чином дали відповіді на це запитання: «Іноді мотивуюсь, коли відчуваю, що навчання може стати моїм майбутнім порятунком» вибрали 39 % (9 опитаних), по 6 студентів, що становило 20%, визначило найважливішим пріоритетом таке: «Знаходжу мотивацію в тому, щоб бути корисним для своєї країни в майбутньому» та «Вірю, що знання допоможуть мені бути ефективнішим/ефективнішою в умовах післявоєнної відбудови». Однак 3 студенти обрали відповідь «Моя мотивація нестабільна, бо емоційне виснаження заважає зосереджуватися» (рис. 3.2).

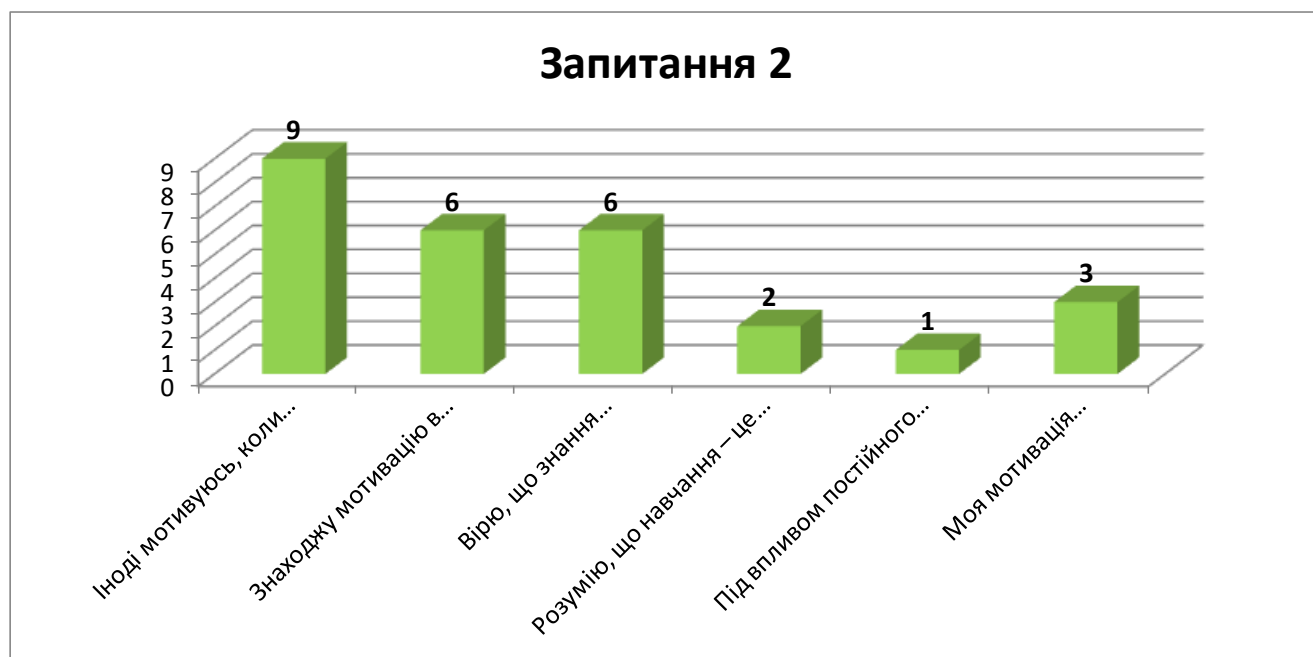

Рис. 3.2. Ранжування способів віднайдення мотивації для продовження навчальної діяльності під час воєнних дій за відповідями на 2 запитання анкети

Запропонована рубрика анкети «свій варіант відповіді» означила значущі, на думку магістрів, проблеми. Навчання під час воєнних дій,

уважають студенти, є справжнім випробуванням, але мотивація може приходити з різних джерел. Студенти називають розуміння важливості знань у такі складні часи надає сил. Важливою є підтримка оточення: сім'ї, друзів, однокурсників. Спільні зусилля і обмін ідеями допомагають залишатися на плаву, навіть коли обставини важкі.

Для визначення здатності справлятися з відсутністю стабільності, яка впливає на навчальні звички, пропонувалося ранжувати відповіді від 1 (найменш значуще) до 7 (найбільш значуще). Найбільша кількість балів респондентів було віддано 9 (39%) відповіді «Вчуся з перервами, коли є доступ до інтернету чи можливість знайти спокійне місце», 8 балів поставлено (30%) відповіді «У таких умовах вмію пристосуватися та знаходжу шляхи для стабільної роботи»; по 6 (21%) оцінено «Я адаптуюся до змін, коли можу, але це важко» та «Навчаюся тоді, коли є можливість, незважаючи на зовнішні обставини». 7 балів (21 %) отримала відповідь «Шукаю нові способи організувати своє навчання, навіть у стресових умовах». Найменш значущими було визначено «Постійні зміни руйнують мою здатність до концентрації» та «Визначив/визначила мінімальні навчальні звички, яких дотримуюся навіть під час тривоги» (рис. 3.3).

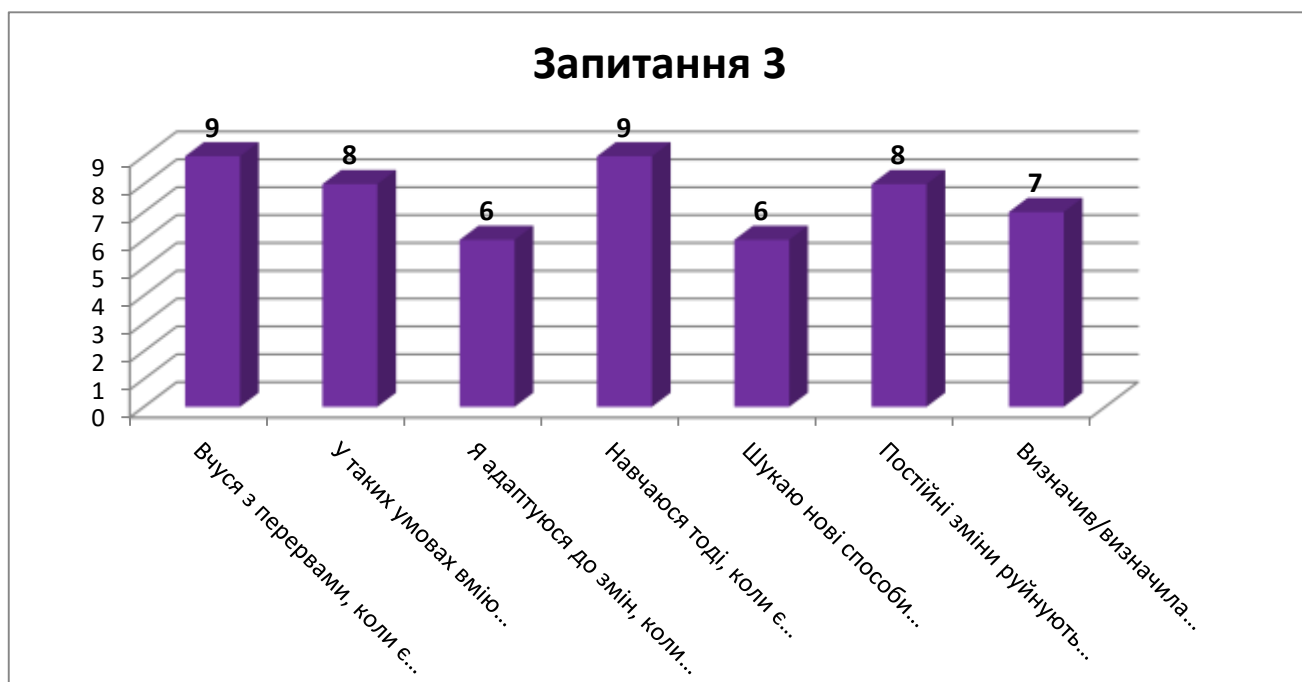

Рис. 3.3. Ранжування здатності справлятися з відсутністю стабільності, яка впливає на навчальні звички за відповідями на 3 запитання анкети (у балах)

Відповіді на 4 запитання блоку вибіркового запитання щодо визначення того, що найбільше мотивує продовжувати навчання в час війни, було запропоновано розставити їхньою за вираженістю від найменш (1 бал) до найбільш вагомої (6 балів).

Найбільше респондентів – 36 осіб (9% усіх опитаних) вибрали як найбільш значиму відповідь «Мотивація продовжувати навчання – це мій особистий внесок у перемогу»; 8 респондентів (36%) – «Моя сім'я та друзі підштовхують мене продовжувати навчання»; майже однакова кількість студентів – 7 (32%) та 7 (29%) назвали «Знаходжу мотивацію в підтримці від викладачів та однокурсників» та «Мотивуюся тим, що після війни знання будуть критично важливими для відбудови»; 6 магістрів, що становить 21,5% – «Єдине, що мене утримує, – це звичка вчитися, але мотивація мінімальна» (рис. 3.4).

Рис. 3.4. Ранжування вибіркового запитання щодо визначення того, що найбільше мотивує продовжувати навчання в час війни респондентів за відповідями на 5 запитаннями анкети

Відповіді на запитання щодо власного варіанта визначення того, що найбільше мотивує продовжувати навчання в час війни, дають можливість вказати такі: розуміння, що знання є потужним інструментом для змін і відновлення; освіта допомагає створити краще майбутнє для себе та інших; підтримка спільноти; особисті цілі та мрії стимулюють рухатися вперед.

П'яте запитання стосувалося визначення результатів пошуку студентами шляхів для збереження емоційного балансу для продовження навчання. Надано можливість вибору трьох основних варіантів відповідей: 14 магістрів (50%, приблизно половина всіх опитаних) визначили пріоритетом такі відповіді: «Навчання іноді допомагає відволіктися від важких емоцій, але не завжди», «Вчуся справлятися зі стресом, хоч це і важко», а також «Мені вдається знайти баланс між навчанням і емоційною підтримкою». По 13 (49%) магістрів вибрали «Війна значно погіршила мій емоційний стан, і це впливає на мотивацію» та «Знаходжу способи емоційно стабілізувати себе, коли вивчаю нові речі». 5 опитаних (18%) виокремили «Навчання стало для мене емоційною віддушиною та способом самовідновлення», а 4 респонденти (18%) вибрали «Я емоційно виснажений/виснажена і не можу сфокусуватися на навчанні» (рис. 3.5).

Рис. 3.5. Виявлення результатів пошуку шляхів для збереження

емоційного балансу для продовження навчання за відповідями на 5 запитання анкети.

Окрім того, магістри додали свій варіант відповіді, який підтверджує їхню здатність адаптовуватися та самостійно шукати шляхи збереження емоційного балансу для продовження навчання «Приділяю увагу своїм емоціям і дозволяю собі відчувати їх», «Практикую техніки релаксації, такі як медитація або дихальні вправи», «Виділяю час для відпочинку і розваг».

Шосте запитання торкалося відчуття респондентами зміни поглядів на навчання в умовах війни з можливістю вибору трьох варіантів відповідей залежно від їхньої значущості.

Означене опитування репрезентувало такі результати: найбільша кількість опитаних – по 15 (51%) респондентів – вибрала такі відповіді: «Розумію, що навчання важливе, але воно стало іншим», а також «Війна зробила мене більш рішучим/рішучою у прагненні до знань». «Я змінив/змінила свої навчальні цілі, адаптуючи їх до нової реальності» обрало 7 магістрів (21%)».

По 5 опитаних (18%) – «Війна зробила навчання для мене другорядним, але не зовсім неважливим», «Мої погляди змінилися – навчання стало моєю місією для майбутнього відновлення» та «Війна зміцнила мою віру у важливість навчання для майбутньої перемоги та відбудови».

По 4 студенти (18%) серед трьох найважливіших відповідей вибрали: «Навчання втратило для мене сенс», «Навчання здається малозначущим порівняно з виживанням» та «Мій підхід до навчання став менш серйозним через обставини» (рис. 3.6).

Рис. 3.6. Виявлення відчуття респондентами зміни поглядів на навчання в умовах війни з можливістю вибору трьох варіантів відповідей залежно від їхньої значущості за відповідями на 6 запитання анкети

Значущим в опитуванні було виявлення підтримки з боку викладачів під час навчальної діяльності в умовах війни. Так, у сьомому запитанні пропонувалося із шести варіантів вибрати один та обґрунтувати його. Відповіді респондентів розподілилися таким чином: 9 опитаних (35%) вибрали відповідь «Викладачі намагаються допомогти, але їм це важко через обставини», 8 респондентів (30%) – «Відчуваю, що викладачі підтримують мене, але у них теж є свої проблеми». 4 здобувачів вищої освіти (13%) обрали тезу «Відчуваю повну підтримку викладачів, що мотивує мене продовжувати навчання».

По 3 студенти-магістри – «Викладачі надають підтримку, коли це можливо» та «Отримую регулярну підтримку від викладачів, і я ціную це». Запропонований варіант відповіді «Викладачі активно допомагають мені у складних умовах» не вибрав жодний з опитаних учнів (рис. 3.7).

Рис. 3.7. Виявлення підтримки з боку викладачів під час навчальної діяльності в умовах війни за відповідями на 7 запитання анкети

Показовими щодо обґрунтування відповідей були такі вислови, що представляють свій варіант відповіді: «Викладачі намагаються створити сприятливе середовище для навчання, часто демонструють гнучкість у підходах до навчання»; «Викладачі адаптують програми, змінюють терміни завдань та враховують обставини, з якими стикаються студенти»; «Викладачі надають додаткову підтримку через консультації, групові заняття або онлайн-формати»; «Викладачі створюють атмосферу довіри і відкритості, проявляють емпатію».

Завершальне восьме питання анкети стосувалося планів здобувачів вищої освіти щодо застосування знань, умінь, навичок, компетентностей після завершення війни. Студентам надавалася можливість вибрати три основних варіанти відповідей у порядку від найвагомішого до менш значущих. Під час відповіді на це запитання 14 респондентів (50%) відповіли так: «Сподіваюся використати знання для вирішення життєвих проблем після війни» та аналогічна кількість опитаних вибрала відповідь – «Вважаю, що знання стануть у пригоді під час відновлення нашої країни»; на друге місце

здобувачі вищої освіти поставили – «Планую використовувати свої знання для професійного зростання після війни» (13/49%); на третьому – «Можливо, буду застосовувати знання, але поки що це важко уявити» (11/41%). Із певним відривом з однаковою кількістю респондентів та відсотків три можливих варіанти: «Не маю чіткого плану, бо майбутнє непередбачуване», «Я не впевнений/впевнена, як зможу застосовувати знання в майбутньому» та «Хочу активно застосовувати знання для допомоги в економічному та соціальному відновленні України» (4/13%) (рис. 3.8).

Рис. 3.8. Визначення студентами планів щодо застосування знань, умінь, навичок, компетентностей після завершення війни за відповідями на 8 запитання анкети

Здійснений аналіз підводить до висновків. Отже, сформованість когнітивного компонента підтверджена тим, що навчальні цілі в умовах невизначеності можуть бути як викликом, так і можливістю. З одного боку, невизначеність може ускладнити планування і досягнення конкретних цілей, але з іншого – вона відкриває простір для гнучкості, креативності та адаптації. Загалом в умовах невизначеності студентами-магістрами

підтримується проактивний підхід, де навчальні цілі стають не лише кінцевими пунктами, але й етапами розвитку і саморозуміння. Також студенти намагаються знаходити сенс у кожному кроці навчання, фокусуючись на практичному застосуванні знань. Це допомагає не лише зберігати мотивацію, але й робить процес навчання більш значущим. Важливо є висновок про те, що навіть у найважчі часи навчання може бути шляхом до відновлення і позитивних змін.

Відсутність стабільності може значно вплинути на навчальні звички, але магістри намагаються адаптуватися до змін, ставляться до навчання як до процесу, а не лише до мети. Це дозволяє зосереджуватися на щоденних досягненнях, незалежно від зовнішніх обставин. Окрім того, намагаються створити хоча б мінімальну рутину. Навіть маленькі щоденні звички, як читання або практикування нових навичок, можуть допомогти зберегти відчуття контролю і стабільності. Також, на думку здобувачів вищої освіти, важливо бути гнучким і відкритим до змін. Якщо якісь методи навчання не працюють, вони не вагаються шукати нові підходи, які краще відповідають їхнім сучасним умовам. Це допомагає студентам зберегти мотивацію та не втрачати інтерес до навчання, навіть коли обставини нестабільні.

У час війни їх найбільше мотивує розуміння, що знання можуть стати потужним інструментом для змін і відновлення. Здобувачі вищої освіти вірять, що освіта може допомогти створити краще майбутнє для себе та інших.

Відповідями здобувачів вищої освіти засвідчена і певна сформованість емоційно-оціночного компонента. Зберігати емоційний баланс під час навчання в складні часи – це виклик, але студенти намагаються використовувати кілька стратегій: приділяти увагу своїм емоціям і дозволяти собі відчувати їх. Це допомагає їм уникати емоційного виснаження. Магістри практикують техніки релаксації, такі як медитація або дихальні вправи, котрі допомагають зняти стрес та зосередитися на навчанні.

Також, на думку здобувачів вищої освіти, важливо виділяти час для відпочинку і розваг. Займатися тим, що приносить задоволення, допомагає відновити енергію і зберегти позитивний настрій.

Підтверджено і сформованість соціального компонента. Спілкування з близькими та друзями відіграє важливу роль і для навчальної діяльності. Підтримка оточення надає відчуття спільності і допомагає впоратися з труднощами. Загалом студенти намагаються створити баланс між навчанням і відпочинком, щоб підтримувати емоційну стабільність. Також велике значення має підтримка студентської спільноти, спілкування з однодумцями, обмін ідеями і досвідом надає сил і натхнення, знання того, що разом можна подолати труднощі, що дуже підбадьорює. Крім того, особисті цілі та мрії стимулюють студентів рухатися вперед. Вони розумію, що навчання – це шлях до досягнення цих цілей, і навіть у найскладніші часи важливо не зупинятися. Це дає надію на краще майбутнє і бажання працювати над собою.

Під час навчання в умовах війни підтримка з боку викладачів стає особливо важливою. Здобувачі вищої освіти зазначили, що багато з педагогів справді переймаються благополуччям своїх студентів і намагаються створити сприятливе середовище для навчання, часто демонструють гнучкість у підходах до навчання. Вони готові адаптувати програми, змінювати терміни завдань та враховувати обставини, з якими стикаються студенти. Це показує, що вони розуміють ситуацію і прагнуть допомогти. Багато викладачів надають додаткову підтримку через консультації, групові заняття або онлайн-формати. Це дає можливість отримати відповіді на запитання і не відставати від навчальної програми, навіть коли обставини складні.

Також дуже важливо, що викладачі проявляють емпатію. Вони можуть говорити про власні переживання, що створює атмосферу довіри і відкритості. Це допомагає відчувати, що ми не самі в цій ситуації, а маємо підтримку з боку тих, хто супроводжує студентів-магістрів в освітньому процесі. Тож підтримка викладачів під час війни надихає і мотивує

продовжувати навчання, незважаючи на труднощі. Це створює відчуття спільності та надії на краще майбутнє.

Сформованість вольового компонента засвідчують відповіді здобувачів вищої освіти. Після завершення війни студенти планують активно застосовувати набуті знання, уміння та навички в кількох важливих напрямках. Вони прагнуть використовувати свої знання для відновлення та розвитку місцевої спільноти. Це може бути реалізація проєктів, які допоможуть покращити життя людей, або участь у ініціативах, спрямованих на відновлення інфраструктури. Також здобувачі вищої освіти планують продовжувати свій професійний розвиток. Вивчені навички, особливо в умовах нестабільності, стали ще більш цінними, тож шукатимуть можливості для кар'єрного росту, застосовуючи отримані знання в практичних умовах. Також важливо передати свої знання іншим. Тому висловлюють бажання долучитися до навчальних програм або волонтерських ініціатив, де зможуть ділитися досвідом та допомагати іншим у їхньому розвитку.

Крім того, студенти-магістри планують використовувати отримані навички для особистого зростання, щоб стати більш адаптивними й готовими до нових викликів. Це допоможе їм не лише в професійній сфері, а й у повсякденному житті.

3.3. Практичні рекомендації щодо формування мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти на основі результатів емпіричного дослідження

Мотивація до навчання є одним з ключових факторів успішної підготовки студентів у закладах вищої освіти. Емпіричні дослідження свідчать про значний вплив мотиваційних факторів на академічні результати, розвиток особистісних та професійних компетенцій студентів.

У цій частині роботи розглянуто практичні рекомендації для викладачів та адміністрації закладів вищої освіти, які допоможуть формувати та підтримувати мотивацію студентів до навчання. Основою для цих

рекомендацій є результати емпіричних досліджень, що враховують індивідуальні особливості студентів, навчальне середовище, організаційні фактори й педагогічні технології.

Актуальним у цій частині дослідження вважаємо також звернення до наукової праці дослідниць Т. Савицької, Н. Маджар та І. Іотової, в якій розроблено практичні рекомендації для підвищення мотивації студентів в освітньому процесі. Розкриємо їх детальніше [66].

I. Надання студентам права вибору. Важливо дати студентам можливість самостійно обирати тип завдання, яке вони хочуть виконати. Наприклад, студенти можуть вибирати між усною або письмовою формою роботи, переказом тексту або участю в діалозі на вивчену тему. Цей підхід сприяє розвитку їхньої автономії та відповідальності.

II. Чітке окреслення цілей і критеріїв. Студенти відчують дискомфорт, якщо виконують завдання без чітко визначених цілей. Важливо, щоб вони знали, які очікування до них пред'являються, оскільки це підтримує їхню мотивацію. Зрозумілі критерії оцінювання допомагають студентам краще зорієнтуватися у своїй навчальній діяльності.

III. Створення сприятливого середовища. Хоча студенти повинні усвідомлювати наслідки своїх дій, значно ефективніше працює позитивне підкріплення. Створення безпечного і підтримувального навчального середовища, де вони відчують віру у свої можливості, суттєво підвищує їхню мотивацію. Підтримка та схвалення з боку викладача відіграють важливу роль у формуванні позитивного ставлення до навчання.

IV. Використання різноманітних видів роботи. Необхідно враховувати, що різні студенти можуть мати різні уподобання. Деяким комфортніше працювати в групах, інші ж воліють самостійну роботу. Чергування різних видів діяльності допомагає підтримувати інтерес до навчання, зберігає мотивацію та сприяє колективній роботі.

V. Створення умов для позитивної конкуренції. Конкуренція може стати потужним мотиватором, якщо її правильно організувати. Вона може

проявлятися в групових рольових іграх, підготовці презентацій чи виконанні творчих завдань. Здоровий дух суперництва спонукає студентів досягати кращих результатів і виявляти свої таланти.

VI. Практика винагороди й заохочення. Нагороди, навіть у формі простих похвал або компліментів, можуть істотно підвищити мотивацію студентів. Визначення ефективних форм заохочення варто проводити на основі знання індивідуальних потреб і вподобань кожного студента.

VII. Формування в студентів відчуття відповідальності. Включення сильних студентів у процес оцінювання може стати потужним інструментом формування їхньої відповідальності. Призначення їх відповідальними за оцінювання роботи інших сприяє згуртуванню групи та зміцненню мотивації до навчання.

VIII. Підтримка бажання студентів працювати разом. Соціальна взаємодія є важливим аспектом освітнього процесу. Спільна діяльність допомагає студентам підтримувати один одного у досягненні спільних цілей, що створює атмосферу колективізму та взаємодопомоги.

IX. Вияв ентузіазму у своїй роботі. Емоційний стан викладача суттєво впливає на студентів. Якщо викладач із захопленням ставиться до освітнього процесу, його ентузіазм може надихати студентів і спонукати їх до активнішої участі в навчанні.

X. Сприяння розвитку внутрішньої мотивації у студентів. Важливо, щоб студенти самостійно формували свої мотиваційні цілі, усвідомлюючи значення навчання для їхнього особистісного і професійного зростання. Викладачі можуть надати підтримку через обговорення інтересів та цілей кожного студента, заохочуючи їх шукати внутрішні джерела натхнення.

XI. Визначення амбіційних, але реалістичних цілей. Студенти повинні прагнути до конкретних, досяжних стандартів володіння українською мовою, при цьому важливо, щоб вони відчували підтримку з боку викладача. Це може включати створення індивідуальних планів

навчання, що дозволить кожному студентові розвиватися в зручному для нього темпі.

ХІІ. Систематичне відстеження та документування прогресу.

Оскільки студенти можуть не завжди усвідомлювати свої досягнення в навчальній діяльності, важливо регулярно надавати їм зворотний зв'язок. Ведення журналів успіхів або проведення особистих бесід допоможе їм візуалізувати свій прогрес, що підвищить їхню впевненість і мотивацію.

ХІІІ. Створення системи зворотного зв'язку та умов для самовдосконалення. У дистанційному навчанні особливо важливо підтримувати мотивацію студентів. Зворотний зв'язок повинен бути конструктивним і спрямованим на розвиток, з акцентом на позитивні досягнення. Викладачі можуть також запропонувати ресурси і напрямки для самостійної роботи, що допоможе студентам продовжувати їхній шлях до вдосконалення.

Як бачимо, репрезентовані рекомендації практичні й, на нашу думку, можуть бути використані всіма учасниками освітньо-наукового процесу: викладачами, здобувачами вищої освіти, працівниками науково-дослідних підрозділів закладів вищої освіти тощо.

У соціальному аспекті для формування мотивації успіху у творчій професійній діяльності, за переконаннями С. Єрохіна, Ю. Нікітіна, І. Нікітіної, необхідно забезпечити низку дій.

1. Запровадити спеціалізацію для студентів на другому курсі навчання у вищих навчальних закладах, що включатиме практично орієнтовані спецкурси, де студенти матимуть можливість вибирати дисципліни відповідно до своїх інтересів.

2. Посилити практичну підготовку студентів через впровадження занять, які передбачають аналіз та вирішення реальних робочих ситуацій, а також організацію тренінгів для розвитку професійних навичок.

3. Для студентів старших курсів ввести в навчальний план модулі, присвячені моделюванню ділових переговорів з партнерами, а також включити ділові ігри.

4. Розробити вибірккові профільні дисципліни на основі вимог сучасної практики, потреб бізнесу та запитів роботодавців.

5. Удосконалити процес проходження виробничої практики, інтегруючи його в навчальний процес через професійно орієнтовані центри.

6. Уніфікувати вимоги ринку праці з критеріями, що визначають якість підготовки фахівців.

7. Організувати науково-практичні семінари, що будуть розглядати актуальні проблеми професійної діяльності та розвитку певних галузей економіки, за участі адміністрації, викладачів, вчених, студентів, спеціалістів, бізнесменів та роботодавців [23, с. 26].

На основі проведеного дослідження та з урахуванням рекомендацій українських педагогів сформулюємо наші **практичні рекомендації щодо формування мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти на основі результатів емпіричного дослідження.**

1. Використання внутрішньої та зовнішньої мотивації. Одним із основних висновків емпіричних досліджень є те, що внутрішня мотивація має стійкіший вплив на успішність студентів, порівняно із зовнішніми стимулами. Внутрішня мотивація розвивається через:

– *змістовність навчального матеріалу.* Викладачі мають забезпечити актуальність і практичну значимість навчальних матеріалів. Студенти повинні розуміти, як отримані знання застосовуватимуться у їхній професійній діяльності;

– *рефлексію та самооцінку.* Педагогічні підходи мають стимулювати студентів до самоаналізу та оцінки власного прогресу, що підсилює їхню внутрішню мотивацію через усвідомлення власних досягнень.

Зовнішні мотиваційні фактори, такі як оцінки та академічні відзнаки, також важливі, але їх необхідно інтегрувати у більш гнучкі та багатогранні

системи стимулювання. Наприклад, упровадження гейміфікації освітнього процесу дозволяє зробити змагання більш творчим, а оцінювання – менш стресовим.

Методики для розвитку внутрішньої мотивації

Метод проблемного навчання. Викладачі можуть інтегрувати проблемні ситуації в навчальний процес, коли студенти повинні самостійно шукати шляхи вирішення складних практичних завдань. Наприклад, у рамках курсу готельно-ресторанної справи можна запропонувати студентам розробити стратегію реагування на нештатну ситуацію, наприклад, відгуки клієнтів у кризовій ситуації. Це стимулює внутрішню мотивацію через цікавість до реальних професійних викликів.

Проектне навчання. Довготривалі проекти, що передбачають командну роботу та взаємодію з реальними компаніями чи установами, дозволяють студентам побачити практичну значимість отриманих знань.

Методики для розвитку зовнішньої мотивації

Гейміфікація оцінювання. Впровадження рейтингових систем, нагород (бали, значки, сертифікати) за успішне виконання завдань чи участь у дискусіях може стати важливим зовнішнім мотиватором.

Метод соціальної мотивації. Включення студентів до громадських заходів або соціальних проектів (волонтерство, проведення заходів) розвиває їхній дух змагання та прагнення до визнання з боку спільноти.

2. Індивідуалізація освітнього процесу. Результати досліджень свідчать, що індивідуалізація навчального процесу позитивно впливає на мотивацію студентів. Ключові рекомендації включають:

- *діагностику мотиваційних пріоритетів.* Педагогічний колектив має активно досліджувати мотиваційні особливості студентів через анкети, інтерв'ю та спостереження. Це дозволяє враховувати індивідуальні потреби студентів у навчальному процесі;

- *гнучкість у методах навчання.* Викладачі мають варіювати підходи до подання навчального матеріалу, використовуючи як традиційні лекції, так

і інтерактивні заняття, ділові ігри, практичні завдання. Це допоможе залучити студентів із різними навчальними стилями.

Методики індивідуалізації

Індивідуальні плани навчання. Розроблення індивідуальних навчальних планів на основі діагностики особистих інтересів і професійних цілей студентів. Це може включати курси на вибір або варіативні форми контролю (замість стандартного іспиту — підготовка кейс-стаді або презентації на конкретну тему).

Метод змішаного навчання (Blended learning). Частина завдань може бути виконана самостійно через онлайн-платформи (відеолекції, інтерактивні тести), що дозволяє студентам регулювати темп навчання відповідно до своїх можливостей і потреб.

Персоналізоване наставництво

Метод менторства. Закріплення за кожним студентом ментора (старшого викладача або практикуючого фахівця), який допомагає йому не лише у навчанні, а й у визначенні професійного шляху. Регулярні зустрічі з ментором дозволяють студентам обговорювати свої досягнення, труднощі та кар'єрні плани.

3. Створення сприятливого навчального середовища. Навчальне середовище відіграє ключову роль у формуванні мотивації. Згідно з емпіричними дослідженнями, для підвищення мотивації необхідно:

- *забезпечити комфортні умови для навчання.* Це стосується як фізичних умов (зручність аудиторій, технічне обладнання), так і психологічного клімату (повага до індивідуальності студентів, відсутність надмірного тиску);

- *сформувати спільноту для навчання.* Студенти більш мотивовані, коли відчувають себе частиною колективу. Викладачі повинні сприяти командній роботі, взаємодії між студентами через групові проєкти, дискусії, спільні заходи.

Методики для покращення навчального середовища

Метод флін-класу. Студенти самостійно опрацьовують теоретичні матеріали вдома, а в аудиторії виконують практичні завдання, аналізують реальні кейси. Такий підхід робить заняття більш динамічними та інтерактивними, дозволяє глибше зануритися в матеріал і працювати в групах, що стимулює спілкування та кооперацію між студентами.

Метод соціокультурного навчання. Створення середовища, яке сприяє культурній та соціальній взаємодії студентів. Це можуть бути міждисциплінарні семінари, культурні вечори, воркшопи, де студенти з різних країн або спеціальностей діляться своїми знаннями та досвідом.

4. Використання технологій та інтерактивних методів навчання.

Сучасні цифрові інструменти дозволяють значно підвищити рівень мотивації студентів. Емпіричні дослідження показують, що застосування інтерактивних методів, таких як дистанційне навчання, онлайн-курси, мультимедійні ресурси, гейміфікація, позитивно впливає на залучення студентів до навчальної діяльності.

Методики з використанням технологій:

Метод інтерактивних платформ. Використання платформ для дистанційного навчання (Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams), які дозволяють викладачам інтегрувати інтерактивні інструменти: онлайн-тести, відео-матеріали, інтерактивні вправи, що допомагають підтримувати інтерес студентів до матеріалу.

Метод квестів. Навчальний квест, що вимагає від студентів проходження різних етапів (завдань) на шляху до вирішення основної проблеми. Наприклад, створення віртуального квесту, де студенти досліджують різні аспекти управління підприємством.

Методики інтерактивного навчання:

Метод case-study. Використання реальних або змодельованих ситуацій для аналізу та прийняття рішень. Студенти можуть працювати у групах, обговорюючи можливі варіанти вирішення проблеми, а потім презентувати результати.

Метод рольових ігор. Проведення ігор, де студенти грають різні ролі (керівник, клієнт, співробітник), дозволяє практикувати навички комунікації, ухвалення рішень та управління конфліктами. Наприклад, студенти можуть імітувати кризову ситуацію в ресторані та працювати над її вирішенням.

5. Визнання та підтримка досягнень студентів. Ефективна система визнання та підтримки досягнень студентів є важливим мотиваційним інструментом. Дослідження свідчать, що студенти більш мотивовані, коли їхні зусилля та досягнення визнаються як на формальному, так і на неформальному рівнях.

Нагороди і похвала. Важливо заохочувати студентів не лише за високі результати, але й за наполегливість, креативність, лідерські якості тощо.

Рефлексивні заходи. Підсумкові заходи, де студенти можуть обговорити свої досягнення і навчальний прогрес, також стимулюють мотивацію до подальшого розвитку.

Методики підтримки та визнання

Метод публічного визнання. Організація щомісячних або щорічних церемоній нагородження за різні досягнення (академічні успіхи, волонтерська діяльність, участь у конкурсах або наукових конференціях). Публічне визнання результатів підвищує мотивацію і заохочує до подальших досягнень.

Метод рефлексивних сесій. Студенти можуть писати есе або звіти про свої досягнення та труднощі протягом певного навчального періоду. Рефлексивні сесії в кінці семестру дозволяють обговорити ці звіти і визначити індивідуальні плани розвитку на наступний період.

6. Залучення студентів до процесу прийняття рішень. Емпіричні дані свідчать, що залучення студентів до організації освітнього процесу сприяє підвищенню їхньої відповідальності та мотивації. Це може проявлятися через:

Відкриті дискусії з викладачами щодо планів навчальних курсів, методів оцінювання, тем для проєктів тощо.

Студентське самоврядування. Залучення студентів до процесів управління навчальними програмами, планування заходів та ініціатив підвищує їхню активність і почуття відповідальності за власне навчання.

Методики залучення студентів:

Метод партисипативного управління. Студенти можуть бути залучені до прийняття рішень на рівні кафедри або факультету, наприклад, через участь у студентських радах. Це можуть бути рішення щодо організації навчальних процесів або соціальних заходів, що підвищує їхню відповідальність за результат.

Метод групових дискусій. Під час обговорення навчальних планів чи окремих завдань студенти можуть пропонувати свої ідеї щодо змісту або структури занять. Важливо надавати можливість для відкритого діалогу між студентами та викладачами, що сприяє розвитку співпраці та взаємної відповідальності.

7. Оцінювання як інструмент мотивації. Оцінювання є потужним інструментом, який може як підвищити, так і знизити мотивацію студентів. Важливо створювати системи оцінювання, що підтримують навчальну мотивацію через:

Формативне оцінювання. Неперервний зворотний зв'язок під час навчального процесу допомагає студентам зрозуміти свої слабкі місця і активно працювати над їхнім виправленням.

Диференційоване оцінювання. Урахування індивідуальних особливостей і стилів навчання студентів дозволяє зробити оцінювання більш справедливим і менш стресовим.

Методики формативного оцінювання

Метод портфоліо. Студенти створюють портфоліо своїх робіт протягом семестру, яке оцінюється наприкінці. Це дозволяє уникнути стресу перед іспитами, оскільки оцінка формується поступово, на основі щоденної роботи.

Метод безперервного зворотного зв'язку. Викладачі можуть впровадити систему регулярного зворотного зв'язку на основі виконаних завдань, де акцент робиться на прогресі студента, а не на остаточному результаті. Це допомагає студентам бачити власні успіхи та зони для розвитку.

Формування мотивації до навчальної діяльності студентів є багатограним процесом, який потребує інтеграції різних підходів, врахування індивідуальних особливостей студентів і створення сприятливого навчального середовища. Індивідуалізація освітньо-наукового процесу, використання технологій та інтерактивних методів, підтримка досягнень та залучення студентів до прийняття рішень – це ключові чинники, що можуть значно підвищити рівень мотивації.

Застосування практичних рекомендацій, розроблених на основі емпіричних досліджень, дозволить викладачам і адміністрації закладів вищої освіти підвищити ефективність навчання, залучити студентів до активної діяльності та забезпечити їхній професійний розвиток.

Висновки до розділу третього

Емпіричне дослідження формування мотивації студентів закладів вищої освіти до навчальної діяльності дозволило зробити певні висновки.

Застосування діагностичного інструментарію щодо визначення сформованості мотивації студентів закладів вищої освіти до навчальної діяльності як важливого засобу дозволило оцінити рівень розуміння та внутрішнього прийняття студентами таких важливих аспектів, як потреби, мотиви, інтереси й цілі навчальної діяльності. Розроблений інструментарій покликаний допомагати викладачам визначити, наскільки студенти готові до активної участі в освітньому процесі, виявити можливі труднощі та спланувати додаткову підтримку.

Використано розроблену авторську анкету «Опитувальник для оцінки мотивації до навчальної діяльності» з 8 запитань, які поділено за блоками:

когнітивним, емоційно-оціночним, соціальним, вольовим. Використання перерахованих методичних засобів дозволило порівняти рівень розвитку кожного структурного компонента сформованості мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти.

Сформованість когнітивного компонента підтверджена тим, що в умовах невизначеності студентами-магістрами підтримується проактивний підхід, де навчальні цілі стають не лише кінцевими пунктами, але й етапами розвитку і саморозуміння. Також студенти намагаються знаходити сенс у кожному кроці навчання, фокусуючись на практичному застосуванні знань. Це допомагає не лише зберігати мотивацію, але й робить процес навчання більш значущим. Важливо є висновок про те, що навіть у найважчі часи навчання може бути шляхом до відновлення і позитивних змін.

Відповідями здобувачів вищої освіти засвідчена і певна сформованість емоційно-оціночного компонента. Зберігати емоційний баланс під час навчання в складні часи – це виклик, але студенти намагаються використовувати кілька стратегій: приділяти увагу своїм емоціям і дозволяти собі відчувати їх. Це допомагає їм уникати емоційного виснаження. Магістри практикують техніки релаксації, такі як медитація або дихальні вправи, котрі допомагають зняти стрес та зосередитися на навчанні.

Підтверджено і сформованість соціального компонента. Спілкування з близькими та друзями відіграє важливу роль і для навчальної діяльності. Підтримка оточення надає відчуття спільності і допомагає впоратися з труднощами. Також велике значення має підтримка студентської спільноти, спілкування з однодумцями, обмін ідеями і досвідом надає сил і натхнення, знання того, що разом можна подолати труднощі, що дуже підбадьорює. Під час навчання в умовах війни підтримка з боку викладачів стає особливо важливою. Здобувачі вищої освіти зазначили, що багато з педагогів справді переймаються благополуччям своїх студентів і намагаються створити сприятливе середовище для навчання, часто демонструють гнучкість у підходах до навчання.

Сформованість вольового компонента засвідчують відповіді здобувачів вищої освіти. Після завершення війни студенти планують активно застосовувати набуті знання, уміння та навички в кількох важливих напрямках. Вони прагнуть використовувати свої знання для відновлення та розвитку місцевої спільноти. Це може бути реалізація проєктів, які допоможуть покращити життя людей, або участь у ініціативах, спрямованих на відновлення інфраструктури. Студенти висловлюють бажання долучитися до навчальних програм або волонтерських ініціатив, де зможуть ділитися досвідом та допомагати іншим у їхньому розвитку.

Таким чином, виконання всіх поставлених завдань дослідження дозволило підтвердити висунуту гіпотезу.

Застосування практичних рекомендацій, розроблених нами на основі емпіричних досліджень, дозволить викладачам і адміністрації закладів вищої освіти підвищити ефективність навчання, залучити студентів до активної діяльності та забезпечити їхній професійний розвиток.

ВИСНОВКИ

1. Вивчення стану досліджень проблеми мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти показало, що це питання активно обговорюється в науковій спільноті. Проте, незважаючи на численні роботи, існує недостатня систематизація різних підходів до мотивації, що ускладнює створення єдиного методу для її підвищення. Необхідно розвивати міждисциплінарний підхід, який би інтегрував психологічні, педагогічні та соціальні аспекти мотивації.

У результаті здійсненого теоретичного аналізу дійшли висновку, що мотивація до навчальної діяльності є важливим аспектом успішного освітнього процесу, який визначає рівень залученості здобувачів освіти, їхній інтерес до навчальних дисциплін і здатність до самостійного навчання. Сучасна педагогічна наука пропонує різні підходи до розуміння мотивації, які можна адаптувати до освітніх реалій з метою підвищення ефективності навчання. Особливо актуальними є інтеграція внутрішньої та зовнішньої мотивації, застосування інноваційних методів навчання, котрі сприяють розвитку студентів як самостійних і відповідальних особистостей.

2. Сформульовано авторське визначення терміна «*мотивація до навчальної діяльності в студентів*» як складна сукупність психологічних процесів, що включає потреби, мотиви, інтереси, цілі, а також когнітивні й емоційні компоненти. В основі цього поняття лежить питання про те, що спонукає студентів брати активну участь у навчанні, розвиватися інтелектуально та досягати успіху в академічній діяльності.

Аналіз літератури дозволив визначити, що мотивація до навчальної діяльності складається з кількох ключових компонентів.

Когнітивний визначає інтерес студентів до навчального матеріалу та їхнє бажання вчитися.

Емоційно-оціночний охоплює емоції, що супроводжують перебіг освітнього процесу, які можуть підвищувати або знижувати мотивацію.

Соціальний включає вплив оточення, зокрема підтримку від викладачів і друзів, родини, академічної спільноти.

Вольовий визначає здатність студентів долати труднощі та зосереджуватися на досягненні навчальних цілей.

Ця структура свідчить про багатогранність мотивації, що вимагає комплексного підходу до її формування.

3. Особливості навчальної діяльності студентів вищої освіти, такі як самостійність, активність і потреба в саморозвитку, вимагають від педагогів адаптації своїх підходів. Основними педагогічними умовами, що сприяють формуванню мотивації, є:

1. *Створення позитивної навчальної атмосфери.* Психологічний комфорт студентів є ключовим для їхньої мотивації. Позитивна взаємодія викладачів і підтримка автономії сприяють розвитку внутрішньої мотивації.

2. *Використання інтерактивних та інноваційних методів навчання.* Активні методи навчання, такі як кейс-методи та бізнес-ігри, підвищують мотивацію студентів до самостійного пошуку знань. Залучення до обговорень робить процес навчання цікавим і насиченим.

3. *Інтеграція професійно-орієнтованих завдань в освітній процес.* Тісний зв'язок навчального матеріалу з майбутньою професією підвищує мотивацію студентів. Завдання, що моделюють реальні ситуації, допомагають формувати необхідні професійні навички.

4. *Стимулювання самооцінки та рефлексії.* Самооцінка є важливою для мотиваційного процесу, оскільки студенти, які оцінюють свої досягнення, успішніше справляються із завданнями. Регулярні рефлексивні сесії підтримують студентів у визначенні власних навчальних цілей, що підвищує їхню мотивацію.

4. Проведене емпіричне дослідження підтвердило, що рівень мотивації студентів значно варіює. Використано розроблену авторську анкету «Опитувальник для оцінки мотивації до навчальної діяльності» в умовах війни з 8 запитань, які поділено за блоками: когнітивним, емоційно-

оціночним, соціальним, вольовим. Використання перерахованих методичних засобів дозволило порівняти рівень розвитку кожного структурного компонента (блоку) сформованості мотивації до навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти.

Було виявлено, що студенти, які в цей час невизначеності, постійного стресу та боязні за своє життя отримують підтримку з боку викладачів і мають позитивний соціальний контекст, демонструють вищий рівень зацікавленості в навчанні. Дослідження показало, що на мотивацію також впливають такі фактори, як ставлення до освітнього процесу, способи оцінювання, а також можливості для самостійної роботи.

5. На основі проведеного дослідження було розроблено практичні рекомендації для викладачів, які включають 7 блоків: 1. Використання внутрішньої та зовнішньої мотивації. 2. Індивідуалізація освітнього процесу. 3. Створення сприятливого навчального середовища. 4. Використання технологій та інтерактивних методів навчання. 5. Визнання та підтримка досягнень студентів. 6. Залучення студентів до процесу прийняття рішень. 7. Оцінювання як інструмент мотивації. Окрім теоретико-практичного рекомендаційного матеріалу в кожному із блоків подано методику та методи його реалізації в навчальній діяльності студентів закладів вищої освіти.

Представлені рекомендації підтверджують, що формування мотивації до навчальної діяльності студентів є багатограним процесом, який потребує інтеграції різних підходів, врахування індивідуальних особливостей студентів та створення сприятливого освітнього середовища.

Загалом результати роботи свідчать про необхідність комплексного підходу до формування мотивації студентів у закладах вищої освіти, який враховує індивідуальні, соціальні та педагогічні фактори. Це дозволить значно підвищити ефективність освітнього процесу та підготувати студентів до успішної майбутньої професійної діяльності.

Отже, виконання всіх поставлених завдань дослідження дозволило підтвердити висунуту гіпотезу. Застосування практичних рекомендацій,

розроблених на основі емпіричних досліджень, надасть викладачам і адміністрації закладів вищої освіти можливість підвищити ефективність навчання шляхом формування й розвитку мотивації студентів до навчальної діяльності, залучення до активної участі в освітньому процесі та сприяння їхньому майбутньому професійному розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєв В. Г. Ціннісні орієнтації особистості і проблема їх формування. 1979. 278 с.
2. . Арістова Н. О. Формування мотивації вивчення іноземної мови у студентів вищих навчальних закладів : монографія. Київ : ТОВ «ГЛІФМЕДІЯ», 2015. 240 с.
3. Бабенко К. Засоби підвищення мотивації навчальної діяльності студентів при викладанні іноземної мови професійного спрямування з напрямку «Інформатика». *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*. 2022. № 1. С. 79–84.
4. Безлюдний О. І., Демченко І. І. Мотиваційно-ціннісний вимір стану готовності студентів педагогічних спеціальностей університетів до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Humanitarian Balkan Research*. 2019. Т. 3. № 1(3). С. 12–16.
5. Бєх І. Д. Духовні цінності як надбання особистості. *Рідна школа*. 2012. № 1–2. С. 9–12. http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2012_1-2_4.
6. Бєш Л. В., Дмитришин Б. Я., Бєш О. М., Яскевич О. І., Мацюра О. І. Сучасні можливості підвищення мотивації студентів до навчання. *Львівський клінічний вісник*. 2017. №1 (17). С. 60–64.
7. Богданов Ю. В. Мотивація студента до навчання: теорія і практика. *Terra ecomicus*. 2013. № 4. С. 253–257.
8. Бондар Л. В., Литвинчук Н. Б. Мотивація навчальної діяльності студентів як провідний чинник підготовки майбутніх фахівців. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»*. 2020. № 11. С. 67–71.
9. Браславська О., Озерова Л. Теоретичні основи формування професійної мотивації майбутнього вчителя в умовах фахової підготовки. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2021. Вип. 2(22). С. 21–30.
10. Браславська О., Проценко О. Методи та прийоми формування мотивації до професійної діяльності у майбутніх педагогів. *Збірник наукових*

праць Уманського державного педагогічного університету. 2024. Вип. 2. С 36–45.

11. Бугрименко А. Г. Внутрішня і зовнішня навчальна мотивація у студентів педагогічного ВНЗ. *Психологічна наука і освіта*. 2006. № 4. С. 28.

12. Бурмас Н., Бойко Л., Бекус І., Кирилів М. Дослідження навчальної мотивації у студентів першого курсу Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського. *Медична освіта*. 2016. 91 № 4. С. 31–33.

13. Васюк О. В., Виговська С. В., Виговський А. Ю. Мотивація навчальної діяльності студентів : монографія. Київ : Компринт, 2018. 188 с.

14. Вища освіта України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення: виклики і відповіді: науково-аналітична доповідь / В.Г. Кремень, В.І. Луговий, П.Ю. Саух, І.І. Драч, О.М. Слюсаренко, Ю.А. Скиба, О.В. Жабенко, С.А. Калашнікова, Ж.В. Таланова, О.М. Петроє, О.Ю. Оржель, І.Ю. Регейло, М.В. Набок; за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2023. 172 с.

15. Гилюн О. В. Освітні мотивації студентської молоді. *Грані*. 2012. № 1 (81). С. 102–104

16. Головка Н., Черепаха А. Формування мотивації навчальної діяльності у студентів під час фахової підготовки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогіка»*. 2021. № 1(13). С. 16–20. <https://doi.org/10.17721/2415-3699.2021.13.04>

17. Гриценюк Л.І. Мотивація навчання студентів-правознавців. *Науковий вісник КНУВС*. 2010. Вип. 4 (71). С. 179–187.

18. Грабовська Т. Формування позитивної мотивації діяльності особистості. *Рідна школа*. 2013. № 4 (867). С. 12–14.

19. Гребеник Т. Особливості мотивації до навчання студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації. *Educational Dimension*. 2014. № 41 Р. 36–42.

20. Дзюбка Л., Гриценюк Л. Мотивація навчальної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Психолінгвістика*. 2009. Вип. 4. С. 33–43.

21. Дубініна Н. В. Формування позитивної мотивації студентів немовних закладів вищої освіти до застосування мультимедійних технологій в освітньому і професійному середовищі. URL:

<http://mx.ogasa.org.ua/bitstream/123456789/7711/1/%D0%A4%D0%9E%D0%A0%D0%9C%D0%A3%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%9F%D0%9E%D0%97%D0%98%D0%A2%D0%98%D0%92%D0%9D%D0%9E%D0%87%20%D0%9C%D0%9E%D0%A2%D0%98%D0%92%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%87%20%D0%A1%D0%A2%D0%A3%D0%94%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%86%D0%92%20%D0%9D%D0%95%D0%9C%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%98%D0%A5....pdf>

22. Єфімова О. М., Зарівна О. Т., Жицька С. А., Химай Н. І. Формування навчальної мотивації за особистісно орієнтованого підходу до вивчення іноземної мови студентами закладів вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 38. С. 139–143.

23. Єрохін С. А., Нікітін Ю. В., Нікітіна І. В. Концепція професійної мотивації студентів як фактору конкурентності на ринку праці. *Юридична наука*. 2011. №1. С. 20–28.

24. Занюк С. С. Психологія мотивації : навч. посіб. Київ : Либідь, 2002. 304 с.

25. Захаренко Л. М., Малооголова О. О., Юрченко-Шеховцова Т. І. Дослідження особливостей навчальної мотивації курсантів випускного курсу. *Право і Безпека*. 2018. Т. 69, № 2. С. 136–145.

26. Зязюн І. А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти: монографія. Київ, 2000. С. 11–57.

27. Іванова Н. Г. Мотивація фахівця до професійної діяльності: поняття, зміст та функції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2016. Вип. 1. С.21–24.

28. Квятковська А. О., Андросович К. А., Ковальова О. В., Прокоф'єва О. О. Особливості навчальної мотивації студентів передвищих

фахових та вищих навчальних закладів в умовах сучасних військових конфліктів. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 49. Т. 1. С. 177–182.

29. Климчук В. О. Психологічні детермінанти розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2004. 36 с.

30. Климчук В. О., Горбунова В. В. Внутрішня мотивація учбової діяльності молоді: теорія, методика, програма розвитку : монографія. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 110 с.

31. Коваленко Н. П., Боброва Н. О., Ганчо О. В. та ін. Мотивація студентів як запорука успішного професійного розвитку. *Медична освіта*. 2020. № 3. С. 43–48

32. Колчигіна А. В. Специфіка навчальної мотивації студентів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2018. № 1 (2). С. 46–50.

33. Коробкіна Р. С., Невосенна О. А. Особливості навчальної мотивації студентів. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Психологія»*. 2019. № 66. С. 30–35

34. Коваленко Н. П., Боброва Н. О. Ганчо О. В., Зачепило С. В. Мотивація студентів як запорука успішного професійного розвитку. *Медична освіта*. 2020. № 3. С. 43–48.

35. Козова І. Л. Психолого-педагогічні чинники розвитку мотивації учіння студентів вищих медичних навчальних закладів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Івано-Франківськ, 2019. 269 с.

36. Коломієць Л. І., Шульга Г. Б. Психологічна діагностика мотивації та комунікації особистості. Вінниця : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2012. 186 с.

37. Клочко В. І., Коломієць А. А. Формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2012. 188 с.

38. Кот М. І. Професійна мотивація студентів як спосіб активізації навчання. *Педагогічні науки*. 2017. Т. 1 № 75. С. 130–132.

39. Кочарян О. С., Фролова Є. В., Павленко В. М. Структура мотивації навчальної діяльності студентів : навч. посіб. Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін.-т, 2011. 40 с.

40. Красногорова І. Б. Формування мотивів учіння студентів у процесі викладання англійської мови : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 1999. 22 с.

41. Кузікова С. Б., Пухно С. В. Особливості мотивації навчання студентів педагогічних спеціальностей закладу вищої освіти. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Психологія*. 2024. № 1. С. 90–94.

42. Кучеренко І. Методи мотивацій і цілевизначення як важливі складники успішного процесу учіння. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. Вип. 1(7). С. 13–21.

43. Лавринюк О., Кириченко В. Мотивація до навчальної діяльності: аналіз сучасних теорій. *Журнал соціальної та практичної психології*. 2023. № 1. С. 34–39.

44. Левченко Т. І. Мотивація суб'єкта в різних видах діяльності : монографія. Вінниця : Нова книга, 2011. 448 с.

45. Лещенко Т. О., Шевченко О. М. Мотивація навчальної діяльності здобувачів вищої освіти як провідний чинник підготовки фахівців. *Pedagogy trends in the development of science in the modern world : proceedings of the XXXIII International scientific and practical conference, Graz, Austria, 23–26 August 2022*. Graz : International Science Group, 2022. P. 246–250.

46. Ляшенко І. В. Формування професійної мотивації студентів до успішної фахової діяльності. *Народна освіта*. 2013. Вип. 1 (19). http://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=1076

47. Марків В. М., Онищенко І. В. Формування мотивації до професійної діяльності в майбутніх учителів початкової школи засобами технології BYOD. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. 2020. № 1(2). С. 137–146.

48. Михайличенко В., Полянська В. Роль мотивації навчально-пізнавальної діяльності у формуванні професійної спрямованості студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2011. № 17 (70). С.320-327.

49. Моляко В. О. Концепція виховання творчої особистості. *Радянська школа*. 1991. № 5. С. 47–51.

50. Мороз М, Брилін Б. Проблеми формування позитивної мотивації навчальної та науково-дослідної діяльності бакалаврів в умовах фахової підготовки в педагогічному коледжі. *Нові технології навчання*. 2023. № 97. С. 121–128.

51. Морозова М. Е. Розвиток навчальної мотивації здобувачів вищої освіти. *Наукові інновації та передові технології» (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)*. 2022. № 10(12). С. 395–406.

52. Мотивація як фактор успіху навчальної діяльності / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди, наукова бібліотека ; уклад. : Грущенко С. І. ; вступ. ст. та бібліограф. ред. Неудачиної Т. І.; відп. ред. Коробкіна О. Г. Харків: ХНПУ, 2019. 40 с.

53. Музика О. О. Мотивація творчої активності у становленні технічно обдарованої особистості. *Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. 2000. Вип. 1. С. 276–280.

54. Ольховецький С. М. Мотивація учбової діяльності та її формування. *Психологічний журнал*. 2022. Вип. 5. 94 с.

55. Піменова О. О., Гапончук О.М. Мотивація до навчання студентів в умовах воєнного стану. *Габітус*. 2023. Вип. 47. С. 36–39.

56. Пінська О. Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності учбової діяльності студентів. *Проблеми трудової і професійної підготовки*. 2009. № 14. С. 111–115.

57. Повідайчик О. С., Попик М. М., Реблян А. М. Мотиваційні аспекти науково-дослідницької діяльності студентів закладів вищої освіти. *Науковий*

вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2022. Вип. 1 (50). С. 219–222.

58. Подшивайлов Ф. М. Психологічні чинники розвитку мотиваційної сфери особистості майбутнього психолога : дис. ... канд.. психол. наук : 19.00.07. Київ. https://lib.iitta.gov.ua/707566/1/Дисертація_Подшивайлов.pdf.

59. Поляк О. Мотивація навчальної діяльності студентів закладів вищої освіти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Педагогіка».* 2018. № 1(7). С. 57–60.

60. Поясок Т. Б., Беспарточна О. І., Москалик Г. Ф. Педагогічні умови забезпечення навчально-професійної мотивації майбутнього педагога. *ZESZYTY NAUKOWE WSG, seria: Edukacja – Rodzina – Społeczeństwo.* 2020. Т. 36. № 5. Р. 177–192.

61. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>

62. Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у вищій школі : навч. посіб. за ред. М. В. Артюшиної, О. М. Котикової, Г. М. Романової. Київ : КНЕУ, 2007. 528 с.

63. П'янківська Л. І. Професійна мотивація особистості: теоретичний аспект. *Грааль науки.* 2021. Вип. 2–3. С. 532–536.

64. Ржевська-Штефан З. Особливості мотивації студентів-першокурсників в умовах дистанційного карантинного навчання. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки.* 2021. Вип. 14 (59). С. 80–89.

65. Савицька Т. В., Горбенко Є. В. Деякі аспекти підвищення мотивації іноземних студентів до вивчення української мови. *Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти.* 2021. С. 224-226.

66. Савицька Т. В., Маджар Н. М., Іотова І. М. Роль постаті викладача у створенні мотивації до опанування іноземної мови. *Реалії, проблеми та перспективи вищої медичної освіти.*

<https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1000874c-11ed-45c6-b7d9-878cbf65be25/content>

67. Сікорський П. Красильников Н. Формування мотивації студентів до навчання у закладах професійної освіти під час дистанційного навчання. *Вища освіта України*. 2024. №. 1. С. 178–184.

68. Соляненко О. Л., Дземешкевич Д. М. До питання мотивації студентів закладів вищої освіти МОЗ України під час вивчення дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням». *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 63. Т. 2. С. 172–175.

69. Староста В., Попадич О. Мотивація навчання студентів-першокурсників. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. 2019. 7(2). С. 28-36. DOI: <https://doi.org/10.32919/uesit.2019.02.04>

70. Стасюк В. Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа – вищий заклад освіти»: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти: дис... канд. пед. наук. Одеса, 2003. 282 с.

71. Тимофієва М., Осипенко В. Мотивація до навчання під час війни для викладачів та студентів. <https://www.bsmu.edu.ua/blog/motyvacziya-do-navchannya-pid-chas-vijny-dlya-vykladachiv-ta-studentiv/>

72. Тлумачний словник української мови [Текст] : Близько 7000 слів / уклад. Д. Г. Гринчишин [та ін.]. Київ: Освіта, 1999. 303 с.

73. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посібн. Київ, 2006. 352 с.

74. Фрицюк В. А. Формування мотивації професійного саморозвитку майбутніх педагогів у творчому освітньому середовищі ВНЗ. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2016. № 6. С. 107–113.

75. Чебакова Ю. Г. Педагогічні умови формування мотивації до вивчення психолого-педагогічних дисциплін у студентів вищих технічних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2011. 230 с.

76. Чистякова М., Козак Є., Петров А., Авінов В., Гурман Л., Ладиняк А., Воронецький В. Формування мотивації студентів до саморозвитку та самоосвіти. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені*

Івана Огієнка. *Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2021. № 20. С. 57–60. <https://doi.org/10.32626/2309-8082.2021-20.57-60>

77. Шанскова Т. І., Мірошниченко О. А., Кушева Ж. І.. Андрагогічні засади удосконалення навчальної мотивації майбутніх фахівців у процесі магістерської підготовки. *Андрагогічний вісник*. 2017. № 8. С. 90–98.

78. Ampofo Atta Senior I. The effects of students' perception on self-efficacy in programming courses at the tertiary institution. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. 2023. № 11(2). P. 85–98. <https://doi.org/10.32919/uesit.2023.02.02>

79. Artino A. Motivational beliefs and perceptions of instructional quality: Predicting satisfaction with online training. *Journal of Computer Assisted Learning*. 2008. № 24 (3). P. 260–270. DOI: 10.1111/j.1365-2729.2007.00258.x

80. Bekele T. Motivation and satisfaction in internetsupported learning environments : A review. *Educational Technology & Society*. 2010. № 13 (2). P. 116–127.

81. Bandura A. *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall. 1977. 247 p.

82. Collis B., Moonen J. *Flexible Learning in a Digital World: Experiences and Expectations*. London: Kogan Page. 2001. 232 p.

83. Deci E. L., Ryan R. M. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*. 2000. № 55(1). P. 68–78.

84. Deci E. L., Ryan R. M. *Intrinsic motivation and selfdetermination in human behavior*. New York : Plenum, 1985. 372 p.

85. Edgar S., Carr S. E., Connaughton J., Celenza A. Student motivation to learn: is self-belief the key to transition and first year performance in an undergraduate health professions program. *BMC Medical Education*. 2019. P. 1–9. <https://doi.org/10.1186/s12909-019-1539-5>

86. Keller J. First principles of motivation to learn and e-learning. *Distance Education*. 2008. № 29 (2). P. 175–185. DOI: 10.1080/01587910802154970.

87. Keller J. M. Motivational design for learning and performance : The ARCS model approach. New York : Springer. 2010. 345 p.
88. Maslow A. H. Motivation and Personality (2nd ed.). New York: Harper & Row. 1970. 394 p.
89. Park J.-H., Choi H. Factors influencing adult learners' decision to drop out or persist in online learning. *Educational Technology & Society*. 2009. № 12 (4). P. 207–217. <http://www.ifets.info/>
90. Piaget J. The Language and Thought of the Child (3rd ed.). London: Routledge & Kegan Paul. 1955. 311 p.
91. Pintrich P. R. A conceptual framework for assessing motivation and self-regulated learning in college students. *Educational Psychology Review*. 2004. № 16(4). P. 385–407.
92. Prince M. Does active learning work? A review of the research. *Journal of Engineering Education*. 2004. № 93(3), 223–231.
93. Ryan R. M., Deci E. L. Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*. 2000. № 25. P.54–67.
94. Savery J. R. Overview of problem-based learning: Definitions and distinctions. *Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning*. 2006. № 1(1). P. 9–20.
95. Skinner B. F. About Behaviorism. New York: Knopf. 1974. 304 p.
96. Skinner B. F. Science and Human Behavior. Harvard University B.F.S.Cambridge, Massachusetts. 2014. 466 p.
<https://www.bfskinner.org/newtestsite/wp-content/uploads/2014/02/ScienceHumanBehavior.pdf>
97. Vallerand R. J., Pelletier L. G., Blais M. R., Brière N. M., Senécal C., Vallières É. F. The Academic Motivation Scale: A measure of intrinsic, extrinsic, and amotivation in education. *Educational and Psychological Measurement*. 1992. № 52(4). P. 1003–1017.
98. Vroom V. Work and Motivation. New York: Wiley. 1964. 331 p.

99. Wighting M., Liu J., Rovai A. Distinguishing sense of community and motivation characteristics between online and traditional college students. *Quarterly Review of Distance Education*. 2008. № 9 (3). P. 285–295.

100. Zimmerman B. J. Becoming a self-regulated learner: An overview. *Theory into Practice*. 2002. № 41(2). P. 64–70.

**Опитувальник для оцінки мотивації до навчальної діяльності
в умовах війни**

Шановні студенти! Анкетування проводиться анонімно і не матиме для вас жодних наслідків. Просимо висловити свою думку.

№	Запитання анкети	Варіанти відповідей
1.	<p>Як ви ставитеся до навчальних цілей в умовах невизначеності?</p> <p>1. Ставлю невеликі цілі на короткий період, але не завжди їх досягаю.</p> <p>2. Моя головна ціль – підтримувати стабільність у навчанні, навіть якщо це важко.</p> <p>3. Намагав/лася б ставити цілі, але стрес і ситуація постійно змінюються.</p> <p>4. Планую навчальні завдання так, щоб можна було адаптуватися до обставин.</p> <p>5. Ставлю навчальні цілі, але вони часто змінюються через ситуацію.</p> <p>6. Незважаючи на труднощі, ставлю перед собою чіткі навчальні цілі.</p> <p>7. Визначаю конкретні цілі, вони допомагають мені зберігати мотивацію та рухатися вперед.</p> <p>8. Свій варіант.</p>	<p>Біля кількості балів поставте відповідну літеру відповіді, запропоновану в запитанні</p> <p>1 бал _____</p> <p>2 бали _____</p> <p>3 бали _____</p> <p>4 бали _____</p> <p>5 балів _____</p> <p>6 балів _____</p> <p>7 балів _____</p> <p>8 балів _____</p>
2.	<p>Як ви знаходите мотивацію продовжувати навчальну діяльність під час воєнних дій?</p> <p>1. Під впливом постійного стресу я відчуваю безсилля і втрачаю бажання вчитися.</p> <p>2. Іноді мотивуюсь, коли відчуваю, що навчання може стати моїм майбутнім порятунком.</p> <p>3. Моя мотивація нестабільна, бо емоційне виснаження заважає зосереджуватись.</p> <p>4. Знаходжу мотивацію в тому, щоб бути корисним для своєї країни в майбутньому.</p> <p>5. Навчання для мене стає віддушиною, яка допомагає відволіктись від тривоги.</p> <p>6. Розумію, що навчання – це мій внесок у майбутнє відновлення України.</p> <p>7. Вірю, що знання допоможуть мені бути ефективнішим/ефективнішою в умовах післявоєнної відбудови.</p> <p>8. Свій варіант.</p>	<p>Біля кількості балів поставте відповідну літеру відповіді, запропоновану в запитанні</p> <p>1 бал _____</p> <p>2 бали _____</p> <p>3 бали _____</p> <p>4 бали _____</p> <p>5 балів _____</p> <p>6 балів _____</p> <p>7 балів _____</p> <p>8 балів _____</p>
3.	<p>Як ви справляєтеся з відсутністю стабільності, яка впливає на ваші навчальні звички?</p> <p>1. Постійні зміни руйнують мою здатність до концентрації.</p> <p>2. Вчуся з перервами, коли є доступ до інтернету чи можливість знайти спокійне місце.</p> <p>3. Я адаптуюся до змін, коли можу, але це важко.</p> <p>4. Навчаюся тоді, коли є можливість, незважаючи на</p>	<p>Біля кількості балів поставте відповідну літеру відповіді, запропоновану в запитанні</p> <p>1 бал _____</p> <p>2 бали _____</p> <p>3 бали _____</p> <p>4 бали _____</p> <p>5 балів _____</p>

	<p>зовнішні обставини.</p> <p>5. Шукаю нові способи організувати своє навчання, навіть у стресових умовах.</p> <p>6. Визначив/визначила мінімальні навчальні звички, яких дотримуюся навіть під час тривоги.</p> <p>7. У таких умовах вмію пристосуватися та знаходжу шляхи для стабільної роботи.</p> <p>8. Свій варіант.</p>	<p>6 балів _____</p> <p>7 балів _____</p> <p>8 балів _____</p>
4.	<p>Що вас найбільше мотивує продовжувати навчання в час війни?</p> <p>Виберіть ТРИ основних варіанти відповідей.</p>	<p>1. Єдине, що мене утримує, – це звичка вчитися, але мотивація мінімальна.</p> <p>2. Знаходжу мотивацію в підтримці від викладачів та однокурсників.</p> <p>3. Моя сім'я та друзі підштовхують мене продовжувати навчання.</p> <p>4. Мотивуюся тим, що після війни знання будуть критично важливими для відбудови.</p> <p>5. Мотивація продовжувати навчання – це мій особистий внесок у перемогу.</p> <p>6. Свій варіант відповіді</p>
5.	<p>Як вам вдається зберігати емоційний баланс для продовження навчання? (ВИБРАТИ ТРИ ВІДПОВІДІ)</p> <p>1. Я емоційно виснажений/виснажена і не можу сфокусуватися на навчанні.</p> <p>2. Війна значно погіршила мій емоційний стан, і це впливає на мотивацію.</p> <p>3. Часом емоційно стабільний/стабільна, але стрес часто мене паралізує.</p> <p>4. Емоційно нестабільний/нестабільна, але намагаюсь тримати баланс через навчання.</p> <p>5. Навчання іноді допомагає відволіктись від важких емоцій, але не завжди.</p> <p>6. Вчуся справлятися зі стресом, хоч це і важко.</p> <p>7. Знаходжу способи емоційно стабілізувати себе, коли вивчаю нові речі.</p> <p>8. Мені вдається знайти баланс між навчанням і емоційною підтримкою.</p> <p>9. Навчання стало для мене емоційною віддушиною та способом самовідновлення.</p>	<p>1. _____</p> <p>2. _____</p> <p>3. _____</p>

6.	<p>Як змінилися ваші погляди на навчання в умовах війни?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Навчання втратило для мене сенс. 2. Навчання здається малозначущим порівняно з виживанням. 3. Мій підхід до навчання став менш серйозним через обставини. 4. Війна зробила навчання для мене другорядним, але не зовсім неважливим. 5. Я змінив/змінила свої навчальні цілі, адаптуючи їх до нової реальності. 6. Розумію, що навчання важливе, але воно стало іншим. 7. Війна зробила мене більш рішучим/рішучою у прагненні до знань. 8. Мої погляди змінилися – навчання стало моєю місією для майбутнього відновлення. 9. Війна зміцнила мою віру у важливість навчання для майбутньої перемоги та відбудови. 	<p>Відповідь обґрунтуйте</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
7.	<p>Як ви відчуваєте підтримку з боку викладачів під час навчальної діяльності в умовах війни?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Викладачі намагаються допомогти, але їм це важко через обставини. 2. Відчуваю, що викладачі підтримують мене, але у них теж є свої проблеми. 3. Викладачі надають підтримку, коли це можливо. 4. Отримую регулярну підтримку від викладачів і я ціную це. 5. Викладачі активно допомагають мені у складних умовах. 6. Відчуваю повну підтримку викладачів, що мотивує мене продовжувати навчання. 7. Свій варіант. 	<p>Відповідь обґрунтуйте.</p> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
8.	<p>Як ви плануєте застосовувати знання, уміння, навички, компетентності після завершення війни? Виберіть ТРИ основних варіанти відповідей у порядку від найвагомішого до менш значущих.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Не маю чіткого плану, бо майбутнє непередбачуване. 2. Я не впевнений/впевнена, як зможу застосовувати знання в майбутньому. 3. Можливо, буду застосовувати знання, але поки що це важко уявити. 4. Сподіваюся використати знання для вирішення життєвих проблем після війни. 5. Вважаю, що знання стануть у пригоді під час відновлення нашої країни. 6. Планую використовувати свої знання для професійного зростання після війни. 7. Хочу активно застосовувати знання для допомоги в економічному та соціальному відновленні України. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. <hr/> 2. <hr/> 3. <hr/>

Додаток Б

**Результати обробки відповідей на запитання анкети
«Опитувальник для оцінки мотивації до навчальної діяльності»**

1. Як ви ставитеся до навчальних цілей в умовах невизначеності?

1. Ставлю невеликі цілі на короткий період, але не завжди їх досягаю.
2. Моя головна ціль – підтримувати стабільність у навчанні, навіть якщо це важко.
3. Намагав/лася б ставити цілі, але стрес і ситуація постійно змінюються.
4. Планую навчальні завдання так, щоб можна було адаптуватися до обставин.
5. Ставлю навчальні цілі, але вони часто змінюються через ситуацію.
6. Незважаючи на труднощі, ставлю перед собою чіткі навчальні цілі.
7. Визначаю конкретні цілі, вони допомагають мені зберігати мотивацію та рухатися вперед.
8. Свій варіант.

Номер запитання	Бали							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1		3/11%	1/3,5%	5/14%	3/11%		6/21,5%	9/39 %
2	3/11%	4/14%	1/3,5%	5/18%	5/21%	3/11%	2/7%	4/14,5 %
3	1/3,5%	2/10,5%	1/3,5%	4/15%	4/14%	6/21,5 %	5/18%	4/14%
4	2/7%	2/10,5%	8/27%	2/7%	2/9%	4/14%	5/15%	2/10,5 %
5	2/10,5%	5/18%	6/21%	5/18%	1/3,5%	5/18%	2/7%	1/4%
6	5/20%	3/10,5%	6/24%	4/14%	4/14%	2/7%	1/3,5%	2/7%
7	2/7%	2/10,5%	4/15,5 %	2/10,5 %	6/25%	5/14%	5/14%	1/3,5%
8. Свій варіант відповіді	Ставити цілі, які могу змінюватися залежно від обставин. Розвиток навичок, які допоможуть адаптуватися до нових умов. Уміння коригувати свої плани. Мати короткострокові цілі, які допомагають підтримувати мотивацію, навіть коли великі цілі здаються недосяжними.							

2. Як ви знаходите мотивацію продовжувати навчальну діяльність під час воєнних дій?

1. Під впливом постійного стресу я відчуваю безсилля і втрачаю бажання вчитися.
2. Іноді мотивуюсь, коли відчуваю, що навчання може стати моїм майбутнім порятунком.
3. Моя мотивація нестабільна, бо емоційне виснаження заважає зосереджуватись.
4. Знаходжу мотивацію в тому, щоб бути корисним для своєї країни в майбутньому.

5. Навчання для мене стає віддушиною, яка допомагає відволіктись від тривоги.
6. Розумію, що навчання – це мій внесок у майбутнє відновлення України.
7. Вірю, що знання допоможуть мені бути ефективнішим/ефективнішою в умовах післявоєнної відбудови.
8. Свій варіант.

Номер запитання	Бали							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	2/7%	2/10,5%	2/7%	6/20%	5/14%	2/10,5%	6/22%	2/9%
2	1/3,5%	1/3,5%	3/10,5%	5/14%	3/10,5%	2/8%	3/11%	9/39%
3	1/4%	4/14%	4/14%	4/14%	4/13%	6/20%	2/10,5%	2/10,5%
4		2/7%	5/18%	5/21%	4/14%	2/7%	4/15%	5/18%
5	2/7%	4/14%	5/21%	1/4%	5/18%	2/7%	4/14%	4/15%
6	2/7%	2/8%		2/7%	4/14%	7/25%	5/18%	5/21%
7	2/7%	2/10,5%	8/27%	2/7%	2/9%	4/14%	5/15%	2/10,5%
8. Свій варіант відповіді	Розуміння важливості знань у такі складні часи надає сил. Підтримка оточення: сім'ї, друзів, однокурсників. Навчання як шлях до відновлення і позитивних змін.							

3. Як ви справляєтеся з відсутністю стабільності, яка впливає на ваші навчальні звички?

1. Постійні зміни руйнують мою здатність до концентрації.
2. Вчуся з перервами, коли є доступ до інтернету чи можливість знайти спокійне місце.
3. Я адаптуюся до змін, коли можу, але це важко.
4. Навчаюся тоді, коли є можливість, незважаючи на зовнішні обставини.
5. Шукаю нові способи організувати своє навчання, навіть у стресових умовах.
6. Визначив/визначила мінімальні навчальні звички, яких дотримуюся навіть під час тривоги.
7. У таких умовах вмію пристосуватися та знаходжу шляхи для стабільної роботи.
8. Свій варіант.

Номер запитання	Бали						
	1	2	3	4	5	6	7
1	2/10,5%	2/10,5%	7/21%	4/14%	2/7%	2/7%	8/30%
2	3/10,5%	9/39%	2/7%	2/7%	6/17%	2/9%	3/10,5%
3	3/13%	5/15%	5/18%	2/10,5%	2/10,5%	4/14%	6/19%
4	2/7%	1/3,5%	2/10,5%	4/14%	6/21%	6/25%	6/19%
5	4/14%	2/10,5%	7/21%	2/10,5%	3/12%	4/14%	5/18%
6	2/7%	2/7%	2/7%	4/18%	4/18%	6/21%	7/22%
7	3/11%			4/14%	5/18%	7/25%	8/32%
8. Свій варіант	Ставлюся до навчання як до процесу, а не лише до мети. Намагаюся створити хоча б мінімальну рутину. Намагаюся шукати нові підходи, які краще відповідають сучасним						

умовам.

4. Що вас найбільше мотивує продовжувати навчання в час війни?

- Єдине, що мене утримує, – це звичка вчитися, але мотивація мінімальна.
- Знаходжу мотивацію в підтримці від викладачів та однокурсників.
- Моя сім'я та друзі підштовхують мене продовжувати навчання.
- Мотивуюся тим, що після війни знання будуть критично важливими для відбудови.
- Мотивація продовжувати навчання – це мій особистий внесок у перемогу.

Зміст питання	Бали					
	1	2	3	4	5	6
1	5/18%	2/10,5 %	6/19%	4/17%	4/14%	6/21,5%
2	6/25%	7/32%	4/14%	2/7%	4/10,5%	4/11,5%
3	2/7%	2/7%	4/14%	8/36%	4/14%	7/22%
4	2/7%	4/14%	5/18%	6/21%	7/29%	3/11%
5	2/10,5%	2/10,5%	5/14%	3/11%	6/18%	9/36%
6. Свій варіант	<p>Розуміння, що знання можуть стати потужним інструментом для змін і відновлення.</p> <p>Освіта може допомогти створити краще майбутнє для себе та інших.</p> <p>Підтримка спільноти.</p> <p>Особисті цілі та мрії стимулюють мене рухатися вперед.</p>					

5. Як вам вдається зберігати емоційний баланс для продовження навчання? (ВИБРАТИ ТРИ ВІДПОВІДІ)

- Я емоційно виснажений/виснажена і не можу сфокусуватися на навчанні.
- Війна значно погіршила мій емоційний стан, і це впливає на мотивацію.
- Часом емоційно стабільний/стабільна, але стрес часто мене паралізує.
- Емоційно нестабільний/нестабільна, але намагаюсь тримати баланс через навчання.
- Навчання іноді допомагає відволіктись від важких емоцій, але не завжди.
- Вчуся справлятися зі стресом, хоч це і важко.
- Знаходжу способи емоційно стабілізувати себе, коли вивчаю нові речі.
- Мені вдається знайти баланс між навчанням і емоційною підтримкою.
- Навчання стало для мене емоційною віддушиною та способом самовідновлення.

Зміст запитання	Вибрані відповіді
1. Я емоційно виснажений/виснажена і не можу сфокусуватися на навчанні.	4/18%
2. Війна значно погіршила мій емоційний стан, і це впливає на мотивацію.	13/49%
3. Часом емоційно стабільний/стабільна, але стрес часто мене паралізує.	3/11%
4. Емоційно нестабільний/нестабільна, але намагаюсь тримати баланс через навчання.	3/11%

5. Навчання іноді допомагає відволіктися від важких емоцій, але не завжди.	14/50%
6. Вчуся справлятися зі стресом, хоч це і важко.	14/50%
7. Знаходжу способи емоційно стабілізувати себе, коли вивчаю нові речі.	13/49%
8. Мені вдається знайти баланс між навчанням і емоційною підтримкою.	14/50%
9. Навчання стало для мене емоційною віддушиною та способом самовідновлення.	5/18%
10. Свій варіант відповіді Приділяю увагу своїм емоціям і дозволяю собі відчувати їх. Практикую техніки релаксації, такі як медитація або дихальні вправи. Виділяю час для відпочинку і розваг.	

6. Як змінилися ваші погляди на навчання в умовах війни?

1. Навчання втратило для мене сенс.
2. Навчання здається малозначущим порівняно з виживанням.
3. Мій підхід до навчання став менш серйозним через обставини.
4. Війна зробила навчання для мене другорядним, але не зовсім неважливим.
5. Я змінив/змінила свої навчальні цілі, адаптуючи їх до нової реальності.
6. Розумію, що навчання важливе, але воно стало іншим.
7. Війна зробила мене більш рішучим/рішучою у прагненні до знань.
8. Мої погляди змінилися – навчання стало моєю місією для майбутнього відновлення.
9. Війна зміцнила мою віру у важливість навчання для майбутньої перемоги та відбудови.

<i>Зміст запитання</i>	<i>Вибрані відповіді</i>
1. Навчання втратило для мене сенс.	4/18%
2. Навчання здається малозначущим порівняно з виживанням.	4/18%
3. Мій підхід до навчання став менш серйозним через обставини.	4/18%
4. Війна зробила навчання для мене другорядним, але не зовсім неважливим.	5/18%
5. Я змінив/змінила свої навчальні цілі, адаптуючи їх до нової реальності.	7/21%
6. Розумію, що навчання важливе, але воно стало іншим.	15/51%
7. Війна зробила мене більш рішучим/рішучою у прагненні до знань.	15/51%
8. Мої погляди змінилися – навчання стало моєю місією для майбутнього відновлення.	5/18%
9. Війна зміцнила мою віру у важливість навчання для майбутньої перемоги та відбудови.	5/18%

7. Як ви відчуваєте підтримку з боку викладачів під час навчальної діяльності в умовах війни?

1. Викладачі намагаються допомогти, але їм це важко через обставини.

2. Відчуваю, що викладачі підтримують мене, але у них теж є свої проблеми.
3. Викладачі надають підтримку, коли це можливо.
4. Отримую регулярну підтримку від викладачів і я ціную це.
5. Викладачі активно допомагають мені у складних умовах.
6. Відчуваю повну підтримку викладачів, що мотивує мене продовжувати навчання.
7. Свій варіант.

<i>Зміст запитання</i>	<i>Вибрані відповіді</i>
1. Викладачі намагаються допомогти, але їм це важко через обставини.	9/35%
2. Відчуваю, що викладачі підтримують мене, але у них теж є свої проблеми.	8/30%
3. Викладачі надають підтримку, коли це можливо.	3/11%
4. Отримую регулярну підтримку від викладачів і я ціную це.	3/11%
5. Викладачі активно допомагають мені у складних умовах.	
6. Відчуваю повну підтримку викладачів, що мотивує мене продовжувати навчання.	4/13%
<p>7. Свій варіант. Викладачі намагаються створити сприятливе середовище для навчання, часто демонструють гнучкість у підходах до навчання. Викладачі адаптують програми, змінюють терміни завдань та враховують обставини, з якими стикаються студенти. Викладачі надають додаткову підтримку через консультації, групові заняття або онлайн-формати. Викладачі створюють атмосферу довіри і відкритості, проявляють емпатію.</p>	

8. Як ви плануєте застосовувати знання, уміння, навички, компетентності після завершення війни?

1. Не маю чіткого плану, бо майбутнє непередбачуване.
2. Я не впевнений/впевнена, як зможу застосовувати знання в майбутньому.
3. Можливо, буду застосовувати знання, але поки що це важко уявити.
4. Сподіваюся використати знання для вирішення життєвих проблем після війни.
5. Вважаю, що знання стануть у пригоді під час відновлення нашої країни.
6. Планую використовувати свої знання для професійного зростання після війни.
7. Хочу активно застосовувати знання для допомоги в економічному та соціальному відновленні України.

Виберіть ТРИ основних варіанти відповідей у порядку від найвагомішого до менш значущих.

<i>Зміст запитання</i>	<i>Вибрана відповідь</i>
1. Не маю чіткого плану, бо майбутнє непередбачуване.	4/13%
2. Я не впевнений/впевнена, як зможу застосовувати знання в майбутньому.	4/13%

3. Можливо, буду застосовувати знання, але поки що це важко уявити.	11/41%
4. Сподіваюся використати знання для вирішення життєвих проблем після війни.	14/50%
5. Вважаю, що знання стануть у пригоді під час відновлення нашої країни.	14/50%
6. Планую використовувати свої знання для професійного зростання після війни.	13/49%
7. Хочу активно застосовувати знання для допомоги в економічному та соціальному відновленні України.	4/13%